

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

EVLIYÂ ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ'NDE
MENKİBELER (ANADOLU SAHASI)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUHAMMET ATASEVER

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

GAZİANTEP
HAZİRAN 2012

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

EVLYÂ ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ'NDE
MENKİBELER (ANADOLU SAHASI)

MUHAMMET ATASEVER

Tez Savunma Tarihi: 20.06.2012

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

Yrd. Doç. Dr. Yaşar BÜYÜKOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

ÖZET**EVLYÂ ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ'NDE
MENKİBELER (ANADOLU SAHASI)**

ATASEVER, Muhammet

Yüksek Lisans Tezi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

Haziran 2012, 173 Sayfa

Evliyâ Çelebi Seyehatnâmesi'nde Menkıbeler (Anadolu Sahası) adlı çalışmamızda Seyahatnâme adlı eserde bulunan Anadolu coğrafyasında geçmiş ve Evliyâ Çelebi tarafından kayıt altına alınmış menkıbelerin başlı başına bir tür olarak ayrılıp tanıtılması amaçlanmıştır. Eserin taranmasına başlanmadan Seyahatnâme ile ilgili yapılmış tezler gözden geçirilmiştir. Son ve günümüze en yakın Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi (Günümüz Türkçesiyle) seçilmiş ve taranmıştır. Çalışmanın birinci kısmında yazar, eser, tür ve çalışmanın içerdiği temel kavramlar hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci kısımda bu eser ile ilgili Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda yapılmış on iki tez ele alınmıştır. Üçüncü bölümde materyal ve yöntem seçimi sunulmuştur. Dördüncü bölümde menkıbelerin motif tasnifi yapılarak menkıbe metinleri epizotlarıyla birlikte incelenip yöre tasnifi yapılmıştır. Çalışmanın sonunda ise sonuç ve kaynakça yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Evliyâ Çelebi, Seyahatnâme, Menkıbe, Motif

ABSTRACT**ANECDOTES
IN THE SEYAHATNÂME OF
EVLİYÂ ÇELEBİ (ANATOLIAN FIELD)**

ATASEVER, Muhammet

M. A. Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Behiye KÖKSEL

June 2012, 173 Pages

In our study which is named the Anecdotes in Seyahatnâme of Evliyâ Çelebi (Anatolian Field), it has been aimed to acquaint with the anecdotes which differ all by themselves as different forms, which is present in the work named Seyahatnâme, that elapsed in the Anatolian geography and recorded by Evliyâ Çelebi. Before scanning the work, the former theses about Seyahatnâme are reviewed. The last and updated Seyahatnâme of Evliyâ Çelebi (in today's Turkish) has been chosen and scanned. In the first section of the work; the author, the work, the form and the main concepts included in the work have been informed. In the second section, twelve theses, about this work, brought out in the Department of Turkish Language and Literature have been discussed. In the third section, the material and method selections have been presented. In the fourth section, the motive classification of anecdotes has been performed and the anecdote texts have been analyzed with their episodes. At the end of the study, the result and references have been involved.

Key Words: Evliyâ Çelebi, Seyahatnâme, Anecdote, Motive

ÖN SÖZ

Anonim Halk Edebiyatı'nın bir türü olan menkıbeler asırlarca anlatma geleneğinde sözlü olarak, eserler aracılığıyla yazılı olarak kuşaktan kuşağa iletilmiştir. Tıpkı diğer türler gibi menkıbeler de halk muhayyilesinde gelişmiş, onun kültürünü yansıtmada başlangıçtan beri taşıyıcı bir unsur olmuştur. Diğer türlerden farklı olarak menkıbeler halkın dini inancını, inanmalarını içerisinde barındırmıştır, bu da ona farklı ve kutsal sayılan bir statü kazandırmıştır; zira onun bünyesinde barındırdığı kahramanlar yaşamış ve çoğunlukla halkın kutsal sayıp değer verdiği kişiler olmuştur.

Çalışmamızda Evliyâ Çelebi *Seyahatnamesi*'nde yer alan menkıbelerin metin eksenli bir incelemesini yapmaya çalıştık. Çalışmamızın birinci bölümünde eser ve tür hakkında genel bilgiler kaynaklar yardımıyla aktarılmıştır. İkinci bölümde Evliyâ Çelebi üzerine yapılan doktora ve yüksek lisans tezleri künye bilgileri ve özetleriyle birlikte verilmiştir. Üçüncü bölümde materyal ve yöntemle değinilmiştir. Çalışmamızın asıl ve dördüncü bölümünde *Seyahatname*'de yer alan menkıbelerin motif tasnifi yapılmış metinler epizotlarıyla birlikte incelenmiştir.

Çalışmamızın konusunu belirleme aşamasında bizlere yardımcı olan hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLTEKİN'e; sorunlarımızı dinleyip çözümler sunan hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI'na; her aşamada benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme; arkadaşım Yavuz ERTÜRK'e ve çalışmamızı olduran danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL'e teşekkürü bir borç bilirim.

Muhammet ATASEVER

Haziran-2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
SEMBOLLER VE KISALTMALAR.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. ÇALIŞMANIN TANIMI, AMACI VE ÖNEMİ.....	1
1.2. EVLİYÂ ÇELEBİ	2
1.3. SEYAHATNÂME.....	3
1.4. EVLİYÂ ÇELEBİ'NİN SEYAHATNÂMESİ.....	4
1.5. MENKİBE İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	7
1.5.1. Menkıbe Tanımı	7
1.5.2. Menkıbe-Efsane İlişkisi	8
1.5.3. Veli-Evliyâ-Veli Kültü	10
1.5.4. Keramet.....	12
1.5.5. Motif	13
İKİNCİ BÖLÜM	15
KAYNAK ÖZETLERİ	15
2.1. EVLİYÂ ÇELEBİ'NİN SEYAHATNÂMESİ ÜZERİNE YAPILAN TEZLER.....	15
2.2. EVLİYÂ ÇELEBİ'NİN SEYAHATNÂMESİ İLE İLGİLİ KİTAP VE MAKALELER	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	22
MATERYAL VE YÖNTEM	22
3.1. GEREÇLER	23
3.2. YÖNTEMLER	23
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	25
BULGULAR VE TARTIŞMA	25
4.1. SEYAHATNAME'DEKİ MENKİBELERİN MOTİF TASNİFİ.....	25

4.2. EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ'NDEKİ MENKİBELERİN TASNİFİ VE İNCELENMESİ.....	31
4.2.1. Velinin kendi vücudunda cereyan eden keramet motifleri	31
4.2.2. Tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden keramet motifleri	37
4.2.3. Hayvanlar üzerinde cereyan eden keramet motifleri	39
4.2.4. Gizli şeyler üzerinde cereyan eden keramet motifleri	40
4.2.5. Mukaddes, insanüstü ve gizli güçler üzerine cereyan eden keramet motifleri.....	43
4.2.6. Biyolojik mahiyette keramet motifleri.....	44
4.2.7. Veliliğini kabul edenlere yönelik keramet motifleri	44
4.2.8. Veliliğini kabul etmeyenlere yönelik keramet motifleri.....	46
4.2.9. Dua ve/veya beddua motifi	47
4.2.10. Rüya motifi.....	49
4.2.11. Kerameti ortaya çıkınca vefat etme motifi.....	50
4.2.12. Kaybolma/Yok olma motifi	50
4.2.13. Bilinmeyenleri bildirme motifi.....	51
4.2.14. Birlikte doğma ve/veya birlikte ölme motifi.....	51
4.2.15. Olağanüstü varlıklarla konuşma motifi.....	52
4.3. EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ'NDEKİ MENKİBE VE EFSANELERİN EPİZOTLARI	52
4.3.1. Evliyâ Çelebi.....	52
4.3.2. Yâvedûd Sultan	59
4.3.3. Şeyh Yahya Efendi	60
4.3.4. Molla Hazretleri	68
4.3.5. Molla Hayreddin.....	71
4.3.6. Pir Merkez Efendi.....	71
4.3.7. Nalıncı Memi Dede	72
4.3.8. Hatip Zâkiri	74
4.3.9. Kapani Mehmed Efendi.....	75
4.3.10. Armağani Mehmed Efendi.....	78
4.3.11. Kapani Deli Sefer Dede	78
4.3.12. Yetmiş Kuruş Dede	79
4.3.13. Divane Duhan-Keş Dede	80
4.3.14. Bülbül Divanesi.....	81
4.3.15. Tabak Divanesi.....	81
4.3.16. Boynuzlu Divane Ahmed Dede.....	81
4.3.17. Durmuş Dede.....	83
4.3.18. Sümüklü Dede Divane	83
4.3.19. Elekçi Divanesi.....	84
4.3.20. Akşemseddin I.....	85
4.3.21. Akşemseddin II.....	86
4.3.22. Meyyitzâde.....	87
4.3.23. Şeyh Hz. Abdi Dede	87
4.3.24. Bir Garip Yiğit.....	88
4.3.25. Kılıç Ali	89

4.3.26. Ulu Rahip	89
4.3.27. Durmuş Dede.....	91
4.3.28. Şeyh İsmail.....	92
4.3.29. Âsumânî Dede	93
4.3.30. Hacı Nâsır	93
4.3.31. Hazret-i Emir.....	95
4.3.32. Hacı Bektaş-ı Velî	96
4.3.33. Şeyh Abdurrahman Bin Hüsameddin.....	98
4.3.34. Geyikli Baba Sultan.....	98
4.3.35. Şeyh Hazret-i Abdâl Murad	99
4.3.36. Mevlânâ Şemseddin Muhammed Bin Muhammed Bin Hamza Bin Muhammed Fenari.....	99
4.3.37. Şeyh Hazret-i Şemseddin Muhammed Bin Ali Yani Hazret-i Seyyid Emir Sultan	101
4.3.38. Sadreddin-i Konevî.....	104
4.3.39. Şeyh Uzun Muslıhiddin	105
4.3.40. Şeyh Hazret-i İshak-ı Kâzrunî.....	105
4.3.41. Evliyâ Çelebi'nin Babası Derviş Mehmed Zilli.....	106
4.3.42. Koyun Baba.....	107
4.3.43. Şeyh Hazret-i Abdurrahman Bin Hüsameddin.....	107
4.3.44. Şeyh Hazret-i Pir İlyas-ı Amasyavî	108
4.3.45. Çağırkanlı Sultan	108
4.3.46. Ebü'l-Hasan-ı Harakanî	110
4.3.47. Pir Dede Sultan.....	111
4.3.48. Şeyh Hazret-i Bardaklı Baba.....	113
4.3.49. Şeyh Şamî	115
4.3.50. Hacı Bayram-ı Velî.....	115
4.3.51. Er Sultan.....	117
4.3.52. Şeyh Hazret-i Hacı Bayram-ı Velî	121
4.3.53. Şeyh Hüsâmeddin	121
4.3.54. Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî	122
4.3.55. Şeyhi Mustafa Dede.....	122
4.3.56. Şeyh Hazret-i Akşemseddin Mehmed Bin Hamza.....	123
4.3.57. Akşemseddin Oğlu Şeyh Mehmed Nurulhüdâ.....	124
4.3.58. Akşemseddin	125
4.3.59. Gizlice Baba Sultan	125
4.3.60. Şeyh Hazret-i Veled Efendi Bahâeddin İbn Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rumî B. Hazret-i Sultanu'l-Ulemâ	126
4.3.61. Muhyiddin-i Arabî.....	126
4.3.62. Şolgay Sultan.....	127
4.3.63. Kırk Nisa	128
4.3.64. Şeyh Ahmed Tayerânî	128
4.3.65. Şeyh Kerimeddin-i Kirmânî.....	128
4.3.66. Şeyh Hazret-i Kara Şems Efendi Sultan	129
4.3.67. Molla İdris.....	129

4.3.68. Şeyh Çin Osman	130
4.3.69. Mevlânâ Behiştî Efendi	130
4.3.70. Sefer Şah Sultan	131
4.3.71. Hacı Bayram-ı Velî	134
4.3.72. Müezzîn Sultan	134
4.3.73. Eskici Baba ve Telli Baba	135
4.3.74. Balaban Baba ve Yatağan Baba	136
4.3.75. Mumcu Hasan Baba	136
4.3.76. Eğlence Baba	137
4.3.77. Hazret-i Tütünsüz Sultan	137
4.3.78. Kalenderî Sultan	138
4.3.79. Şeyh İsmail Mes'udî Efendi	139
4.3.80. Molla Mehmed Bin Yakub	139
4.3.81. Şeyh Âşık Dede Gülşenî	139
4.3.82. Şeyh Hazret-i Abdülkerim Gülşenî	141
4.3.83. Şems Efendi	141
4.3.84. Yusuf Dede	143
4.3.85. Kurban Baba	143
4.3.86. Armağanî Mehmed Efendi	143
4.3.87. Kozlu Baba	146
4.3.88. Hacı Bektaş-ı Velî	146
4.3.89. Miskinler Tekkesi	148
4.3.90. Hacı Bektaş Velî	148
4.3.91. Yazıcızâde Mehmed Efendi	149
4.3.92. Hazret-i Molla Hünkâr Mevlânâ	151
4.3.93. Hazret-i Selim Dede Sultan	152
4.3.94. Yahşi Baba ve Bahşi Baba	153
4.3.95. Şeyh Hazret-i Zekeriya Efendi	153
4.3.96. Oklu Dede	154
4.3.97. Şeyhi Çelebi	155
4.3.98. Ali Dede	157
4.3.99. Ahi Evran Sultan	157
4.3.100. Selim Dede	158
4.3.101. Hazret-i Seyyid Kemaleddin	159
4.3.102. Yakub Baba	159
4.3.103. Musa Baba	160
4.3.104. Molla Ahmed İbn Mahmud El-Asam	161
4.3.105. Dermend Baba	161
4.3.106. Dölük Baba	162
4.3.107. Bir Büyük Evliyâ	162
4.4. EVLİYA ÇELEBİ SEYAHAYNAMESİ'NDEKİ MENKİBELERİN YÖRELERE GÖRE DAĞILIMI	163
4.4.1. Aksaray	163
4.4.2. Amasya	163
4.4.3. Ankara	163
4.4.4. Bolu	163
4.4.5. Bursa	163

4.4.6. Çanakkale.....	164
4.4.7. Denizli.....	164
4.4.8. Diyarbakır	164
4.4.9. Edirne.....	164
4.4.10. Erzincan	165
4.4.11. Erzurum.....	165
4.4.12. Eskişehir.....	165
4.4.13. Gaziantep	165
4.4.14. İstanbul.....	165
4.4.15. İzmir.....	167
4.4.16. Kahramanmaraş.....	167
4.4.17. Kars.....	167
4.4.18. Kayseri.....	167
4.4.19. Kırşehir	167
4.4.20. Kocaeli.....	167
4.4.21. Konya.....	167
4.4.22. Kütahya.....	167
4.4.23. Malatya	168
4.4.24. Muğla.....	168
4.4.25. Muş.....	168
4.4.26. Sivas.....	168
4.4.27. Tokat.....	168
4.4.28. Van	168
SONUÇ.....	169
KAYNAKÇA.....	170
ÖZGEÇMİŞ	173
VİTAE	173

SEMBOLLER VE KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
İA	: İslam Ansiklopedisi
H.z.	: Hazreti
No.	: Numara
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğeri
yy.	: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. ÇALIŞMANIN TANIMI, AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmada Evliyâ Çelebi'nin *Seyahatname* adlı eserinde yer alan menkıbeleri tespit etmek ve incelemek amaçlanmıştır. Çalışmamızda bu menkıbeler gün yüzüne çıkarılıp ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Aslında *Seyahatname* adlı eseri okumadan önce hangi tür hakkında çalışmamız gerektiği konusunda bir fikrimiz bulunmuyordu. Eseri okumaya başladığımız andan itibaren anlatı yönünden ne kadar zengin bir kaynağı taramaya başladığımızın farkına vardık. Tespit ettiğimiz yüzlerce anlatı oluştu. Bu anlatılar içerisinde nesir olarak şu türlere rastladık: efsane, menkıbe, hikaye, fikra, memorat. Bu türler içerisinde ön plana çıkan tür menkıbeydi. Sadece menkıbe türü bile kapsam olarak çok geniş kalacağı için biz çalışmamıza Anadolu sahası şeklinde bir sınırlandırmaya yaparak başladık. Anadolu sahası dışındaki ciltleri de okuduk, geçiş güzergahında da Anadolu olduğu için geçilen yerlerle ilgili menkıbeler de bulunuyordu. Sonuç olarak elinizdeki bu çalışmayı ortaya çıkardık.

Uygarlığın ilerlemesi ile birlikte gelişen teknoloji kayda değer bir hızda yeni nesilleri etkisi altına almakta onları kendisine bağımlı hâle getirmektedir. Kayıt altına alınmayan halk anlatıları halkın muhayyilesinden giderek silinmeye yüz tutmuş, eserler aracılığıyla muhafaza edilmeye çalışılan anlatılar da maalesef tozlu raflarda kaderine terk edilmiş veya birkaç çalışmacının elinde tanınmayı bekler olmuştur.

Menkıbeler de gün yüzüne çıkmayı bekleyen yeni nesillere kültürün aktarımını belki de en iyi şekilde aktaracak tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira

bünyesinde barındırdığı, halkın kutsal saydığı ve asırlarca birikerek gelen, halk muhayyilesini üzerinde en iyi şekilde taşıyan bir unsurdur.

Menkıbeler toplumsal işlevi açısından da önem arz eder. Toplumdaki aksaklıkları veya bozuklukları genel olarak veli adını verdiğimiz şahıslar bir takım kerametler gösterip etkileyerek toplumun kutsalları aracılığıyla düzeltmekte, onların yer yer bulunan kabirleri ve anlatıları- menkıbeler- ise bu kutsalların ve ahlaki bir takım değerlerin unutulmasını engellemekte, yeni nesillere kutsalların aktarımını sağlamaktadır, toplum üzerinde bir kontrol mekanizması kurmaktadır.

Evliyâ Çelebi'nin *Seyahatnamesi* hacim itibariyle de çok geniş bir eser olması bakımından içindeki birçok anlatı türü tabiri caizse keşfedilmemiş hazine gibi durmaktadır. Bizim çalışmamızın önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira böyle geniş eserler halkın dikkatini çekmemekte, dolayısıyla çok geniş kitlelere hitap edememektedir. Yapacağımız çalışmayla eserin içerisinde bulunan bir tür değerlendirileceği için hem kapsam çok genişlemeyecek hem de her kesimden insanın kısa sürede okuyabileceği bir çalışma oluşturulacaktır.

1.2. EVLİYÂ ÇELEBİ

Evliya Çelebi'nin asıl adını eserinden öğrenemiyoruz, tarihi kaynaklara göre de tam ve gerçek adı bilinmiyor (Çelik Şavk, 2011:1). Babasının adı Derviş Mehmed Zıllı Efendi olarak eserde geçmektedir (Kahraman, Dağlı, 2010:575, c.3). Eserde annesi, kardeşi veya kardeşlerinden herhangi bir bahis yoktur. Annesinin yakın akrabası olan Melek Ahmed Paşa eser boyunca bahis konusudur. Evlenmediği eserden anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi çoğunlukla kendisine eserde 'Hakir Çelebi, Hakir, Hakir Evliya' diye hitap etmektedir (Kahraman, Dağlı, 2011:2-3-5, c.1). Bundan da anlaşılacağı üzere mütevazi bir insandır. İlk eğitimini babasından almış, küçük yaşta hafız olmuş, babasından baba mesleğini öğrenmiş, küçük yaştan itibaren hocalardan medrese eğitimi almıştır. Eserden anlaşıldığı üzere güzel bir sese sahip olmasından dolayı dini toplantılarda aranan isim olmuştur. Ayasofya'da sürekli Kuran-ı Kerim okuyan hafızlardan birisi olma başarısını göstermiştir. Melek Ahmed Paşa'nın himayesinde olmasından dolayı birçok avantaj elde etmiş, birçok problemi

bu Paşa akrabası sayesinde ve kıvrak zekasıyla aşmayı bilmiştir (Çelik Şavk, 2011:8-9).

Çocukluktan beri seyahat aşkıyla yanıp tutuşmuş, bu isteğine kendisinin ve babasının gördüğü hikmetli rüyalar sayesinde kavuşmuştur (Kahraman, Dağlı, 2011:1-5, c.1). Melek Ahmed Paşa'nın sadrazam olmasıyla birlikte yıldızı iyice parlamış çok uzak memleketlere fetihler, geziler aracılığıyla iştirak edebilmiştir (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10).

Yüksek devlet erkaniyla çok yakından dost olmuş bunu hiç bir zaman kötü yönde kullanmamış, makam istememiş, hatta ömrünün çoğunu at sırtında sıkıntılar içerisinde geçirmiş, bir çok tehlike atlatmıştır.

Eserden anlaşılacağı üzere bir kaç dil bilmekte, ince bir zeka sahibidir. Bir savaşçı kadar atik ve güçlü olduğu savaşlarda ve tehlike durumlarında gösterdiği hüner sayesinde belli olmaktadır.

Evliya Çelebi'nin nerede öldüğü eserden anlaşılammaktadır. Ama son ciltte bahsi geçen Mısır'ın tamamlanmaması orada vefat ettiğini ihtimaline kuvvet kazandırmaktadır (Çelik Şavk, 2011).

1.3. SEYAHATNAME

İnsan, günümüzde olduğu gibi geçmişte de yaşadığı çevrenin dışında kalan yerlerin doğal güzelliklerini, coğrafi özelliklerini ve tarihi değerlerini görmek istemiştir. Başka memleketlerde yaşayanların hayat tarzını, aile yapısını, gelenek ve göreneklerini, yönetim biçimlerini hep merak etmiştir.

Bu merak duygusu insanları gezip görmeye itmiş, gezip görülen yerleri diğer insanlara aktarma ihtiyacı da seyahatname denilen türü ortaya çıkarmıştır.

Geçmiş yüzyıllarda, başka memleketler hakkında bilgi verme, insanların yaşama biçimlerini anlatma ve tanıtmaya görevini daha çok seyyahlar yerine getirmiştir. Gezdikleri memleketler hakkında çeşitli konuları ele alan seyyahlar, seyahatnameleri ile insanların bilgi sahibi olmalarını sağlamışlardır.

Bu seyahatnameler insanların diğer kültürlerle aşına olmalarını sağlamış, uzakta da olsa kültürel bağın ve etkileşimin kurulmasına ön ayak olmuştur. Seyahatnameleri, dönem şartları içerisinde değerlendirerek, günümüz belgesellerine benzetebiliriz.

Seyahatnamenin kısaca bir tanımı şöyledir:

Bir yazarın gezip gördüğü yerlerden edindiği bilgi ve izlenimlerini anlattığı eser (TDK, 2007:yoğun disk).

Seyahatname hakkında bu kısa tanımdan sonra İskender Pala'nın şu tanımı onu tam olarak tarif etmek için yeterli olacaktır:

“Seyahatnameler, coğrafya ile ilgili gezi eserleri olabildiği gibi, bir şehrin güzelliklerini ve en önemlisi güzelliklerini anlatması bakımından bizi ilgilendiren şehrengizler, bazı şairlerin başından geçen önemli ve ibretli olayları anlattıkları (manzum) sergüzeştânâmeler, gurbete düşenlerin başlarından geçenleri kaleme aldıkları, gurbetnameler, siyasi bir görev için dış ülkelerden birine elçilerin yazdıkları, sefâretnâmeler ile doğrudan doğruya seyahat izlenimlerini aktaran eserlerdir. Seyahatnameler, nesir diliyle kaleme alınıp, gezilen yerlerin insanları ve çevre özellikleri ile adetler, hayat şartları, giyim, kuşam vb. konularda bilgi verirler.” (1999:554).

1.4. EVLİYÂ ÇELEBİ’NİN SEYAHATNAMESİ

Evlîya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* Osmanlı Duraklama Devri'nde yazılmıştır. Bu da 17.yy'a tekabül etmektedir. Eser on ciltten oluşmaktadır. Bu ciltlerin genel olarak dördü Anadolu sahasını, altısı Anadolu dışını ele almaktadır. Anadolu sahası dışını ele alan ciltlerde Anadolu geçiş sağladığı için bahis konusu olmuştur (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10). Eser dünyanın çeşitli yerlerinden bazen tamamen bazen kısmen çevrilmiştir. 19. yy'da Arap harfleriyle, 20. yy'da Latin harfleriyle basılmıştır (Çelik Şavk, 2011:18).

Seyahatname'nin 17. yy'da yazılması ona önemli bir avantaj kazandırmıştır. Çünkü fetihler neredeyse bitmiş, çok az savaş çıkmış, Osmanlı karşısında belirgin bir güç görülmemiştir. Bu yüzden Evlîya Çelebi Osmanlı'nın hakimiyet sahasını çok iyi kullanmış ve eserini oluştururken zorluklarla karşılaşsa da bu rahatlığı kullanmasını

bilmiştir. Gittiği yerlerde padişah veya sadrazamı temsil ettiği için hürmet ve çokça yardım görmüştür (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10).

“17. yüzyıl Osmanlı coğrafyası, bu dönem konuşulan Türkçe ve ağız özellikleri, gittiği bütün yerlerin genel durumu, coğrafi konumu, tarihi, halkının özellikleri, dili, dini, kıyafetleri, sanatları, gündelik yaşamları, tarih, karşılaştırmalı coğrafya, sanat tarihi ve etnografya açısından eşsiz bilgiler, dinler tarihi açısından önemli mesajlar, Osmanlı toplumundaki müslim-gayrimüslim ilişkileri, gayrimüslim halkların gündelik hayatları, ekonomik ve kültürel durumları, nüfusları, ibadet yerleri, inanç ve itikatları, farklı topluluklara ait öyküler, türküler, halk şiiirleri, söylenceler, masal, mani, ağız ayrılıkları, halk oyunları, giyim-kuşam, düğün, eğlence, inançlar, komşuluk bağlantıları, toplumsal davranışlar, sanat ve zanaat varlıkları, gezilen yörelerin evlerinden, cami, mescid, çeşme, han, saray, konak, hamam, kilise, manastır, kule, kale, sur, yol, havra gibi değişik yapıların bütün özellikleri; bunların yapılış yılları, onarımları, yapan, yaptıran veya onaranlar, bulunduğu bölgelerin mutfak kültürü ile ilgili zengin bilgiler, gezilen bölgenin yönetiminden, eski ailelerinden, ileri gelen kişilerinden, şairlerinden, oyuncularından, çeşitli kademelerdeki görevlilerine kadar ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.”(Çelik Şavk, 2011:19-21).

Eser bir seyahatnameden çok ansiklopedik nitelik taşıyan bir eserdir. Gezilen yerlerin kültürü, dili, halkı, mimarisi hakkında çok geniş bilgiler verilmiş, bu bilgilerle yetinilmeyip orada bulunan halklar, mimari ve önemli kişiler hakkında çeşitli anlatılar direk veya dolaylı olarak aktarılmıştır. Bu aktarım da çoğunlukla nesnel bir anlatım yer alsa da, bazı durumlarda Evliya Çelebi kendi yorumlarını da katarak anlatma yolunu seçmiştir. *Seyahatnamenin* dili dönemine kıyasla gayet sade, külfetsiz, anlaşılırdır. 17. yy Anadolu Türkçesini yansıtmaktadır (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10). Eserde gidilen yerlerin halkının dil özelliklerinin örneklerle verilmesi ona o dönem ait yabancı dil araştırmaları açısından da önem kazandırmaktadır.

Evliya Çelebi hiçbir gerçeği gizlemekten kaçınmamış her durumu bütün açıklığıyla eserde tafsilatlı bir biçimde aktarmıştır. Bazı Osmanlı padişahlarını yeri gelince eleştirmiş yeri gelince övmüştür. Dinen sakıncalı sayılabilecek içerikte olan durum ve olaylar hakkında açıkça fikrini ve gördüklerini iletmekten çekinmemiştir. Öyle ki birçok kişi karşısında komik görünme riskini dahi alarak kendiyile ilgili fikravari olayları anlatmaktan geri durmamıştır (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10). Evliya Çelebi bu bakımdan gününün en aydın insanlarından biri olarak sayılabilir.

Evliya Çelebi birçok yer ile ilgili bilgiler sunmaktadır. Eserden Evliya Çelebi'nin gittiği yerleri çok iyi gözlemlediği anlaşılmaktadır. Gidiş güzergahında olan bazı yerlerin bahsi farklı bazen de aynı ciltte iki hatta üç defa geçmektedir (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10). Bazen bu yerlerle ilgili anlatılar tekrar edildiği için bu anlatılarda varyantlara ulaşmamızı sağlamıştır. Bazı anlatılarda bu varyantlarda geçen kahramanlar farklı olduğu için çalışmamıza dahil edilmiştir.

Kısacası *Seyahatname* türünün en uzun, en hacimli eseri olmasının yanı sıra edebi, tarihi, coğrafi, mimari, halk kültürü vb. birçok alanda kendi döneminin ve kendinden önceki dönemlerin de aydınlatılmasını sağlayacak çok önemli bir başvuru kaynağıdır.

Seyahatname'nin ele aldığı merkezler:

Bu kısım Yapı Kredi Yayınlarından çıkan *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi* adlı eserin kapak sayfaları kullanılarak oluşturulmuştur.

I. Cilt: İstanbul

II. Cilt: Bursa, Bolu, Trabzon, Erzurum, Azerbaycan, Kafkasya, Kırım, Girit

III. Cilt: Konya, Kayseri, Antakya, Şam, Urfa, Maraş, Sivas, Gazze, Sofya, Edirne

IV. Cilt: Bağdat, Basra, Bitlis, Diyarbakır, Isfahan, Malatya, Mardin, Musul, Tebriz, Van

V. Cilt: Akkırman, Belgrad, Gelibolu, Manastır, Özü, Saraybosna, Slovenya, Tokat, Üsküp

VI. Cilt: Podgoriçe, İştib, Vidin, Peçoy, Budin, Üstürgon, Ciğerdelen, Macaristan, Öziçe, Taşlıca, Dobra, Venedik, Mostar, Kanije

VII. Cilt: Eğri, Hatvan, Yanık, Viyana, Çanad, Eflak, Boğdan, Bükreş, Ukrayna, Kırım, Bahçesaray, Çerkezistan, Dağıstan, Ejderhan, Kalmukistan, Saray, Moskova

VIII. Cilt: Gümülçine, Kavala, Selanik, Tırhala, Atina, Mora, Navarin, Girit Adası, Hanya, Kandiye, Elbasan, Ohri, Tekirdağı

IX. Cilt: Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine

X. Cilt: Mısır, Sudan, Habeşistan, Somali, Cibuti, Kenya, Tanzanya

1.5. MENKİBE İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Bu kısımda menkıbe türü hakkında genel bilgiler verilecek bu türün özellikle sınıflandırmada altında bulunduğu efsane ile ilişkisine değinilecek, veli-evliya-veli kültü- keramet-motif kavramları ele alınacak her başlıkta Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde bu kavramların nasıl geçtiği hakkında kısa bilgiler sunulacaktır.

1.5.1. Menkıbe Tanımı

Menkıbe türü olarak çoğunlukla efsane türü altında dini ve tarihi efsaneler olarak ayrılan başlıklar şeklinde değerlendirmeye tabi tutulduğu için bu tür hakkında ayrı bir tanım çok az yapılmıştır (Sakaoğlu, 1980). Tanımlar çoğunlukla alan dışında ilahiyat veya tarih bölümlerinde yapılan akademik çalışmalarda bulunmaktadır.

Halk muhayyilesinde menkıbeden ziyade kıssa olarak geçmektedir. Tabi bu kıssaların konularını genelde peygamberlerden sonra ermiş veli kullar oluşturmaktadır. Bunların çoğunluğu birbirine geçmiş vaziyettedir. Aynı çağda aynı coğrafyada yaşamayan şahıslar dahi aynı anlatıda birlikte yer almıştır.

Menkıbe işlevi bakımından da önem arz etmektedir; çünkü Anadolu'da birçok aile çocuk eğitiminde öncelikle peygamberlerin, onların yardımcılarının ve veli kulların çocukluk hayatlarını evlatlarına aktarmış onların örnek alınmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu yüzden menkıbeler defalarca basılmış, büyüklerden kalma eserler ailelerin akşam toplantılarında okunur hale gelen eserler olmuştur. Yeni neslin bunlardan uzak kaldığını da elbette belirtmek gerekir. Zira bunların yeni neslin uğraş alanları olan bilgisayar ve internete uyum sağlaması temin edilmemiştir.

Çeşitli kaynaklarda menkıbe türü olarak şu şekillerde tanımlanmaktadır:

Din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kimselerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye (Türkçe Sözlük, 1998:1553).

Tabiatüstü niteliklere sahip ermiş (kişilerin hayatlarıyla ilgili sahnelerin anlatıldığı hikâyelerdir (Kaya, 2007:512).

“Sözlü geleneğin kısa anlatım türlerinden olan ve temelinde inanç unsuru bulunan efsanelerin tarihi ve dini şahsiyetlerin etrafında teşekkül edenlerine menkabe/menkıbe denmektedir. Menkıbe, genellikle, tarih sonrası geçmişte veya yakın geçmişte meydana gelen (olağanüstü olaylar içerse de) gerçek kişileri konu alan ve gerçek mekânlarda geçen, bu nedenle de anlatan ve dinleyen kişilerce inanılan ve geleneksel bir anlatım tarzıdır.

Arapça nekabe (isabet etmek, bir şeyden bahiste bulunmak yahut haber vermek) kökünden türeyen menkabe sözlükte, “öğünülecek güzel iş, hareket ve davranış” manalarına gelmektedir. Menkabe yahut menâkıb, tasavvuf tarihinde, sûfilerin izhar ettikleri hârikulâde olaylar demek olan kerâmetleri nakleden küçük hikâyeler manasında tahminen IX. Yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Pek yaygın olmamakla beraber bu sebeple, kerâmet kelimesinin çoğulu olan kerâmât da menkabe veya menâkıb yerine kullanılmıştır.” (Ocak, 2010:27).

Tezkiretü'l-Evliyaların yanında Tanrı'ya yakın olarak kabul edilen velilerin etrafında teşekkül etmiş olan efsaneleri toplayan eserlere “menakıbname” diyoruz (Seyidoğlu, 1997:15-16).

1.5.2. Menkıbe-Efsane ilişkisi

Bu başlık altında çeşitli akademisyenlerin menkıbe-efsane bağı ile ilgili söyledikleri ve bu iki tür hakkında araştırmacıların genel duruşu sergilenecektir. Menkıbe tek başına önceki başlıklarda ele alındığı için burada efsane türü ve bu türün menkıbe ile ilişkisi ele alınacaktır.

Efsanenin kelime karşılığını Saim Sakaoğlu şu şekilde vermektedir:

“Efsane terimi, dilimize Farsça'dan girmiştir. Batı dillerinde Lâtince “legendus” kökünden çıkan “legenda, legend, leggenda, leyenda” vb. kelimeler, efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır.” (1980:4).

Saim Sakaoğlu aynı yazının devamında efsane türünün özelliklerini şu şekilde vermektedir:

a) Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar.

b) Anlatıların inandırıcılık vasfı vardır.

c) Umumiyyetler şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı görülür.

Tariflerde yer almayan şu hususiyeti de dördüncü madde olarak ilave edebiliriz:

d) Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatımdır.” (1980:5-6).

Efsane üzerine birçok akademik çalışma yapıldığı için burada araştırmacılar tarafından genel kabul gören tanım verilecektir. Türkiye’de araştırmacılar tarafından genel kabul gören Max Luthi’nin efsane tanımıdır:

“Efsane kavramı, duygusal bir anlatımla, anlatıcı tarafından bilinçli olarak gerçek olaylar anlatıldığını iddia eden, dinleyicilere bu olayın gerçek olup olmadığını, gerçek ise nasıl olduğunu düşündüren ve bu gerçekten haberdar olmak isteyen, nesilden nesile sözlü aktarım yoluyla geçen ve karakteristik bir şekle sahip anlatım türünün adıdır.” (2006:349).

Efsane tanımları verildikten sonra A. Yaşar Ocak’ın menkıbe- efsane karşılaştırması bu iki türün genel hatlarıyla bir birinden nasıl ayrıldığını göstermek için yeterli olacaktır:

“Evliyâ Menkıbeleri, edebi tür itibariyle, konusu hârikulâde olaylara dayanan masal, efsâne, destan ve menkabe gibi nevilerin sonuncusuna girerler. Böyle olunca, bu sayılanlarla evliyâ menkıbeleri arasında bazı bakımlardan benzer ve ayrı yönler vardır. Öteki türlerle bu benzerlik ve ayrılıkların belirlenmesi, evliyâ menkabelerinin bütün özellikleriyle anlaşılmasına yardım edecektir.

Bir defa, zikredilen öteki türler gibi, evliyâ menkabeleri de hârikulâde olayları konu edinmiştir. Başlangıçta o da ferdîdir. Yani bir fert tarafından ortaya konulmuş anlatım tarzıdır; ama çok geçmeden fert unutulmuş ve umûmun malı olur ve mâşeri bir hüviyet kazanır. Evliyâ menkabelerinin konusu gerçek kişilerdir. İşte bu noktadan itibaren masaldan ve efsaneden ayrılır. Bu gerçek kişilerin yaşadıkları zaman ve mekân bellidir. Ama evliyâ menkabeleri yarı mukaddes addedilir. Bu suretle efsâne ve destanlarla aralarındaki en esaslı fark açığa çıkmış olur.

Biçim itibariyle evliyâ menkabeleri bütün bu türlerden kısa olup genellikle tek bir keramet olayı anlatılır. Ayrıca her türlü üslûp ve edebî kaygıdan uzaktır. Şu halde bütün bu noktalar göz önüne alınırsa evliyâ menkabelerinin şu özelliklere sahip oldukları görülür.

1. Kahramanları gerçek ve mukaddes kişilerdir.

2. Olayların belirli yeri ve zamanı vardır.
3. Sırf eğlenmek, bir eşyanın yahut tabiat olayının izahını yapmak için uydurulmuş değildir. Gerçek olduklarına inanılır.
4. Yarı mukaddestirler ve bir doğma gibi kendilerini kabul ettirirler.
5. Konu edindikleri velî hayatta iken de, öldükten sonra da meydana gelebilirler.
6. Biçim olarak son derece kısa ve sade bir anlatım tarzına sahiptirler.”(2010:32-34).

Seyahatname'de menkıbe türü olarak şu kişiler ekseninde ortaya çıkmaktadır:

1. Peygamberler
2. Her peygambere tabi olan sahabiler/havariler/yardımcılar
3. Hızır-İlyas
4. Akıllı veli tipleri (Şeyh, hoca, molla, alim, efendi, dede, baba vd.)
5. Deli veli tipleri
6. Halktan, sıradan olan insanlar
7. Gayr-i müslim alimler
8. Gayr-i müslim sıradan insanlar

Biz çalışmamızda zorunlu olarak sınırlandırmaya gittik ve bu maddelerde bulunan kişilerden çoğunlukla akıllı ve deli veli tiplerini ele aldık.

1.5.3. Veli-Evliyâ-Veli Kültü

Veli kavramı Doğan Kaya'nın *Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğünde* şu şekilde geçmektedir:

Veli, devamlı ibadet eden, isyandan, koğ, gıybet, riya, şehvet gibi olumsuz davranışlardan uzak duran Allah dostu (2007:768).

Halk muhayyilesinde veli veya çoğulu olan evliya kelimesi çoğunlukla keramet gösteren, dua veya bedduası kabul olan, kişinin içinden geçenleri bilen ve

ona karşılık veren, insanlar sapmış olsalar bile gazabın gelmesine engel teşkil eden – zira Allah dostudur- insanlara şefaathet yetkisine sahip olan, peygamber varisi olarak görülen, öldükten sonra bile çeşitli şekillerde kerametleri devam eden kişilerdir. Yalnız bu özelliklerden en öne çıkan kavram veya inanış keramettir (Gölpınarlı, 1985). Keramet kavramı halk dilinde yer edinmemiş bunun yerine çoğunlukla aslında peygamberi bir özellik olan mucize kavramı kullanılmıştır.

Veli kültü kavramından tafsilatlı olarak bahseden Ahmet Yaşar Ocak bu konu hakkında kısaca şunları kaydetmektedir:

“Kült, yüce ve kutsal bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı ve onlara tapınmadır.

Veli kültünü kısaca, fevkalade kuvvet ve kudretlerle mücehhez olup Tanrı'ya yakın kabul edilen bir şahsiyetin her hangi bir konuda-sağ veya ölü iken-yardımcısının dokunacağı inanılması ve bunu temin için ritüel yollara başvurulmasıdır şeklinde tarif edebiliriz. Bu anlayış, velinin takdis olunmasıyla sonuçlanmaktadır. Din sosyolojisi alimleri, pek çok yerde, halk Müslümanlığının bu anlayış etrafında geliştiği kanaatini ileri sürerler.

Veli kültürünün, dinler tarihi araştırmacılarına göre, Budizm, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi büyük dinlerin hakim olduğu sahalarda benzerlikler gösterdiği dikkati çekiyor. Fakat böyle bir kültür Budizm'de ötekilerden daha eski olduğu muhakkaktır.

Bir velinin kült konusu olup olmadığını anlamak için şu üç unsura bakmak lazımdır:

1. Veli adına yapılmış bir mezar veya türbenin, yahut kendisinden kalan, kaldığına inanılan bir kısım eşyaların bulunması,
2. Söz konusu mezar, türbe veya eşyanın, mesela bazı dileklerin gerçekleşmesi, hastalıkların tedavisi gibi herhangi bir maksatla ziyaretlere ve bunlar esnasında adak ve kurbanlara sahne olması,
3. Dua mahiyetinde olarak veli ile ilgili ve onun adı geçen bir takım sözlerin mevcudiyeti.

Bu sayılan üç unsurun aynı zamanda ve bir arada bulunması şart değildir. Bazan bunlardan biri bile tek başına yeterli olabilir. Ancak bunlar arasında özellikle birincisi, diğerlerine nisbetle daha kuvvetli bir işarettir.” (2010:6-9).

Veli sayılan kişinin etrafında bir kült oluşabilmesi için özellikle bir türbe veya makamının bulunması, onun ölümünden sonra kutsanması için ve varlığını delillendirebilmek için şarttır.

Seyahatname'de Evliya Çelebi'nin kendisi de kabir ehliyle irtibat kurma, gelecekte olabilecekleri görme, rüya yoluyla kutsanma, yol gösterme gibi özellikleriyle veli tipi içerisine girmektedir. Aynı zamanda Evliya Çelebi'nin babası Derviş Mehmed Zilli Efendi de çeşitli yerlerde kerametler göstermiştir (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10)

Eserde veli kişiler çoğunlukla şeyh, dede, baba, hünkar, molla, efendi, hoca ve kudsiyet arz eden hazret kelimeleri ile sıfatlandırılmaktadırlar (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10). Biz eserde içerisinde keramet bulunan ve kahramanlarının çoğunluğu veli zatlardan oluşan yüz yedi tane anlatı tespit edip inceleme konusu yaptık.

1.5.4. Keramet

Keramet, bazen insanlara doğru yolu göstermek veya sapkın insanları cezalandırmak için, Allah tarafından, veli diye adlandırılan kişiye verilen mucizeden daha basit etkileyici, olağanüstü olaylardır. Bu olaylar sonucunda kişiler çoğunlukla düzen altına alınmakta veli diye adlandırılan kişiye olan bağlılık ve saygı artmaktadır. Veli, çoğunlukla ermiş-evliya, diye adlandırılan kişilerin türbelerinin etrafında dahi çeşitli ritüeller oluşmaktadır.

Çeşitli kaynaklarda keramet kavramı şu şekillerde tanımlanmaktadır:

Velilerin gerçekleştirdiğine inanılan olağanüstü olay ve davranış, bunu sağlayan güç (Ana Britannica, 1986:202).

Ermiş kişilerin gösterdikleri olağanüstülüklerin genel adı (Kaya, 2007:426).

“Peygamberlerden, peygamberliklerini ispat için, istenmeden yahut istenince zuhur eden olağanüstü şeylere “mu’cize”, yani insanı acizde bırakan şey denir. Erenlerden zuhur eden olağanüstü şeylereyse, ululuk, büyüklük anlamına “keramet” derler. Peygamberler, peygamber olarak yaratılmışlardır; suç işlemezler; masumdurlar. Erenler, suç işleyebilir; fakat mahfuzdurlar, yani Allah onları korur. Şeriata uymayan, dinden, imandan haberi bulunmayan kişilerden de olağanüstü şeyler

zuhur edebilir; onlara, düzen ve yavaş yavaş azaba alış anlamına “mekr” ve “istidrac” denir.” (Gölpınarlı, 1985:106).

“Arapça kerume (cömert ve aziz olmak) kökünden gelen bir masdar olan keramet, sözlükte “cömertlik, azizlik” manasınadır. Tasavvufta ise, Allah’ın bir lütuf ve ihsan eseri olarak veli kullarından zuhur eden harikulade olaylara denmektedir.

Kerametın harikulade bir hadise olması, ancak gerektiği zaman meydana gelmesi ve velinin velayetini ispatlayıcı mahiyette bulunması icap eder. Keramet velinin Allah’a karşı korkusunu, alçak gönüllülüğünü artırıp şükür duygusunu takviyeye yarar.

Her halükarda, bilhassa XI. yüzyıldan sonra tarikatların ortaya çımasıyla birlikte keramet, bunların başındaki şeyhlerin mutlak otoritelerini sağlamak için en tesirli araç oldu. Şeyhin kerametleri ne kadar çok, çeşitli ve yaygın olursa, müridler o nisbette pasif ve telkine hazır hale geliyorlardı. Bunun sonucunda ise şeyhe olan bağlılık sarsılmaz bir nitelik kazanıyordu. Bununla beraber tasavvuf tarihine bakıldığında bazı şeyhlerin kerametleri reddettikleri, fakat buna rağmen müridlerin ısrarla bunları yaymaya çalıştıkları görülür.” (Ocak, 2010:28-30).

Evliya Çelebi’de keramet çoğunlukla gelecekte haber verme veya veliliğini hafife alanlara ders verme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu kerametlerin bir kısmı istenmekte çoğunluğu ise istenmediği halde gösterilmektedir. Anadolu sahasında çokça bulunan menkıbeler Mısır, Şam, Mekke, Medine gibi kutsal sayılan mekanların bulunduğu yerler hariç diğer yerlerde özellikle gayr-i müslim memleketlerde çok görülmemektedir. Buralarda, gayr-i müslim memleketlerde, ise hristiyan azizler veya az da olsa dini yayma düşüncesinde olan özellikle bektaşî fukaralarının kerametleri şeklinde gözükmektedir. Kutsal mekanların, özellikle peygamberlerin kendilerinin veya makamlarının bulunduğu yerlerde, peygamberlere hürmetin gereği olsa gerek, velilerle ilgili anlatılar azalmakta bunun yerine peygamber mucizeleri, sahabe anlatıları yer almaktadır (Kahraman, Dağlı, 2003-2011, c.1-10).

1.5.5. Motif

Ali Berat Alptekin, *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* adlı eserinde bu kavramı şöyle açıklamaktadır:

“Hikaye etmenin en küçük unsuru. Nakışta, resimde ve mimarideki motif kavramı ile halk nesrindeki motif kavramı arasında farklılıklar vardır. Halk nesrinde

motif olabilmesi için olağanüstülüğün olması gerekmektedir. Bu olağanüstülük kahramanda, olayda, zamanda, mekanda, kısacası nesirdeki türlü olayda karşımıza çıkabilir.” (2009:295).

Araştırmacılar tarafından genel kabul gören aslında A. Berat Alptekin’in tanımından çok da farklılık arz etmeyen motif tanımı Prof. Thompson tarafından yapılmıştır:

“Prof. Thompson motifi şöyle tarif ediyor: Gelenekte kalma gücüne sahip olan, masalın en küçük unsurudur. Bu güce sahip olabilmesi için onun müstesna ve dikkati çekebilen hususiyetleri olması gerekir.” (Sakaoğlu, 2007:75).

Mitoloji, masal, efsane, destan ve halk hikayesi gibi türlerde, yaşama gücüne sahip en küçük öğeye verilen ad (Kaya, 2007:532).

Tanımlardan anlaşılacağı üzere motif hemen her anlatı türünde yer almakta, anlatının iskeletini oluşturmaktadır. Zira anlatının ayakta kalabilmesi için bu şarttır. Çoğunlukla efsane başlığı altında değerlendirilen menkıbelerde de motif en önemli unsurdur. Çünkü menkıbede amaca ulaştıracak birim olarak motif bulunmaktadır. Menkıbelerde motif tasnifi üzerinde çalışmamızın IV. Bölümü’nde durulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. EVLİYÂ ÇELEBİ'NİN SEYAHATNÂMESİ ÜZERİNE YAPILAN TEZLER

Bu bölümde Evliya Çelebi *Seyahatnamesi* hakkında Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde bulunan en genel adıyla Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan tezlerin genel içerikleri verilecektir. Bazı tezler yayımlanmamış olduğundan bu tezlerin sadece künyeleri verilmekle yetinilecektir. İncelemede tarihsel sıra baz alınacaktır.

Musa Duman, (1993), *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Prof. Dr. Mertol Tulum danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 335 sayfadır. Tezin çalışma alanı Seyahatname'nin ilk üç cildir. Tezin giriş kısmında Türk dilinin ses özellikleri ve Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nin üslubu üzerinde durulmuştur. Daha sonra asıl çalışma kısmına girilmiştir. Tezde ana hatlarıyla Seyahatname'nin dilinden hareketle şu ses olayları irdelenmiştir: ses düşmesi, ses türemesi, ses değişmesi, ses dönüşmesi. Bu başlıklar alt başlıklara ayrılarak tek tek açıklanmış, birçok örnek verilerek tez oluşturulmuştur. Tezin sonunda 100 sayfa kadar bir kelime indeksi verilmiş ve bir özet değerlendirme yapılmıştır.

Hayati Develi, (1993), *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Prof. Dr. Mertol Tulum danışmalığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 145 sayfadır. Tezin önsözünde dil kavramı ve Seyahatname'nin dili ele alınmıştır. Tezin inceleme alanı Seyahatname'nin ilk üç cildi diye belirtilmiştir. Tezde ele alınan ana başlıklar şunlardır: ünlü benzeşmeleri, ünlü-ünsüz benzeşmeleri, ünsüz benzeşmeleri. Bu başlıkların açıklamaları yapıp bu eksenle alt başlıklara ayrı ayrı örnek yardımıyla tez oluşturulmuştur. Tezin sonunda dil üzerine bir değerlendirme yapılmış ve 25 sayfa kadar bir kelime indeksi verilmiştir.

Yücel Dağlı, (1994), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin I. Cildindeki Yer ve Şahıs İsimleri İndeksi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Prof. Dr. Nuri Yüce danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 378 sayfadır.

Osman Şentürk, (1999), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Folklorik Unsurlar*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.

Yrd. Doç. Dr. Faruk Çolak danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 338 sayfadır. Giriş kısmında genel bir bilgi ve amaç verilmiştir. Nail Tan'ın Halk Bilim kitabındaki başlıklar eksenli bir sınıflandırma yapılmıştır. Tezde ele alınan ana başlıklar şunlardır: dil ve anlatım; anlatmalar; kalıplaşmış sözler; dayanışma, yardımlaşma ve eğitim kurumları; hayatın dönüm noktaları ile ilgili gelenek ve görenekler; halk bilgisi; inanışlar; oyun, eğlence, spor; giyim-kuşam, süslenme; halk sanatları ve zanaatları; halk mimarisi; halk mutfağı. Bu başlıklar genel olarak açıklanmayıp Seyahatname'ye göre başlıklar kısaca açıklanmış ve ilgili metinler sıralanmıştır. Sonuç kısmında Seyahatname ve çalışma hakkında bir sayfalık kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

İbrahim Sami Gökçekuyu, (1999), *Evliya Çelebi'nin Bursa Seyahati*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 124 sayfadır.

Fatih Kemik, (2003), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Halk Etimolojisi (I.-II. Ciltler)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Doç. Dr. Musa Duman danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 113 sayfadır.

Hakan Köktürk, (2006), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ndeki Halkbilimi Unsurları*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Prof. Dr. Ziyat Akkoyunlu danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 527 sayfadır. Tezin inceleme alanı Seyahatname'nin tamamıdır. Tezin giriş kısmında konunun kapsamı, amacı, önemi ile kullanılacak yöntem verilmiştir. Tezde ana hatlarıyla Seyahatname'deki halkbilimi unsurları şu şekilde sınıflandırılmış: halk inancı, halk edebiyatı, mimari, halk hekimliği, halk mutfağı, halk geleneği, halk giyim kuşamaı, halk sanatı ve meslekleri, halk veterinerliği, halk hukuku, halk müziği ve dansı. Her unsur hakkında kısa bilgiler verildikten sonra o unsurla ilgili Seyahatname'de bulunan metinler sıralanmıştır. Sonuç kısmında çalışma ve Seyahatname üzerine kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Elif Dülger, (2006), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ndeki Büyü, Sihir ve Falın Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 202 sayfadır. Tezin inceleme alanı Seyahatname'nin tamamıdır. Tezin giriş kısmında Evliya Çelebi ve eser hakkında geniş bir bilgi verilmiştir. Tezin asıl kısmı birinci bölümde büyü, sihir, tılsım ve fal hakkında çok geniş bilgiler verilmiştir; ikinci bölümde Seyahatname'deki büyü, sihir, tılsım ve fal ile ilgili metinler birinci bölüm

ışığında değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Tezin bitiminde herhangi bir sonuç veya değerlendirme yazısı yazılmamıştır.

Münteha Gül, (2006), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Başkasına Ait Sözve Düşünce Aktarımı*, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dil ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Samsun.

Prof. Dr. Mustafa Özbacı danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 365 sayfadır. Tezin giriş kısmında Evliya Çelebi ve Seyahatname hakkında bilgiler verilmiş ve anlatım aktarıcı ilişkisi, kullanılacak yöntem üzerinde durulmuştur. Tezde ele alınan ana başlıklar şunlardır: Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde söz aktarımları, düşünce aktarımları, yazma aktarımları. Bu başlıklar birçok alt başlığa ayrılarak Seyahatname'den örneklerle çoğunlukla dilsel açıdan değerlendirilip incelenmiştir. Sonuç kısmında Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'ndeki söz ve düşünce kalıpları üzerine geniş bir değerlendirme yapılmıştır.

Suat Öz, (2007), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre Anadolu'da YerAdları*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Karadoğan danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 214 sayfadır. Tezin giriş kısmında Evliya Çelebi ve Seyahatname hakkında bilgiler verilmiş, konuyla ilgili yayınlara kısaca değinilmiştir. Tezde ele alınan ana başlıklar şunlardır: yer adları, coğrafya adları. Bu ana başlıklar alt başlıklara indirgenerek örnekler üzerinden çoğunlukla geniş bir dilbilgisel bir inceleme yapılmıştır. Sonuç kısmında çalışma ve Seyahatname hakkında genel bir değerlendirme yapılmış daha sonra sekiz sayfadan oluşan yer adları dizini verilmiştir.

Ceyhun Sarı, (2010), *Evliya Çelebi'de Muğla ve Antalya (Metin-Dizin)*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.

Doç. Dr. Ali Akar danışmanlığında hazırlamıştır. Tezin tamamı 360 sayfadır. Tezin giriş kısmında Evliya Çelebi'nin hayatı, Seyahatname ve nüshaları, Seyahatname üzerine yapılan çalışmalar hakkında kısa bilgiler verilmiş, Antalya ve Muğla illeri Evliya Çelebi'nin gözünden aktarılmıştır. Asıl kısımda Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde yer alan Muğla ve Antalya illerine ait ayrıntılı dizin, yer adları

dizini ve şahıs adları dizini oluşturulmuş ve metin eksenli bu başlıklar irdelenmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında Seyahatname ve Evliya Çelebi dilsel bakımdan değerlendirilmiş, Evliya Çelebi’de geçen kelimelerin dillere göre istatistiği ve kullanım sıklığıyla ilgili bir tablo verilmiştir.

Esra Bilge, (2010), *Evliya Çelebi’den Hareketle Kahvehanelerden Cafelere Dönüşüm*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Prof. Dr. Nebi Özdemir danışmanlığında hazırlanmıştır. Tezin tamamı 127 sayfadır.

2.2. EVLİYÂ ÇELEBİ’NİN SEYAHATNAMESİ İLE İLGİLİ KİTAP VE MAKALELER

Bu bölümde Evliya Çelebi’nin *Seyahatnamesi* ile ilgili yazılan kitaplardan ve makalelerden çalışmamız esnasında karşılaştıklarımızın künye ve özet bilgileri verilecektir. *Seyahatname* üzerine yapılan yüzü aşkın seçmeler adlı kitaplara ve bölgesel yapılan seçme eserlere değinilmeyecektir. Zira çalışmamızın kapsamı açısından bu mümkün görülmemektedir.

Robert Dankoff, (2011), *An Evliya Çelebi Bibliography*, London.

Robert Dankoff, Evliya Çelebi çalışmalarında Türk araştırmacılarının kaynak gösterdiği önemli araştırmacıların başında gelmektedir. Bu makalede Evliya Çelebi’nin hayatı ve Seyahatname adlı eseri bir sorunsal olarak ele alınıp durum tespitinde bulunulmuştur. Ayrıca eser ve yazarı hakkında kayda değer giriş bilgileri verilip, eserin yazma nüshalarının künyeleri kaydedilmiştir. On iki sayfalık kısa bir girişten sonra yaklaşık 40 sayfa yerli ve yabancı bir çok araştırmacının konuyla ilgili çalışmalarını bibliyografya şeklinde vermiştir. Bu makale Evliya Çelebi araştırmacılarına geniş ve çeşitli bir kaynakça sunması bakımından önem arz etmektedir.

Ülkü Çelik Şavk, (2011), *Sorularla Evliya Çelebi*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.

Tamamı 57 sayfadan oluşan bu kitapçık Evliya Çelebi'yi merak edenler ve lisans öğrencilerine Evliya Çelebi hakkında doyurucu bilgiler vermek amaçlı hazırlanmıştır. Eserde Evliya Çelebi'nin hayatı, kişiliği, önemi üzerinde durulmuş; Seyahatname hakkında dil, üslup ve içerik hakkında madde başı bilgiler verilmiştir. Eserde Evliya Çelebi insanlık tarihine yön veren yirmi kişiden biri olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Unesco Evliya Çelebi yılı değerlendirilmiştir. Kitap zengin görsellerle desteklenmiştir. Ciltler hakkında kısa bilgiler verilmiş ve Seyahatname'den gerek duyulduğu yerlerde direk alıntılar yapılmıştır.

Yeliz Özay, (2008), *Çağının Sıradışı Yazarı ve Eseri: Uluslararası Evliya Çelebi ve Seyahatname Sempozyumu*, Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi, yıl 20, sayı 78, Ankara, s.126-129.

Bu yazıda 2008 yılında 3-5 Nisan'da Bilkent Üniversitesinde yapılan Evliya Çelebi Sempozyumu'nun bildirileri sunuş sırasına göre verilmiştir. Toplam kırk adet bildirinin konusu ele alınmıştır. Bildiriler yakın zamanda Yapı Kredi Yayınları tarafından kitaplaştırılmıştır.

Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi, (2011), *Dosya: Seyahatname, Dosya: Giyim-Kuşam*, yıl 23, sayı 92, Ankara.

Milli Folklor dergisinin bu sayısında Evliya Çelebi çeşitli yönleriyle eseriyle birlikte ele alınmıştır. Dergide bu konuyla ilgili sözlü kültür ilişkisinden kurguya kadar farklı açılardan yedi adet makale bulunmaktadır.

Hasan Eren, (1972), *Evliya Çelebi ve Anadolu Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları Bilimsel Bildiriler, Ankara.

Bu makalede Hasan Eren eserde geçen ağızları örneklerle zenginleştirerek bahis konusu yapmıştır. Kısa bir makale olmasına karşın ortaya koydukları ve tespitleri bakımından önemlidir. Ayrıca giriş kısmında eserin ortaya çıkışı ve genel özellikleri verilmiştir.

Nuran Tezcan, (2011), *Evliya Çelebi'nin Gün Işığına Çıkan Eseri Nil Haritası*, Toplumsal Tarih, Bilkent Üniversitesi, Ankara, s.58-63.

Bu makalede Evliya Çelebi ve eseri hakkında kısa bir giriş yapıldıktan sonra Evliya Çelebi'nin Mısır dolayısıyla Afrika gezisi adım adım değerlendirmeye tabi tutulmuş. Bu doğrultuda Ettore Rosi'nin çalışmasından alınan Nil haritası yorumlanmıştır. Özellikle harita eksenli bir makale oluşmuştur.

Bu çalışmalara ek olarak 2011 Unesco Evliya Çelebi Yılı münasebetiyle yurt içi ve yurt dışında çeşitli Üniversitelerde birçok sempozyumda bildiriler sunulmuştur. Akademisyenler ve amatör araştırmacılar tarafından çeşitli çalışmalar bilim dünyasına kazandırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmamız, *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi'nde Anadolu Sahası Menkıbeleri*'dir. Amacımız eserde bulunan menkıbeleri tespit edip inceleyerek bu metinleri tanıtmaktır. Evliyâ Çelebi'nin çoğuna bizzat şahit olduğu veya görenlerden, birinci kaynaktan, dinleyip esere aldığı menkıbeler kültür tarihini yaşatması bakımından önem arz etmektedir.

Bazı milletler tarihi çağlardan beri kendi kimliklerini, yeni bir inanç sisteminin içine girseler dahi, kaybetmektense onları dönüştürüp yeni inanç sistemine uyumlu hale getirmeyi tercih etmişlerdir. Bu milletlerin başında da Türk halkı gelmektedir dense abartıya kaçılmamış olur. Zira tarih boyunca dört semavi dini kabul eden çeşitli inanç sistemlerinden bünyesine bir şeyler katan Türkler bu kattıkları öğeleri kendilerine uyumlu hale getirip eski inanç sistemlerini de tamamen reddetmemişlerdir. Özellikle İslamiyet'in kabulüyle bu dinin gereklerini yerine getiren Türkler İslam dininin özünde bulunan bazı öğeleri kendilerine uyumlu hale getirmiş, eski inançlarındaki unsurları da çoğunlukla dönüştürerek bu yeni dinlerine katıp yepyeni bir İslam anlayışı oluşturmuşlardır. Türkün İslam'ı terimi böylece doğmuştur (Kafesoğlu, 2009). Çalışmamızın bir bölümünde, özellikle tasnif kısmında, bu boyut ağırlık kazanmıştır.

Tezimizin temel amacı Evliyâ Çelebi ve onun eserindeki menkıbeleri tanıtmak ve menkıbe tasnifine bir de bu yönden bakmak olacaktır.

3.1. GEREÇLER

Tezimizi *Seyahatnâme* olarak belirledikten sonra yapacağımız çalışmada kullanacağımız nüshayı belirledik. Bunu belirlerken çeşitli nüshalar üzerine çalışmalar yapıldığına şahit olduk. Ancak son yapılan ve günümüz Türkçesine yakın zamanda çevrilen Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı'nın Yapı Kredi Yayınlarından çıkan basımı 2003 yılında başlayıp 2011 yılında tamamlanan *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi* adlı çalışmayı kullanmaya karar verdik.

Eseri incelerken sadece Anadolu sahasına yer veren ciltleri değil bütün ciltleri iki defa taradık; çünkü Evliyâ Çelebi seyahati esnasında bir yerden başka bir yere geçişleri direk olarak yapmamış geçtiği yerleri bazen iki defa da olsa belirtmiş, örneğin Mısır'a giderken Anadolu'da geçtiği yerler hakkında da bilgiler vermiştir. Menkıbe metinlerinin tespiti ve yazımını yaptıktan sonra asıl çalışmaya geçilmiştir.

3.2. YÖNTEMLER

Metin merkezli olarak çalışılan *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi'nde Anadolu Sahası Menkıbeleri* adlı çalışmada, yazılı kaynak taraması yapılmış ve Tarihi-Coğrafi Fin Kuramı ve yöntemi esas alınmıştır.

Bu yöntem hakkında çeşitli akademisyenlerin düşüncelerini vereceğiz.

Metin Ekici, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*'nda "Araştırma Yöntemleri" adlı makalesinde bu kuramın çıkışı hakkında şu bilgileri bizlerle paylaşmaktadır:

"İskandinav ülkeleri adıyla anılan İsveç, Norveç, Finlandiya, Danimarka ve İzlanda bölgesindeki halk bilimi ve siyasal hareketlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu kuram ve yöntem aynı zamanda "Fin Folklor Kuramı" adıyla da bilinir. Kuramın farklı bir adlandırılmayla "Karşılaştırmalı Folklor Kuramı" olarak adlandırılması ise, temelinde var olan halk bilgisi ve özellikle de halk edebiyatı metinlerini karşılaştırmak suretiyle belli sonuçlara ulaşma düşüncesinin de bu kuramın temelinde var olmasından kaynaklanmaktadır."(2006:89).

Bu kuramın temel paradigmaları üzerine Özkul Çobanoğlu kısaca şunları söylemektedir:

“Tarihi-Coğrafi Fin Okulu teorik olarak her geleneksel anlatının belli bir zamanda ve belli bir yerde ve bilinçli bir yaratma sonucunda ortaya çıktığını kabul eder ve söz konusu ilk yaratılışla ortaya çıkan formu bütün incelik ve teferruatı ile görebilmeyi ister. Bu nedenle Tarihi Coğrafi Fin Okulu doğrultusunda yapılan bir çalışmanın teorik amacı, genel kabul olarak, belli bir yer ve zamanda bilinçli olarak yaratılan herhangi bir folklor ürününü ve bunun oluş zamanı ile oluştuğu coğrafi mekanı ortaya koyabilmektir.”(2008:122).

“Tarihi-Coğrafi yöntemin kurucusu Julius Krohn’dur. Onun ölümü üzerine çalışmanın kalan kısmı oğlu Kaarle Krohn tarafından tamamlanmıştır. Julius Krohn yapmış olduğu çalışmada Kalevela Destanı’nın kaynaklarını tespit etmiş, bu anlatmanın çeşitli eş metinler halinde nasıl bulunduğunu, bu eş metinlerin yayılma yollarını ve sonuçta bunların nasıl birleştirildiğini mükemmel bir şekilde açıklayarak tarihi-coğrafi yöntemin temelini oluşturmuştur.” (2008:111-143).

Bu kuramın temel paradigmalarından yola çıkılarak şu üç çalışma ortaya çıkmıştır:

1. Axel Olrik Epik Yasalar
2. Antti Aarne Masal Tipleri Kataloğu
3. Stith Thompson Halk Edebiyatı Motif İndeksi (Çobanoğlu, 2008).

Menkıbelerin motif tasnifi yapılırken genel olarak Ahmet Yaşar Ocak’ın *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler* adlı eseri esas alınmıştır.

Çalışmaya başlamadan önce *Seyahatname* üzerine yapılmış ulaşabildiğimiz tüm tezler gözden geçirilmiş, son yayınlanan bazı makaleler ve kitaplar incelenmiş, bu çalışmalardaki halk bilimsel unsurlar gözden geçirilmiştir. Ancak *Seyahatname*’de bulunan ve salt menkıbeler üzerine yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Eseri ele almayan fakat bize yol gösterebileceğini düşündüğümüz bazı tezler de incelenmiştir. Bütün bu inceleme ve araştırmalar sonucunda *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi’nde Anadolu Sahası Menkıbeleri* adlı çalışma ortaya çıkmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1.SEYAHATNAME'DEKİ MENKİBELERİN MOTİF TASNİFİ

Bu bölümde, Ahmet Yaşar Ocak'ın Türk menâkıbnâmeleri üzerine yapılmış çalışmalardan hareketle oluşturduğu Türk menkıbelerindeki genel motif tasnifi üzerinde duracak ve bu tasniften hareketle *Seyahatname*'deki menkıbelerin motif tasnifini yapacağız.

“I. İslâm Öncesi Eski Türk İnançlarına Bağlı Olan ve İslâmî Devrede de Devam Eden Motifler:

1. Dağ ve tepe kültü
2. Taş ve kaya kültü
3. Ağaç kültü
4. Sihir ve büyü
5. Hayvanları iyileştirme
6. Gaipten ve gelecekte haber verme
7. Tanrının insan gibi görünmesi
8. Tabiat kuvvetlerine hâkimiyet
9. Ateşe hükmetme
10. Kemiklerden dirilme
11. Tahta kılıçla savaşma
12. Tenasüh inancı
13. Hulûl inancı

14. Don değiştirme
15. Ejderha ile m¼cadele
16. Havada uęma
17. D¼rt unsur inancı
18. Ateş k¼lt¼

II. İřl¼mi İnançlara Bağlı Olarak Kur'an-ı Kerim ve Hadislerden Kaynaklanan Motifler:

1. Ölü diriltme
2. Irmak ve denizi yarma
3. Hayvanları konuřturma
4. Asayı ejderha yapma
5. Gaybı bilme
6. Geleceği haber verme
7. Halka felaket musallat etme
8. Taştan ve yerden su çıkarma
9. Kemiklerden diriltme
10. Bedduânın tutması
11. Ateşte yanmama
12. Cansız varlıkları canlandırma
13. Hastalık ve v¼cut ağrılarını giderme
14. Tabiat kuvvetlerine h¼kmetme
15. Yoktan yiyecek ięecek çıkarma
16. Ölmeden göğe çekilme
17. Az yiyecekten çok kişiyi doyurma

III. Kit¼b-ı Mukaddes (Tevrat-İncil) Kaynaklı Motifler

1. Ölü diriltme (Tevrat)

2. Irmak ve denizi yarma (Tevrat)
3. Deniz üstünde yürüme (İncil)
4. Asayı ejderha yapma (Tevrat)
5. Suyu kana çevirme (Tevrat)
6. Vahşi ve yabani hayvanlarla dostluk kurma (İncil)
7. Halka felaket musallat etme (Tevrat)
8. Taştan su çıkarma (Tevrat)
9. Yerden su çıkarma (Tevrat)
10. Bereket getirme (Tevrat)
11. Bedduânın tutması (Tevrat)
12. Kısır kadınları çocuk sahibi yapma (Tevrat)
13. Ejderha ile mücadele etme (Tevrat)
14. Hastalıkları iyileştirme (İncil)
15. Vücut arızalarını giderme (İncil)
16. Tabiat kuvvetlerine hükmetme (İncil)
17. Az yiyecek çok kişi doyurma (İncil)
18. Ölmeden göğe çekilme (İncil)
19. Yoktan yiyecek ve içecek çıkarma (İncil)

III. Muhtelif Destan, Mit ve Halk Geleneklerinde Geçen Motifler

1. Hayvan donuna girme
2. Bedduânın tutması
3. Cansız varlıkları konuşurma
4. Hayvanları konuşurma
5. Peygamberler tarafından irşat edilme
6. Doğum esnasında fevkalade durumlar
7. Eşyaya biçim değiştirme

8. Hasımları ölümle cezalandırma
9. Hızır'la görüşme
10. Ölmeden göğe çekilme
11. Öleceğini bilme
12. Öldükten sonra keramet gösterme
13. Tabiat kuvvetlerine hükmetme
14. Ölüyü diriltme
15. Mekânı aşma
16. Hayvanları itaate alma
17. Ejderha ile mücadele
18. Ateşte yanmama
19. Taştan ve yerden su çıkarma
20. Su üstünde yürüme
21. Taş kesilme” (2010:71-88).

Ahmet Yaşar Ocak bu tespit ettiği tasniflerden hareketle benzerlik ve farklılıkları irdeleyerek yeni bir menkıbe motif tasnifi yapmıştır, tasnif ana başlıklarıyla şöyledir:

“A) Velînin kendi vücudunda cereyan eden kerâmet motifleri:

1. Doğum sırasında fevkalâde hallerin zuhuru
2. Ruhun bedeni terk edip dolaştıktan sonra geri dönmesi
3. Yanındakilere aynı anda değişik kılıklarda görünme
4. Bir anda çok uzak mesafeleri katedebilme
5. Çeşitli hayvanları kalıbına girme
6. Öldükten sonra yeniden dirilmiş görünme
7. Gölgesi yere düşmeme
8. Göklerde uçma

9. Aynı anda birkaç yerde görünme

10. Yemeden, içmeden, uyumadan uzun zaman durabilme

11. Öldürücü ve tahrip edici şeylerden etkilenmeme

12. Cinsi duygulardan uzak olma

13. Öleceği yeri ve zamanı önceden bilme

14. Bedeni ölmeden dünyadaki varlığını ortadan çekme

15. Ölüm sırasında ve sonrasında fevklâde hallerin zuhûru

B) Tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri

1. Cansız varlıkları kendiliklerinden hareket ettirme

2. Maddelerim mâhiyet ve niteliklerini değiştirme

3. Maddelerin biçimlerini değiştirme, büyütüp küçültme, uzatıp kısaltma

4. Kurumuş ağaç veya odun parçasını ulu yeşil ağaç haline getirme

5. Bir maddeyi, eşyayı veya cismi yoktan var etme

6. Mevsimin dışında çiçek veya meyve oldurma

7. Meyve ağacı olmayan ağaçlarda meyve oldurma

8. Tabiat kuvvetlerini ve olayları istediği gibi yönetme

9. Yerden, taş veya kayadan su fişkırtma

10. Irmak, göl veya deniz üstünde yürütme

11. Irmak, göl veya denizi yarıp karşıya geçme

12. Cansız varlıkların zikir ve tesbihlerini duyma, duyurma

13. Cansız varlıkları konuşurma

14. Cansız varlıkları hizmetinde kullanma, onlara söz geçirme

C) Hayvanlar üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri

1. Vahşi veya yabani hayvanları itaate alma

2. Hayvanları taş haline getirme

3. Hayvanları konuşurma

D) Gizli şeyler üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri

1. Akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma
2. Başka yerlerde vukubulan olayları, mevcut kişileri görme, başkalarına gösterme
3. Gizli eşya ve maddeleri bulup çıkarma
4. Geçmişte olup bitenleri bildirme
5. Gelecekte olacakları haber verme
6. Kabir ahvâline vâkıf olma

E) Mukaddes, insanüstü ve gizli güçler üzerine cereyan eden kerâmet motifleri

1. Allah'ı görme (Menâkıbnâmelerde insan suretinde görme)
2. Peygamberleri görme, onun tarafında irşad edilme
3. Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme
4. Şeytan'ı görüp teşhis etme, kötülüklerine kapılmama
5. Cinlerle temas kurma, kötülüklerini yok edip hizmetinde kullanma

F) Biyolojik mahiyette kerâmet motifleri

1. Ölüyü diriltme
2. Kemiklerden diriltme
3. Cinsiyet değiştirme
4. Kısır yahut yaşlı kadın ve erkeği çocuk sahibi yapma
5. Hastalıkları iyileştirme
6. Vücut arızalarını giderme

G) Veliliğini kabul edenlere yönelik kerâmet motifleri

1. Başkalarını ermişliğe kavuşturma
2. Bereket getirme
3. Az yiyecekten çok kişiyi doyurma
4. Başkalarını ikaz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarma

5. Tehlike veya felakete mâruz kalanları fiilen kurtarma

6. Ejderha ile savaşıp öldürerek halkı kurtarma

H) Veliliğini kabul etmeyenlere yönelik kerâmet motifleri

1. Başka bir veliye kerâmet kuvvetiyle üstün gelme, onu kendine tâbi kılma

2. Hasımlarına beddua ederek muhtelif şekillerde cezalandırma

3. Hasımlarına korku ve dehşet verecek durum ve kılıklarda görünme

4. Elindeki asâ veya değneği ejderha yapıp korku salma

5. Hasımlarına felâket musallat etme” (2010:88-92).

4.2. EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ'NDEKİ MENKİBELERİN TASNİFİ VE İNCELENMESİ

Seyahatname'deki menkıbelerin motif bakımından tasnifini yaparken ana hatlarıyla Ahmet Yaşar Ocak'ın bütüncül tasnif modeli bizlere yol gösterecektir; ancak burada bulunmayan motifleri ayrıca çalışmamıza ekleyeceğiz, *Seyahatname*'de bulunmayan motif başlıklarını değerlendirmeye tabi tutmayacağız.

4.2.1. Velînin kendi vücudunda cereyan eden kerâmet motifleri

1. Doğum sırasında fevkalâde hallerin zuhuru

Bu motif eserde üç yerde geçmektedir:

Bir baba oğlunu, daha annesinin karnındayken, Allah'a emanet edip gazaya gider, döndüğünde oğlunun ve eşinin öldüğünü söylerler, Allah'a emanet ettiği için inanmaz, kabre gider, çocuğun seslerini duyar, çıkarır, oğlu (Meyyitzâde) kabirde doğmuş, annesi öldüğü halde ondan süt emmiştir (c.1 s.385).

Benzer bir menkıbeyi yazar tekrar başka bir kişi üzerine anlatmıştır. Bu menkıbede de doğan kişi Şems Efendi'dir. Çocuk üç yaşında olmasına rağmen mezardan babasının selamına karşılık verir (c.4 s.41-42).

Akşemseddin Oğlu Şeyh Mehmed Nurulhüdâ doğduğunda yanındakilere selam verir (c.2 s.573).

2. Bir anda çok uzak mesafeleri katedebilme (Tayy-i Mekân)

Bu motif eserde dört yerde geçmektedir:

Şeyh Yahya Efendi veba salgınıyla ilgili Ayasofya'da konuşurken Gülâbî Ağa adlı bir kişi kabızlık çeker, Şeyh Yahya Efendi bunu anlar kaftanının altına alarak bir anda onu yeşillik bir mekâna götürür, ihtiyacını görmesini sağlar (c.1 s.93-97).

Kozlu Baba her gün vakit namazlarını kılmak için Erzurum'a dört menzillik mesafeyi gider, namaz biter bitmez tekkesinde olur (c.5 s.68).

Mevlânâ kendisinin kerametlerini görmeye gelen bazı kimselerin eline bir anda altın döker, daha sonra Venedik'e giden kişiler Mevlânâ'nın elinin hazineye o kadar mesafe uzanarak altın aldığını görürler (c.5 s.680-681).

Ali Dede vefat ettiğinde cenaze namazı kılınırken tabutu bir anda gözden kaybolur, bulamazlar, üç gün sonra bir tepe üzerinde bulunur ve oraya defnedilir (c.9 s.115).

3. Göklerde uçma

Bu motif eserde iki yerde geçmektedir:

Eserde adı Bir Garip Yiğit olarak geçen biri, pazarda kavga sonucu birkaç kişiyi öldürür, atıyla oradan uzaklaşırken çıkmaz bir yere girer, halkın gözü önünde bu çıkmazdan atıyla beraber uçarak kurtulur (c.1 s.403).

Şeyh Ahmed Tayerânî'nin defalarca göklerde uçtuğu görülür (c.3 s.249).

4. Yemeden, içmeden, uyumadan uzun zaman durabilme

Bu motif eserde üç yerde geçmektedir:

Nalıncı Memi Dede, Murad Han'ın rüyasına girerek elli bir yıl su içmediğini bildirir. Vefatından sonra türbesinin yanına Murad Han bir de çeşme yaptırır (c.1 s.335-337).

Kapanî Deli Sefer Dede, yıllarca hiçbir şey yemez karnını pabuç eskileri yiyerek doyurur (c.1 s.344-345).

Elekçi Divanesi, elekten başka bir şey yemez ve istemez (c.1 s.347-348).

5. Öldürücü ve tahrip edici şeylerden etkilenmeme

Bu motif eserde yedi yerde geçmektedir:

Nalıncı Memi Dede, çarşı yangınında dükkânını terk etmez, yangında her yer yanarken onun dükkânı yanmaz, ateşler içinden çıkmasına rağmen hiçbir yeri yanmaz. Hatta vefat ettikten sonra türbesinin çevresi büyük bir yangında yok olmasına rağmen türbede bir kıvılcım dahi olmaz (c.1 s.335-337).

Kapani Deli Sefer Dede, yanan fırının içine girip uyur, hiçbir yeri yanmaz (c.1 s.344-345).

Divane Duhan-Keş Dede, burun otu içmeye tutkundur, ona verilen günde yüz dirhem toprağı da burnuna çeker; ama zarar görmez (c.1 s.346).

Tabak Divanesi, kışın ortasında dondurucu soğuklarda çıplak gezer, üstelik terler (c.1 s.346).

Elekçi Divanesi, sürekli bürüncek (eleğin tel kısmı) yer; ama zarar görmez (c.1 s.347-348).

Hacı Nâsır, adında bir dalgıcı bir balık yutar, onu yutan balığı da başka bir balık yutar, iki gün balığın karnında durur, balığın karnını yarıp kurtulur, birkaç sıyrık dışında bir şey olmaz (c.1 s.504-505).

Çağırkanlı Sultan'ın müridleri onun himmetiyle ateşin içine girip tevhid ile çıplak biçimde sema ederler, çıktıklarında sadece sakalları biraz yanmış olur (c.2 s.230-231).

6. Cinsi duygulardan uzak olma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Yazıcızâde Mehmed Efendi ömrü boyunca bir mağara ve çevresinde yaşar, nefsanî duygulara hiç bulaşmaz (c.5 s.431-432).

7. Öleceği yeri ve zamanı önceden bilme

Bu motif eserde on altı yerde geçmektedir:

Nalıncı Memi Dede, öleceği yer ve zamanı III. Murad Han'ın rüyasına girerek bildirir (c.1 s.335-337).

Zâkiri Efendi, ölmeden önce çevresindekilere vasiyetini söyleyip ruhunu teslim eder (c.1 s.339).

Elekçi Divanesi, ölmeden bir gün önce öleceğini ve vasiyetini yanına gelen birine bildirir (c.1 s.347-348).

Kılıç Ali, camiye girip kılıcını asıp yayını kırıp, olduğu yere yatıp, vefat eder (c.1 s.407).

Şeyh Hazret-i Şemseddin Muhammed Bin Ali yani Hazret-i Seyyid Emir Sultan, Bursa'ya geldiğinde yanındaki fukaralarına elindeki kandilin sönmesini işaret ederek, makamımız burasıdır diye bildirir, orada vefat eder (c.2 s.60-63).

Şeyh Uzun Muslihiddin, kırk gün Yasin okur kırk birinci gün vefat edeceğine işaret edip vefat eder (c.2 s.64).

Şeyh Hüsameddin, Ankara Kalesi'nde hapis yatarken sabah vefat edeceğini bildirir (c.2 s.531).

Şeyh Hazret-i Veled Efendi Bahâeddin İbn Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rumî B. Hazret-i Sultanu'l-Ulemâ'nın rüyasına nenesi girerek öleceğini bildirir, Sultan Veled son nefesinde gidip ona yetişir (c.3 s.35).

Mevlânâ Behiştî Efendi, kendi mezar taşını yazıp öleceğini bildirir, söylediği gün vefat eder (c.3 s.390).

Eskici Baba ve Telli Baba, ruhlarımızı sahibine teslim eyleyelim sözünü edip zikir çekip, birbirlerine sarılarak vefat ederler (c.3 s.614-615).

Mumcu Hasan Baba işaret olarak ona verilen mum Edirne'de sönünce orada makamının olacağını bildirir, orada daha sonra vefat eder (c.3 s.616).

Şeyh İsmail Mes'udî Efendi, Ahmed Han'a vefat edeceğini bildirir, o gece vefat eder (c.3 s.618).

Şeyh Hazret-i Abdülkerim Gülşenî, cuma namazını kıldırmadan önce hutbede öleceğini bildirir, cuma namazını kıldırdıktan sonra cami içerisinde vefat eder (c.3 s.620).

Kurban Baba kırk yedi yıl kapı eşiğinde yaşar, ölmeden buraya gömülmesini vasiyet edip ruhunu teslim eder (c.4 s.273).

Yahşi Baba ve Bahşi Baba, Selim Han huzurunda yemek yerken birlikte vefat edeceklerini bildirip ruhlarını teslim ederler (c.9 s.38).

Molla Ahmed İbn Mahmud El-Asam, kazanın reddedilmeyeceğini bildirerek ruhunu teslim eder (c.9 s.339).

15. Ölüm sırasında ve sonrasında fevkalâde hallerin zuhûru

Bu motif eserde on altı yerde geçmektedir:

Yâvedûd Sultan, İstanbul'un elli iki günde fethedilmesine neden olur, öldükten sonra naşı nur gibi parlar, yıkayacakları zaman bir ses yükselerek yıkandığını, hemen defnedilmesi gerektiğini bildirir. Orada bulunan yetmiş adet büyük velî naşını sırtlarlar ayakları onları zorla bir yere götürür, denizden kayıkla kürek çekmeden ilerlerler, Ebû Eyyûb-ı Ensârî'nin kabrinin yanında dururlar, gaipten "Yâvedûd" ismi duyulur, kabri kazılmış hazır bulurlar, oraya defnediler (c.1 s.71-72).

Akşemseddin isimli anlatıda kabri bulunan Ebû Eyyûb-ı Ensârî'nin vücudunun hala çürümeyip taptaze olduğunu bütün hazır bulunanlar görür (c.1 s.363).

Mevlânâ Şemseddin Muhammed Bin Muhammed Bin Hamza Bin Muhammed Fenari, üstadı Kara Alâeddin hazretlerinin kabrini açar, vücudu uzun zaman geçmesine rağmen taptazedir ve çürümemiştir. Yaptığının doğru olmadığını Muhammed Fenari'ye bildirir (c.2 s.59).

Sadreddin-i Konevî, türbesini ziyarete gelen Şeyh Abdülatif'i, türbesinden elini uzatarak çekip oturtur ve Yâsin okumasını ister (c.2 s.63-64).

Şeyh Uzun Muslihiddin'in kabri hazırlanırken, Şeyh Taceddin'in kabrinden bir elin uzanıp ona yer hazırladığı görülür (c.2 s.64).

Şeyh Hazret-i İshak-ı Kâzrunî'nin kabrine isyancılardan kaçan bir Ermeni kızı sığınır, onun kendisini kurtarması karşılığında Müslüman olacağını ve ölene kadar onun türbedarı olup ona hizmet edeceğini bildirir, Ermeni kızı bir anda erkeğe dönüşür ve isyancılardan kurtulur (c.2 s. 65).

Şeyh Hazret-i Pir İlyas-ı Amasyavî vefat ettiğinde yıkayıcı yıkarken teneşiri eğri koyar, Şeyh Hazret-i Pir İlyas-ı Amasyavî eliyle teneşiri doğrultur (c.2 s.222).

Ebü'l-Hasan-ı Harakanî, bir gece bir hafızın rüyasına girerek ona kim olduğunu ve makamının nerede olduğunu ve işaretini gösterir, sabah denileni yaparlar Ebü'l-Hasan-ı Harakanî'nin vücudunu taptaze çürümemiş bulurlar hatta aldığı yaralar kanamaktadır (c.2 s.385).

Şeyh Hazret-i Bardaklı Baba'nın suyu hiç bitmeyen bir bardağı türbesinde asılıdır. Evliyâ Çelebi asılı bardağı indirip üç arkadaşıyla beraber abdest alır; ama su yine bitmez, hayretler içinde kalıp bardağı yine duvara asarlar (c.2 s.499-500).

Şeyh Hüsameddin vefat edeceğini bildirir, sabahına geldiklerinde zindanında onu vefat etmiş, kefenlenmiş, kokulanmış olarak bulurlar (c.2 s.531).

Şeyh Hazret-i Veled Efendi Bahâeddin İbn Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rumî B. Hazret-i Sultanu'l-Ulemâ isimli anlatıda Mevlânâ, oğlu Sultan Veled yanına defnedilirken eliyle kabirden ona yer gösterir (c.3 s.35).

Şolgay Sultan'ın gömülü olduğu yaylada, ortaya konulan eşyalar dahil, hiç kimsenin malına, canına zarar gelmez, oraya hiçbir zaman harami girmez (c.3 s.64).

Eskici Baba ve Telli Baba birlikte sarılıp vefat ederler; ancak kimsenin onları ayırmaya gücü yetmez, sabahı beklerler, o gece üzerleri rahmet yağmuruyla örtülür, şeyhülislâm fetva verir orası onların kabri olur (c.3 s.616).

Kalenderî Sultan İstanbul'dan Edirne'ye giderken asasını atarak gider, asanın düştüğü yerde konaklar, en son asasının düştüğü yerde de (Hıdırlı mevki) vefat eder (c.3 s.618).

Hazret-i Selim Dede Sultan'ın kabrinin yanına konan eşyalara kimse dokunamaz, dokunursa eli kurur, zarar çeker (c.9 s.15-16).

Oklu Dede'nin bulunduğu mevkide haramiler ve hırsızlar hüküm süremez, zarar görür (c.9 s.52-53).

4.2.2.Tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri

1. Maddelerin biçimlerini değiştirme, büyütüp küçültme, uzatıp kısaltma

Bu motif eserde iki yerde geçmektedir:

Pir Dede Sultan, kendisini öldürmeye gelen Murad Han'a hamamın iki parça beyaz mermerini koparır, hamur gibi yoğurur, tırnaklar birini verir, diğerini Şehzade Mehmed'e verip yemelerini ve müjdelerini söyler. Öncesinde onların yanında duvardan geçer, geçtiği yerde iz kalır (c.2 s.477-479).

Gizlice Baba Sultan, Seyyid Battal Gazi'nin türbesine gelir, aşkından türbenin mermerini öperken diş vurur, oradan bir parça koparır, dişinin yeri hala bellidir, taş parçası türbesinde asılıdır (c.3 s.15).

2. Meyve ağacı olmayan ağaçlarda meyve oldurma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Hazret-i Seyyid Kemaleddin'den keramet isterler, eline badem alır, besmeleyle ardıç ağacının kovuğuna koyar, ağaç yeşillenip yedi saatte badem verir (c.9 s.223).

3. Tabiat kuvvetlerini ve olayları istediği gibi yönetme

Bu motif eserde iki yerde geçmektedir:

Akşemseddin, Fatih'in yedi servi diktiği yere kendi elleriyle bir servi dikmiştir, bütün serviler yeşil olmasına rağmen Akşemseddin'in diktiği servi ak olarak büyür ve öylece kalır (c.1 s.376).

Selim Dede şehit olurken yanındaki ağaca kanı değer bundan böyle ağaçtan kan akıtıp ona şahitlik etmesini ister, o günden sonra ağaç kan akıtır (c.9 s.219-220).

4. Yerden, taş veya kayadan su fişkırtma

Bu motif eserde dört yerde geçmektedir:

Pir Merkez Efendi, iki rekat namaz kıldıktan sonra topuğunu yere vurur ve oradan şifalı bir su çıkar (c.1 s.334-335).

Hazret-i Emir, abdest alırken elindeki asa ile yeri dürtünce yerden su çıkar (c.2 s.31).

Şeyh Şamî'nin müridleri abdest alacak su bulamamaktan şikayet eder, ondan su isterler, Şeyh Şamî asasıyla yere dokunarak yerden su çıkartır (c.2 s.504).

Hacı Bektaş-ı Velî, kendisinden Tokat kalesinin Osmanlı'ya verilmesi karşılığında keramet isteyen küffara taştan süt çıkartır, büyüdür kanaatinden vazgeçmeyeceklerini duyunca sütün akmasını durdurur (c.5 s.100).

5. Irmak, göl veya deniz üstünde yürüme

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Şeyh İsmail haksız yere öldürülüp müridleriyle beraber denize atılır, ancak onlar ölmeyip deniz üzerinde sema ederek denizi coştururlar, hata yapıldığı anlaşılır üç gün sonra naaşları deniz üzerinden alınıp defnedilir (c.1 s.418).

6. Cansız varlıkların zikir ve tesbihlerini duyma, duyurma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Pir Merkez Efendi, iki rekat namaz kıldıktan sonra yerden suyun konuştuğunu, humma hastalığına şifa olduğunu işitir, topuğuyla yere vurup şifalı suyu dışarı çıkartır (c.1 s.334-335).

7. Cansız varlıkları hizmetinde kullanma, onlara söz geçirme

Bu motif eserde yedi yerde geçmektedir:

Şeyh Hazret-i Abdi Dede, Murad Han zamanında elindeki bahçe küreğiyle azgın denize "Melik, Kuddüs hakkı için sakın ol" diyip vurarak denizi durgunlaştırır, bunu IV. Murad da görür (c.1 s.386).

Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî, bir müridine yan yana duran mum ve pamuğu verir, pamuk ne zaman yanar ise orada kalmasını söyler. Uzun mesafeler boyunca pamuk yanmaz, daha sonra yanınca müridi orada karar kılar (c.2 s.540).

Şeyh Hazret-i Akşemseddin Mehmed Bin Hamza'nın duası sebebiyle Türbeli Göynük denilen yerde dağdan yuvarlanıp gelen taşlar kimseye zarar vermez, düştükleri yerde parçalanır (c.2 s.571-572).

Sefer Şah Sultan(Hacı Bektaş-ı Veli'nin müridlerinden), Edirne şehri kâfirlerin elindeyken onların Müslüman olmaları karşılığında üç azgın nehri durduracağını söyler, anlaşılır, iki rekat namaz kılar nehirlere dokunup dua okuyarak durgunlaşmalarını sağlar (c.3 s.555-558).

Mumcu Hasan Baba(Hacı Bektaş-ı Veli'nin müridlerinden), yanan bir mum ile diyarlar aşarak Anadolu'ya gelir, elindeki mum üfleseler de sönmez, işaret olunan yere gelince mum kendiliğinden söner (c.3 s.616).

Hazret-i Tütünsüz Sultan ocağı yakmadan yıllarca ateşsiz yemek pişirip dağıtır (c.3 s.617).

Musa Baba, müridlerinin kaldırım isteği üzerine dağa seslenir, iki rekat namaz kılar, geceyin büyük bir gürültüyle her yer toz olur, toz dağıldığında insan gücünün yetmeyeceği büyüklükte ve düzgünlükte bir kaldırım oluşur (c.9 s.298-299).

4.2.3.Hayvanlar üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri

1. Vahşi veya yabani hayvanları itaate alma

Bu motif eserde dokuz yerde geçmektedir:

Molla Hayreddin, cami yapımında öten leyleklere sinirlenir ve gidip başka yerde ötmeleri için bağırır, o günden sonra yıllarca o mahalde leylek görülmez (c.1 s.262).

Kapani Deli Sefer Dede'yi denizde büyük bir balık kıyıya çıkana kadar takip eder, kıyıya varınca balık ölür, Kapani Deli Sefer Dede'nin emriyle balık gömülür (c.1 s.344-345).

Bülbül Divanesi'nin bülbülü diğer bülbüllerin aksine yazın değil kışın öter (c.1 s.346).

Geyikli Baba Sultan, bütün işlerini ceylanlara,sığınlara ve geyiklere yaptırır, yüklerini onlara taşıtır (c.2 s.58-59).

Şeyhi Mustafa Dede, doğan gibi avcı kuşlar yerine karakuşlarla avlanır, ömrünün sonuna kadar oturduğu yerden onların getirdikleriyle yaşamını idame ettirir (c.2 s.546).

Eğlence Baba'nın yanına dağda bulunan her türden vahşi hayvan gelir yanında oturur, yatar, bir gece kaybolur sonra da gider (c.3 s.617).

Yazıcızâde Mehmed Efendi denizden abdest alırken balıklar gelip onun huzurunda durup giderler (c.5 s.431-432).

Oklu Dede'nin yaşadığı yerde kurt ve koyun yan yana gezer, ama birbirlerine dokunmazlar (c.9 s.52-53).

Ahi Evran Sultan'a iftira atarlar, onu almaya gelen askerlere bir evran(yılan) izin vermez (c.9 s.215).

4.2.4.Gizli şeyler üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri

1. Akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Şeyh Yahya Efendi, kalabalık cemaat içinde sıkışıp çıkamayan kabızlık çeken Gülâbî Ağa adlı yaşlı birinin sıkıntısını aklından okur, sırrını ifşa etmeyeceği sözünü kalb yoluyla ondan alarak ona yardım eder (c.1 s.93-97).

2. Başka yerlerde vukubulan olayları, mevcut kişileri görme, başkalarına gösterme

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Şeyh Yahya Efendi isimli anlatıda kırklar meslisinde ortaya çıkan bir çok durum başka yerlerde olmasına rağmen Gülâbî Ağa'ya da gösterilmiştir (c.1 s.93-97).

3. Geçmişte olup bitenleri bildirme

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Pir Dede Sultan, yanına gelen Murad Han'a kafirlerin İzmir Kalesi'ni aldığını bildirir (c.2 s.477-479).

4. Gelecekte olacakları haber verme

Bu motif eserde yirmi altı yerde geçmektedir:

Kapani Mehmed Efendi, Sultan Murad Han'a Muslı Paşa'nın üç gün sonra iflas edeceğini söyler, üç gün sonra yangın çıkar, Paşa'nın sarayı yanar ve Paşa iflas eder (c.1 s.342-343).

Armağani Mehmed Efendi, Murad Han'a veba hastalığını geleceğini bildirir, vebadan öleceklerin listesini verir, inanmazlar, göz hapsine alırlar, Armağani Mehmed Efendi'nin yazdığı listedeki herkes vebadan ölür (c.1 s.344).

Yetmiş Kuruş Dede, Murad Han'a Revan'ı yedi günde alıp sonra geri vereceğini bildirir, öyle de olur (c.1 s.345).

Ulu Rahip, II. Mehmed tahta çıkar çıkmaz ona bir mektup göndererek İstanbul'u fethedecek kişinin kendisi olduğunu bildirir (c.1 s.414-416).

Durmuş Dede, deniz kenarında oturup gemicilere hangi seferde kâr edeceğini hangi seferde zarar edeceğini bildirir (c.1 s.416-417).

Âsumânî Dede, Selim Han'a Şah İsmail'i yeneceğini, Mısır'ı fethedeceğini bildirir (c.1 s.437).

Şeyh Abdurrahman Bin Hüsameddin, Şehzade Mehmed ayağını öpünce Kostantınıyye'yi fethedeceğini bildirir (c.2 s.53).

Şeyh Hazret-i Şemseddin Muhammed Bin Ali yani Hazret-i Seyyid Emir Sultan, türbesine ziyarete gelen Selim Han'a Yusuf Suresi 99. Ayetini okuyarak Mısır'ı fethedeceğini müjdeler (c.2 s.60-63).

Şeyh Hazret-i Abdurrahman Bin Hüsameddin, Şehzade Mehmed ayağını öpüp himmet isteyince ona İstanbul'un fethini müjdeler (c.2 s.221).

Pir Dede Sultan, yanına gelen Murad Han'a İzmir fethini, Şehzade Mehmed'e İstanbul'un fethini müjdeler (c.2 s.477-479).

Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî, müridlerinden Ali Baba'ya icazet verip onu yollar, isminin Kemikli Baba namıyla yayılacağını bildirir, bildirilenler aynen çıkar (c.2 s.540).

Şeyh Hazret-i Akşemseddin Mehmed Bin Hamza, II. Mehmed'e İstanbul'un fethini günü ve saatiyle bildirir (c.2 s.571-572).

Akşemseddin Oğlu Şeyh Mehmed Nurulhüdâ, camie gittiğinden insaları tek tek işaret ederek kimin cennete kimin cehenneme gideceğini bildirir. Aynı anlatıda Akşemseddin, oğlu doğmadan anne karnında onu benim ârif oğlum diye sever (c.2 s.573).

Akşemseddin, oğlu Şeyh Mehmed Hamdullah daha anne karnındayken benim şair oğlum diye sever, gerçekten de oğlu divan sahibi olur (c.2 s.573).

Şeyh Hazret-i Kara Şems Efendi Sultan, III. Mehmed'e Eğri Kalesi'nin fethedileceğini müjdeler (c.3 s.278).

Molla İdris, Şehzade Selim'e Şah İsmail'i yeneceğini, İran, Mısır, Mekke, Medine'yi alacağını ve halife olacağını müjdeler (c.3 s.315).

Sefer Şah Sultan isimli anlatıda Hacı Bektaş-ı Velî Edirne şehrini üç büyük suyun yok edeceğini ve Osmanlıların alacağını söyler (c.3 s.555-558).

Mumcu Hasan Baba isimli anlatıda Hacı Bektaş-ı Velî ona verdiği mum aracılığıyla gelecekte haber verir. Mumun bir çatalı Edirne'de sönecek diğer çatalı Mumcu Baba'nın ebedi makamında sönecektir (c.3 s.616).

Yusuf Dede, Bitlis Hanı ile büyük cenk olacağını ve bir çok insanın öleceğini bildirir. Dedikleri aynen çıkar (c.4 s.273).

Armağanî Mehmed Efendi, İstanbul'a veba yayılacağını ve bu vebadan öleceklerin listesini Murad Han'a bildirir, inanmazlar, göz hapsine alınır, kısa bir müddet sonra büyük bir veba salgını olur, bu salgında Armağanî Mehmed Efendi'nin bildirdiği kimseler ölür (c.4 s.768-770).

Hacı Bektaş-ı Velî, Osman Gazi zamanında Tokat kalesini küffardan ister, onlar vermeyince Tokat Kalesi'ni Yıldırım Han'ın fethedeceğini bildirir (c.5 s.84-85).

Şeyhi Çelebi, Evliyâ Çelebi'nin rüyasına girip kaybolan kölenin yerini ve bulununca onu sünnet ettireceklerini bildirir. Öylece gerçekleşir (c.9 s.56-57).

Yakub Baba, Süleyman Han'a Rodos'u fethedeceğini bildirir (c.9 s.253).

Dermend Baba, Uzun Hasan'a Fatih'in kendisini yenip ülkesini fethedeceğini bildirir (c.9 s.374-375).

Dölük Baba, Selim Şah'a Mısır, Mekke ve Medine'yi fethedeceğini bildirir (c.9 s.385).

Bir Büyük Evliyâ, Selim Han'a kendisinden sonra halifenin Şehzade Süleyman olacağını bildirir (c.10 s.112).

4.2.5.Mukaddes, insanüstü ve gizli güçler üzerine cereyan eden kerâmet motifleri

1. Peygamberleri görme, onun tarafında irşad edilme

Bu motif eserde iki yerde geçmektedir:

Evliyâ Çelebi, Hz. Muhammed(s.a.v)'i rüyasında görür, elini öper, ondan dua ve şefaât ister, kabul edilir, Ebi Vakkas oğlu Sa'd, Evliyâ Çelebi'ye ok ve yay kuşatır (c.1 s.1-5).

Şeyh Hazret-i Şemseddin Muhammed Bin Ali yani Hazret-i Seyyid Emir Sultan, Medine'ye gider, Hz. Peygamber ile görüşüp, konuşur, ondan vazife alıp, elinde bir kandille Anadolu'ya gelip yerleşir (c.2 s.60-63).

2. Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme

Bu motif eserde üç yerde geçmektedir:

Şeyh Yahya Efendi anlatısında geçen Gülâbî Ağa kırklar meclisine girer, bütün ikazlara rağmen bazı olağanüstülüklerin hikmetini anlamayıp müdahale edince meclisten çıkarılır (c.1 s.93-97).

Er Sultan isimli anlatıda Evliyâ Çelebi Er Sultan'ın gönderdiği ruhanî bir kişinin öncülüğünde Er Sultan'ın kabrini bulur (c.2 s.527-530).

Kurban Baba iç kale kapısında Hz. Ebubekir ile görüşüp konuşur. Kırk yedi yıl bu eşikte oturur (c.4 s.273).

4.2.6. Biyolojik mahiyette kerâmet motifleri

1. Kemiklerden diriltme

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Muhyiddin-i Arabî evlendiği gece bir tavuğu yer, eşi eski çocuğuna niye hiç bırakmadığını sorar, Muhyiddin-i Arabî tavuğu kemiklerinden diriltir (c.3 s.37).

2. Cinsiyet değiştirme

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Şeyh Hazret-i İshak-ı Kâzrunî'nin kabrine isyancılardan kaçan bir Ermeni kızı sığınır, onun kendisini kurtarması karşılığında Müslüman olacağını ve ölene kadar onun türbedarı olup ona hizmet edeceğini bildirir, Ermeni kızı bir anda erkeğe dönüşür ve isyancılardan kurtulur (c.2 s. 65).

3. Hastalıkları iyileştirme

Bu motif eserde dört yerde geçmektedir:

Pir Merkez Efendi'nin yerden çıkarttığı su sıtma hastalığına şifa olmaktadır (c.1 s. 334-335).

Kapani Mehmed Efendi, Recep Paşa'nın kabızlık problemini karnını ovalayarak geçirir (c.1 s.342-343).

Elekçi Divanesi'nin toprağından suyla içen hafakan hastalığından kurtulur (c.1 s.347-348).

Miskinler Tekkesi müridleri hastalanan atları zikir eşliğinde bal mumuyla iyi ederler (c.5 s.93).

4.2.7. Veliliğini kabul edenlere yönelik kerâmet motifleri

1. Başkalarını ermişliğe kavuşturma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Şeyh Âşık Dede Gülşenî, Aşık Çelebi'nin kulağına “hû” deyince Çelebi yedi yıl aşk diye gezer, olgunlaşır, tekrar kulağına Âşık Dede “hû” deyince kendine gelir ve bir çok müridi olur (c.3 s.619-620).

2. Bereket getirme

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Şeyh Hazret-i Bardaklı Baba yanında daima bir bardak taşır, bu bardakla bütün müridleri abdest alır; yine de su hiç bitmez (c.2 s.499-500).

3. Başkalarını ikaz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Er Sultan bir Paşa'nın rüyasına girerek onu celâlî olmaması için uyarır, onu ve adamlarını böyle bir tehlikeden kurtarır (c.2 s.527-530).

4. Tehlike veya felakete mâruz kalanları fiilen kurtarma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Şeyh Yahya Efendi anlatısında kırklar meclisinde Şeyh bir anda ortada beliren aslanın kovaladığı iki adamdan birini arkasına saklayarak kurtarır; meclisteki başka biri ortada beliren kurdun kovaladığı çocuğu, yay ile kurdu öldürmek suretiyle kurtarır; Şeyh ortada beliren üç adamdan birinin asılmasını Gülâbi Ağa'nın ricasıyla engeller; mecliste bulunan bir yeniçeri ortadaki leğende çıkan fırtınada alabora olmak üzere olan iki gemiden birini kurtarır, gemiden dökülen bazı kimseleri kurtarır, leğenin kenarına çıkmak üzere olan bir kız ve oğlandan kızı kurtarır (c.1 s.93-97).

5. Ejderha ile savaşıp öldürerek halkı kurtarma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Şeyh Çin Osman (Hoca Ahmed Yesevî'nin yedinci halifesi) tahta kılıcıyla yedi başlı ejderhayı öldürür (c.3 s.327-328).

4.2.8.Veliliğini kabul etmeyenlere yönelik kerâmet motifleri

1. Başka bir veliye kerâmet kuvvetiyle üstün gelme, onu kendine tâbi kılma

Bu motif eserde beş yerde geçmektedir:

Hacı Bektaş-ı Velî'nin huzurunda hiçbir ermiş keramet göstermeye güç yetiremez, o ise mükemmellik mertebesinde keramet gösterir (c.2 s.42-43).

Mevlânâ Şemseddin Muhammed Bin Muhammed Bin Hamza Bin Muhammed Fenari evliyaların tenini toprak çürütmez görüşünü kabul etmezmiş, bir gün üstadı Kara Alâeddin Hazretleri'nin kabrini açar teninin çürümediğini görür, üstadı ona beddua eder, gözlerine kum dolar, gözleri kör olur. Daha sonra dua eder gözleri açılır (c.2 s.59).

Şeyh Hazret-i Şemseddin Muhammed Bin Ali yani Hazret-i Seyyid Emir Sultan, Medine'ye gittiğinde onun seyyidliğine inanmazlar o da Hz. Peygamber'in huzuruna giderek yanlarında onunla selamlaşır konuşur (c.2 s.60-63).

Şeyh Hazret-i Hacı Bayram-ı Velî'nin vefatından sonra onun vaaz verdiği kürsüye onu küçük görüp çıkan şeyhler tek kelime edemeden geri inerler (c.2 s.530-531).

Hacı Bayram-ı Velî'nin vefat etmeden önce vaaz ettiği kürsüye kimse çıkıp vaaz vermeye güç yetiremez, inatçı bir şeyh yanındakileri dinlemeyip çıkar, besmele çekmeye dahi gücü yetmez, defalarca denese bile ağzını açamadan iner (c.3 s.561).

2. Elindeki asâ veya değneği ejderha yapıp korku salma

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Molla Hazretleri, Fatih ve davalısını yargıladıktan sonra Fatih'in adil davranmasaydın kafanı ezecektim tehdidine karşılık, postunun altını açıp orada bulunan ejderhaya ateş saçtırır, daha sonra gizler (c.1 s.103-104).

3. Hasımlarına felâket musallat etme

Bu motif eserde iki yerde geçmektedir:

Nalıncı Memi Dede'nin dükkânı yangında yanmadığı için parasal olarak kıymet kazanır burayı bir Yahudi birkaç akçe fazla verip satın alır, dükkânın kepengini açayım derken açamaz, kepenk kafasına düşüp ezer ve Yahudi ölür (c.1 s.335-337).

Evliyâ Çelebi'nin *Seyahatnâmesi*'nde bizim tespit ettiğimiz, Ahmet Yaşar Ocak'ın tasnifinde karşılaşmadığımız diğer motifleri tasnifin devamı şeklinde değerlendireceğiz:

4.2.9.Dua ve/veya beddua motifi

Bu motif eserde on beş yerde geçmektedir:

Evliyâ Çelebi Allah'a seyahat arzularıyla sürekli dua eder, bu duasının kabul edildiğini bir gece rüyasında Hz. Peygamber'den öğrenir, duası Seyahatname gibi bir eserle vücut bulur (c.1 s.1-5).

Şeyh Yahya Efendi adlı anlatıda kırklar meclisine girmeyi başaran Gülâbi Ağa'ya kırklar dua ederler, bu duaların bereketiyle Gülâbi Ağa ölünceye kadar hiç çalışmadan, rızık darlığı çekmeden yaşar (c.1 s.93-97).

Kapani Mehmed Efendi, Kerbelâ şehitlerine ve Hz. Ali'ye kavuşmayı çok isteyen bir Güreşçi'ye dua eder, duası neticesinde Güreşçi orada biri tarafından şehit edilir. Kapani Mehmed Efendi kendisine dua etmesini isteyen Recep Paşa'ya afiyet duası eder, Recep Paşa duayı beğenmez o da duayı bedduaya çevirir, Recep Paşa günlerce kabızlık çeker, Kapani Mehmed Efendi'nin yanına gelerek onun sayesinde şifa bulur (c.1 s.342-343).

Boynuzlu Divane Ahmed Dede yanından geçen birine üç defa “Şalla Kâbe'ye gidesin” derse o kişi gerçekten gider (c.1 s.346-347).

Sümüklü Dede Divane yanından geçen bir adama sümük atsa adam o gün kâr eder, tükürse zarar eder (c.1 s.347).

Mevlânâ Şemseddin Muhammed Bin Muhammed Bin Hamza Bin Muhammed Fenari evliyaların tenini toprak çürütmez görüşünü kabul etmezmiş, bir gün üstadı Kara Alâeddin Hazretleri'nin kabrini açar teninin çürümediğini görür, üstadı ona beddua eder, gözlerine kum dolar, gözleri kör olur. Günlerden bir gün

Ivaz Paşa arkasından kötü konuşur, bunu işiten Muhammed Fenari gözünün açılması için dua ve Ivaz Paşa'nın kör olması, onun cenaze namazını kıldırmak için beddua eder, Ivaz Paşa'nın gözleri bir hatasından dolayı millenir, vefat eder, Muhammed Fenari'nin gözleri açılır, Ivaz Paşa'nın cenaze namazını kıldırır (c.2 s.59).

Hacı Bayram-ı Velî'yi bir kadın evine dua etmesi için çağırır, evde kadın ondan nasiplenmek isteyince, Hacı Bayram-ı Velî izin ister, bir tarafa geçip dua eder, dua sayesinde bütün kılları dökülür kel ve köse olur, bunu gören kadın onu evinden kovdurur (c.2 s. 525).

Er Sultan, Evliyâ Çelebi'nin rüyasına girip onu yanına davet eder, yanına gelen bir ruhani zatla birlikte gider, makamda uykuya dalar, uykusunda Er Sultan'dan himmet ister, Er Sultan da ona sıhhat, afiyet, seyahat, şefaath ve cennet için dua eder, duaları kabul olunur (c.2 s.527-530).

Şeyh Hazret-i Akşemseddin Mehmed Bin Hamza, Türbeli Göynük civarında dua ettiği için onun himmetiyle dağdan düşen kayalar kimseye zarar vermez (c.2 s.571-572).

Akşemseddin oğlu Şeyh Mehmed Nurulhüdâ daha anne karnındayken Akşemseddin onu ârif oğlum diye sever, gerçekten de Şeyh Mehmed meczup bir âlim olur (c.2 s.573).

Akşemseddin, Şeyh Mehmed Hamdullah adlı oğluna anne karnındayken şair oğlum diye seslenip onu sever, Şeyh Mehmed şair ve divan sahibi olur (c.2 s.573).

Şeyh Kerimeddin-i Kirmânî, Aksaray için küffarın buraya girmemesi yönünde bir dua eder, gerçekten de o günden sonra Aksaray'da gayri müslimler barınamazlar, barınsalar felakete uğrarlar (c.3 s.255).

Şeyh Hazret-i Zekeriya Efendi, Simav şehrine veba ve humma hastalıklarının girmemesi için dua eder, yaklaşık yüz elli yıl Simav'da bu hastalıklar görülmez (c.9 s.51).

Selim Dede şehit olurken ağaca kanı bulaşır, o da ağacın bundan sonra kan akıtıp bu olaya şahitlik etmesi yönünde dua eder, ağaç o günden sonra kan akıtır (c.9 s.219-220).

Musa Baba, çamurlu yollara kaldırım yapılmasını isteyen müridleri için iki rekat namaz kılıp dua eder, geceleyin büyük bir gürültü olur sabah kalktıklarında çok büyük ve düzgün bir kaldırımla karşılaşır (c.9 s.298-299).

4.2.10.Rüya motifi

Bu motif eserde yedi yerde geçmektedir:

Evliyâ Çelebi uyku ile uyanıklık arasında kendisini Ahi Çelebi Camii'nde görür, nurlu birçok insanla karşılaşır, burada Peygamber'den istekte bulunur, herkesin elini öpüp dualarını alır, duaları ve rüyası gerçekleşir (c.1 s.1-5).

Nalıncı Memi Dede, Murad Han'a rüyasında görünerek öleceği yeri, zamanı ve vasiyetini bildirir, rüyada geçenler aynen çıkar (c.1 s.335-337).

Evliyâ Çelebi'nin babası Aşure günü rüyasında birçok büyük evliyâyı görür, evliyâlar ondan Evliyâ Çelebi'ye seyahat iznini vermesini isterler, bu rüyadan dolayı seyahate pek sıcak bakmayan baba izin verir (c.2 s.71).

Ebü'l-Hasan-ı Harakanî, bir gece hafızın birisinin rüyasına girerek kabrinin bulunduğu yeri ve işaretini gösterir, sabah olunca rüya Lala Mustafa Paşa'ya anlatılır, rüyada denilen yapınca kabri ve bozulmamış bedeni bulunur (c.2 s.385).

Er Sultan, Evliyâ Çelebi'nin rüyasına girerek ona neden dua etmediğini söyler, kim olduğunu ve sabah birini yollayıp onu aldıracağını bildirir, rüyada görülenler aynen çıkar, makamına giden Evliyâ Çelebi orada uykuya dalar rüyasında Er Sultan'ı görür ondan dua ve himmet rica eder. Uyandığında bazı isyancıların da gece rüyalarında Er Sultan'ı görüp buraya gelip isyandan vazgeçtiklerini öğrenir (c.2 s.527-530).

Şeyh Hazret-i Veled Efendi Bahâeddin İbn Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rumî B. Hazret-i Sultanu'l-Ulemâ'nın rüyasına nenesi girerek öleceğini bildirir, rüya aynen çıkar, Sultan Veled son nefesinde gidip ona yetişir (c.3 s.35).

Şeyhi Çelebi, Evliyâ Çelebi'nin rüyasına girip kaybolan kölenin yerini ve bulununca onu sünnet ettireceklerini bildirir. Rüyada bildirilenler aynen vuku bulur (c.9 s.56-57).

4.2.11.Kerameti ortaya çıkınca vefat etme motifi

Bu motif eserde altı yerde geçmektedir:

Armağani Mehmed Efendi, İstanbul'a veba salgınının geleceğini ve bu salgında ölecekleri bildirir, dedikleri aynen çıktıktan sonra sırrını açıklarlar bundan hoşlanmaz, Kocaeli'ne gidip orada vefat eder (c.1 s.344).

Şeyh Hazret-i Veled Efendi Bahâeddin İbn Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rumî B. Hazret-i Sultanu'l-Ulemâ'nın rüyasına nenesi girerek öleceğini bildirir, rüya aynen çıkar, Sultan Veled son nefesinde gidip ona yetişir. Sultan Veled'in bu kerameti ortaya çıkınca vefat eder (c.3 s.35).

Sefer Şah Sultan(Hacı Bektaş-ı Veli'nin müridlerinden), Edirne şehri kâfirlerin elindeyken onların Müslüman olmaları karşılığında üç azgın nehri durduracağını söyler, anlaşılır, iki rekat namaz kılar nehirlere dokunup dua okuyarak durgunlaşmalarını sağlar. Bu kerameti gösterdikten sonra vefat eder (c.3 s.555-558).

Hazret-i Seyyid Kemaleddin'den keramet isterler, eline badem alır, besmeleyle ardıç ağacının kovuğuna koyar, ağaç yeşillenip yedi saatte badem verir. Bu kerameti gösterdikten sonra vefat eder (c.9 s.223).

Yakub Baba, Süleyman Han'a Rodos'u fethedeceğini bildirir. Rodos'un fethiyle beraber Yakub Baba vefat eder (c.9 s.253).

Dölük Baba, Selim Şah'a Mısır, Mekke ve Medine'yi fethedeceğini bildirir. Fetihden dönen Selim Şah Dölük babayı vefat etmiş bulur, makamını yaparlar (c.9 s.385).

4.2.12.Kaybolma/Yok olma motifi

Bu motif eserde iki yerde geçmektedir:

Kapani Deli Sefer Dede yanan fırında yatıp çıktıktan sonra kendini halkın gözü önünde denize atar ve kaybolur, yedi yıl sonra ortaya çıkar; ancak dilsizdir (c.1 s.344-345).

Ali Dede'nin cenaze namazı kılınırken tabutuyla birlikte bir anda yok olur, kimse bir anlam veremez, üç gün sonra bir tepede bulunur, oraya defnediler (c.9 s.115).

4.2.13.Bilinmeyenleri bildirme motifi

Bu motif eserde yedi yerde geçmektedir:

Boynuzlu Divane Ahmed Dede ömründe görmediği kişileri babasının adıyla birlikte çağırır (c.1 s.346-347).

Akşemseddin, Ebû Eyyûb-ı Ensâri'nin kabrini iki rekat namaz kılıp, secde ettikten sonra bildirir, dediği yerde kabri çıkar (c.1 s.363).

Şeyh Hazret-i Abdi Dede vaaz verirken camiye girenleri, tanımadıkları dahil babasının adıyla birlikte seslenerek karşılar (c.1 s.386).

Evliyâ Çelebi'nin babası, Bursa'ya gitme niyetini Evliyâ Çelebî kimseye söylememiş olmasına rağmen ona Bursa seyyahı diye seslenir (c.2 s.71).

Ebü'l-Hasan-ı Harakanî, bir gece hafızın birisinin rüyasına girerek kabrinin bulunduğu yeri ve işaretini gösterir, sabah olunca rüya Lala Mustafa Paşa'ya anlatılır, rüyada denilen yapılıncababri ve bozulmamış bedeni bulunur (c.2 s.385).

Pir Dede Sultan kadınlar hamamında hamile kadınların karnını ovup çocuğunun cinsiyetini ve ileride ne olacağını söyler. Murad Han'a İzmir Kalesi'ni küffarın aldığını bildirir (c.2 s.477-479).

Akşemseddin, Ebû Eyyûb-ı Ensâri'nin kabrini iki rekat namaz kılıp, secde ettikten sonra bildirir, dediği yerde kabri çıkar (c.2 s.571-572).

4.2.14.Birlikte doğma ve/veya birlikte ölme motifi

Bu motif eserde beş yerde geçmektedir:

Kırk Nisa, hepsi bir anneden birlikte doğarlar, kırk yıl evlenmeden zühd içinde yaşarlar, birlikte ölürler (c.3 s.237-238).

Eskici Baba ve Telli Baba öleceklerini bildirdikten sonra birbirlerine sarılıp öylece vefat ederler (c.3 s.614-615).

Balaban Baba ve Yatağan Baba kırk yıl birlikte yaşadktan sonra birlikte vefat ederler (c.3 s.616).

Molla Mehmed Bin Yakub ikiz doğar ve ölünce de ikiziyle birlikte vefat eder (c.3 s.619).

Yahşi Baba ve Bahşi Baba, ikisi ikiz kardeşlerdir, öleceklerini padişahın huzurunda bildirip birlikte vefat ederler (c.9 s.38).

4.2.15.Olağanüstü varlıklarla konuşma motifi

Bu motif eserde bir yerde geçmektedir:

Armağanı Mehmed Efendi, İstanbul'a uzak bir yerde namaz kılmak için abdest alırken iki yakada askerler görür, siyah ve beyaz giysili olan bu askerlere namaz kıldırır, daha sonra onlarla konuşup kim olduklarını öğrenmek ister, meğer bunlar iyi ve kötü veba hastalıklarıdır, kimlerin ölüp kimlerin sağ kalacağını, İstanbul'a gittiklerini Armağanı Mehmed Efendi'ye bildirirler (c.4 s.768-770).

4.3. EVLİYÂ ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ'NDEKİ MENKİBE VE EFSANELERİN EPİZOTLARI

Bu bölümde *Seyahatname*'de geçen metinler epizot incelemeleriyle birlikte ele alınacaktır. Ayrıca bazı önemli şahıslar hakkında genel bilgiler verilecektir. Hakkında bilgi bulunmayan velilerin bir kısmı hayali velilerdir. Çoğunluğu hakkında da *Seyahatname* dışında bir bilgiye rastlamıyoruz. Bölümde bazı menkıbeler, tasnif çalışmalarında yere bağlı efsaneler başlığında değerlendirildiği için bölüm başlığı bu şekilde verilmiştir.

4.3.1. Evliyâ Çelebi

Sonra dua ve güzel övgüler, o Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, dünyanın nizam ve intizamı olan Fatih Sultan Mehmed oğlu Sultan II. Bayezid Han oğlu Yavuz Sultan Selim oğlu Sultan Süleyman Han oğlu Sultan II. Selim oğlu Sultan II. Murad Han oğlu Sultan III. Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed Han oğlu Sultan IV. Murad Han *Allah'ın rahmeti hepsinin üzerineolsun*, bu karalamamıza başladığımız mahalde şereflediğimiz Cem mertebeli padişah, cennet benzeri Bağdad'ın fatihi

Sultan Murad Han Gazi *toprağı temiz olup rahmet denizine gark olsun*, onların saltanatı zamanlarında Hicret'in 1041 (1631-32) tarihinde yaya olarak Belde-i Tayyibe yani İstanbul'un çevresinde olan köy ve kasabaları, nice bin bahçe, güllük gülistanlık irem bağlarını gezip görünce hatırıma büyük seyahat arzuları geldi.

“Aya anne, baba, üstad ve kardeş kahırlarından nice kurtulup dünyayı dolaşırım” diye her an Cenâb-ı Bâri'den,

“Dünyada beden sağlığı, tam seyahat ve son nefeste iman” ricasında idim.

Daima gönlü yaralı dervişlerle görüşüp sohbet şerefleriyle şereflenir, yedi iklimin ve yeryüzünün dört köşesinin vasıflarıyla işittikçe can u gönülden seyahat isteyip,

“Aya âlemi seyredip Arz-ı Mukaddese'ye, Mısır ve Şam'a, Mekke ve Medine'ye varıp o Varlıkların Övücü'nün Ravza-i Mutahharası'na (Peygamber Efendimizin mübarek mezarlarına) yüz sürmek müyesser ola mı?” diye ağlayıp inler, sızlanır ve serseri olurdum.

Seyahatin ve vilayetleri gezip toz mamım sebebi: Önce saf hakir, fakir ve çok kusurlu duacı, âlem seyyahı, âdem nedimi, Derviş Mehmed Zilli oğlu gösterişsiz Evliya daima etkili dualara devam, şerefli övgülere râğıb ve mülâzim olup Rabb'in hikmeti, Tanrı'nın hidayeti, Kur'an-ı Kerim sure ve ayetlerinin bereketiyle illetli dil Cenâb-ı Hak tarafından yardım isteyip doğum yerimiz olan İstanbul'da evimizin köşesinde değirmi yastık üzerinde murad uykusuna yasanıp 1040 Muharrem'i Aşure gecesini (10.M.1040/ 19.08.1630) idi ki bu hakir uyku ile uyanıklık arasında iken görürüm ki Yemiş İskelesi yakınında Ahi Çelebi Camii adlı cami ki helâl ve temiz mal ile yapılmış dua kabul olunur eski bir camidir.

Rüyamda kendimi o camide gördüm. Derhâl cami in kapısı açılıp pür-silah asker ile nurlu cami in içi nurlu kalabalık cemaatle doldu ve sabah namazını sünnetini kılıp salavât-ı şerifeye meşgul oldular.

Meğer hakir minber dibinde oturup bu nurlu güzel yüzlü cemaati seyretmede hayran oldum. Hemen yanımda olan cana bakıp,

“Benim Sultanım, mübarek zatınız kimdir? mübarek isminizi bize ihsan buyurunuz” dedim.

O zât “Aşere-i Mübeşşere’den kemankeşlerin piri Ebi Vakkas oğlu Sa’d’ım” deyince mübarek elini öptüm.

“Ya Sultanım, bu sağ tarafta nura gark olmuş güzel kalabalık kimlerdir?” dedim,

“Onların hepsi peygamberlerin ruhlarıdır, geri safda bütün evliya ve asfiyâ ruhlarıdır. Bunlar Sahâbe-i Kirâm, Muhâcirin, Ensâr, Erbab-ı Suffe, Kerbelâ şehitleri ve sadıklardır. Bu mihrabın sağındaki Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer’dir. Mihrabın solunda Hz. Osman ve Hz. Ali’dir. Mihrap önündeki külâhlıca zât Hz. Risâlet’in dünya ve ahret kardeşi Hz. Veysel Karani’dir. Camiin solunda duvar dibinde siyah çehre zât senin pirin, Hazret’in müezzini Bilâl-i Habeşi’dir. Bu ayak üzere cemaati saf saf bozan ve düzen kısa boylu adam Amr-ı Ayyâr Damiri’dir. İşte bu alem ile gelen asker ki kızıl kanla esbâba gark olmuşlar, Hz. Hamza ve bütün şehitlerin ruhlarıdır” diye cami içindeki bütün cemaati birer birer bu hakire gösterip her hangisine bakışım isabet ettiyse elimi göğsüme koyup göz âşinalığı edip taze can buldum.

“Ya sultanım bu cemaatin bu camide toplanmalarının aslı nedir?” dedim.

“Azak taraflarında Müslüman askerlerden sabâ gidişli Tatar askeri sıkıntıda olduğundan Hazret’in himayesinde olan bu İstanbul’a gelip ondan Tatar Han’a yardıma gideriz.

Şimdi Hz. Risâlet de İmam Hasan, İmam Hüseyin ve On İki İmamlar ile ve bizden başka Aşere-i Mübeşşere ile gelip sabah namazının sünnetini kılıp sana kamet eyle diye işaret buyururlar, sen de yüksek sesle kamet getir, selâmdan sonra *Âyetelkürsi*’yi oku. Hz. Bilâl *Sübhânallâh* desin, sen *Elhamdü lillâh*, Bilâl *Allahu ekber* desin, sen *âmin âmin* de. Bütün cemaat umumiyetle tevhid ederiz. Sonra sen “*Ve salli alâ cemi’i’l-enbiyâi ve’l-mürselin ve’l-hamdü lillâhi Rabbi’l-âlemin*” deyip kalk, hemen mihrabda Hz. Risâlet otururken mübarek elini öpüp “Şefaât yâ Resulallah’ deyip rica eyle” diye Ebi Vakkas oğlu Sa’d yanımda oturup hepsini öğretti.

Onu gördüm, cami kapısından açık bir nur şakıyıp cami içi nur iken nur üzere nur olunca bütün Sahâbe-i Kirâm, peygamberler ve evliyaların ruhları ayak üzere hazır durdular.

Hazret Risâlet saadetle yeşil sancağın dibinde, yüzünde örtüsü, elinde asası, belinde kılıcıyla, sağında İmam Hasan ve solunda İmam Hüseyin ile belirince mübarek sağ ayaklarını nurlu cami içine *bismillâh* ile koyup mübarek yüzlerinden örtüsünü açarak,

“Esselâmü aleyke ey ümmetim” buyurdular. Mecliste hazır olanların hepsi,

“Ve aleyküm selâm ey Allah’ın Resulü ve ey insanların efendisi” diye selâm aldılar.

Hemen Hazret mihraba geçip iki rek’at sabah sünnetini kıldı, beni bir dehşet kapladı ve vücuduma bir titreme geldi.

Fakat Hazret’in bütün eşkâline baktım. Hilve-i Hakani’de yazıldığı gibi idi. Yüzünde örtüsü al şal idi. Mübarek sarığı on iki kolanlı beyaz şaş idi. Mübarek sarıya yakın deve yününden idi. Boynunda sarı renkli yün şalı var idi. Mübarek ayaklarında sarı çizmeleri var idi. Kutlu başlarında sarığı üzere bir misvak sokulmuş idi.

Selâmdan sonra sağ tarafında hakire bakıp mübarek sağ elleriyle dizlerine vurup hakire hitaben “kamet eyle” dediler,

Hemen hakir Ebi Vakkas oğlu Sa’d’ın öğrettiği gibi derhâl segâh makamında “*Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammed ve sellim aleyh*” diye kâmet edip tekbir ettim.

Hazret de segâh makamında yanık sesle *Fâtiha-i şerifi* okuyup zamm-ı sureyi Sâd suresinden “Biz *Davud’a ve oğlu Süleyman’a ihsan ettik, Süleyman ne güzel kuldu, çünkü odaima Allah’a dönen bir zât idi.*” (Sad,30) âyetlerini okudum, bütün cemaat dinledi ve Hazret imamet etti.

Selâmdan sonra hakir *Âyetelkürsi*, Bilâl *Sübhânallâh*, hakir *Elhamdülillâh* ve Bilâl *Allahu ekber* deyip Bilâl-i Habeşi ile müselsel müezzinlik hizmetinde olup duadan sonra bir tevhid-i Sultani olmuştur ki İlahi aşk ile sarhoş olup sanki uykudan uyandım.

Rüyanın özeti: Ebi Vakkas oğlu Sa'd öğretmesiyle hizmetimi tamam ettim. Hz. Risâlet mihrabda yakıcı sesle uzzâl makamında bir *Yâsin-i şerif*, üç kere *İzâcâ'e* ve *Mu'avvezeteyn* surelerini tamam okudu ve Bilâl Fâtiha dedi.

Hazret mihrabda ayak üzere dururken hemen Ebi Vakkas oğlu Sa'd hazretleri elimden yapışarak Hzret'in huzuruna götürüp,

“Sadık âşığın ve müştak ümmetin Evliya kulun şefaatin rica eder” deyip Hazret'e götürdü,

“Mübarek ellerini öp” deyince ağlamaklı olup mübarek ellerine küstahane dudaklarımı vurup mehâbetinden,

“Şefaati yâ Resulallah” diyecek yerde,

“Seyahat yâ Resulallah” demişim.

Hemen Hazret tebessüm edip,

“Allah'ım şefaati, seyahati ve ziyareti sağlık ve esenlikle kolaylaştır.” deyip “Fâtiha” dediler.

Bütün sahâbe-i kirâm *Fâtiha* okuyup toplantıdaki herkesin mübarek ellerini öperdim, her birinin hayır duasını alıp giderdim. Kiminin mübarek eli misk, kimi amber, kimi sümbül, kimi gül, kimi reyhan ve kimi zımrân (safran), kimi menekşe, kimi karanfil gibi kokardı.

Bizzat Hz. Resul'ün kokusu safran açılmış gül gibi kokardı. Mübarek sağ elini öptüğümde sanki pamuk gibi kemiksiz mübarek bir el idi.

Fakat diğer peygamberlerin elleri ayva kokusu gibi kokardı.

Hz. Ebubekir'in mübarek elleri kavun gibi kokardı.

Hz. Ömer'inki amber kokusu gibi idi.

Hz. Osman'ın menekşe gibi kokusu vardı.

Hz. Ali'nin kokusu yasemin gibi idi.

İmam Hasan karanfil gibi İmam Hüseyin beyaz gül yaprağı gibi kokardı.
Allah onlarınhepsinden razı olsun.

Bu hâl üzere toplantıda bulunanların hepsinin mübarek ellerini öptüm. Yine Hz. Peygamber Fâtiha deyince bütün sahâbe-i kirâm yüksek sesle Fâtiha'yı okudular. Hemen Hz. Risâlet-penâh mihrabdan,

“Esselâmü aleyküm ey kardeşlerim” deyip camiden dışarı çıkınca bütün sahâbe-i kirâm hakire türlü türlü hayır dualar ettiler ve camiden çıkıp gittiler.

Hemen Ebi Vakkas oğlu Sa'd hazretleri belinden sadağını çıkarıp hakirin beline kuşatıp tekbir edip,

“Yürü ok ve yay ile gaza eyle, Allah'ın koruması ve emniyetinde ol, müjde olsun sana bu mecliste ne kadar ruhlar ile görüşüp mübarek ellerini öptünse hepsini ziyaret etmek nasip olup dünya seyyahı ve insanların seçkini olursun, ama gezip dolaştığın memleketleri, kaleleri, acayip ve garip eserleri, her beldenin övüleceklerini, sanatlarını, yiyecek ve içeceklerini, coğrafi durumlarını yazıp bir eser eyle ve benim silahımla amel edip dünya ve âhîret oğlum ol. Hak yolu elden koma, hile ve kötülüklerden uzak dur, ekmek ve tuz hakkını gözet, sadık dost ol, yaramazlarla dost olma, iyilerden iyilik öğren” diye öğütler verip alınımdan öperek Ahi Çelebi Camii'nden dışarı çıkıp gittiler.

Hakir şaşırıp uykudan uyandım.

“Aya bu beni rüyam mıdır? Yoksa gerçek hâlim midir? Yoksa doğru rüyam mıdır?” diye türlü düşüncelerle iç rahatlığına ve gönül zevkine ulaştım.

Daha sonra sabahleyin pâk abdest alıp sabah namazını kıldım, İstanbul'dan Kasımpaşa'ya geçip yorumcu İbrahim Efendi'ye rüyamızı yorumlatıp,

“Cihanı süsleyen ve dünyayı gezip dolaşan seyyah olup güzel sonla işin tamam olup Hazret'in şefaati ile cennete girersin” diye müjdeleyip *el-Fâtiha* dedi.

Oradan Kasımpaşa Mevlevihanesi Şeyhi Abdullah Dede'ye varıp mübarek ellerini öpüp rüyamı onlara da yorumlattırdım.

“On iki İmamın elini öpmüşsün, dünyada himmetli olursun, Aşere-i Mübeşşere ellerini öpmüşsün, cennete girersin, Dört Dost'un mübarek ellerini

öpmüşsün, dünyada bütün padişahlarla sohbet etme şerefine erip has nedimleri olursun. Hz. Risâlet'in cemalini görüp mübarek ellerini öpüp hayır duasını almışsın, iki dünya mutluluğuna ulaşırsın. Ebi Vakkas oğlu Sa'd'ın öğüdü üzerine önce bizim İstanbulcuğazımızı yazmaya gayret edip elinden geleni sarf eyle 'Takdir edile olur' fehvâsınca sana da takdir olan nasibin elbette gelir" diye yedi cilt değerli nefis tarih kitapları hediye edip "Yürü işin rast gele, el-Fâtiha" deyip hayır dualarıyla nasiplendik. Daha sonra hakir fakirâne teklifsiz evimiz olan sığınağımız köşesinde kitap hazinesine sahip olup tarihler okuyarak doğum yerimiz olan kralların hasret çektiği yer ve felekler denizinin limanı olan Makedon vilayetinin sağlam kalesi ve güçlü seddi olan İstanbul'un yazımına başladık (c.1 s.1-5).

Epizotları:

1. Seyahati çok arzulayıp duada bulunur.
2. Aşure günü uykuya dalar.
3. Uyku ile uyanıklık arasında rüya görür.
4. Rüyada kendini nurlu bir cemaatin içinde camide görür
5. Rüyada Ebi Vakkas oğlu Sa'd ile konuşur.
6. Camideki nurlu kişilerin bütün peygamberler, evliyalar olduğunu öğrenir.
7. Pirinin Bilal-i Habeşi olduğunu öğrenir.
8. Ebi Vakkas ona: "Hz. Peygamber gelince ondan şefaât iste" diye tavsiyede bulunur.
9. Hz. Peygamber camiye girer ve onu görür.
10. Sabah namazı için Bilal-i Habeşi ile birlikte müezzinlik yapar.
11. Hz. Peygamber'in elini öper.
12. Heyecandan "Şefaât yâ Resulallah" diyeceğine "Seyahat yâ Resulallah" der.
13. Hz. Peygamber tebessüm edip ikisinin de ona verileceğini müjdeler.

14. Fatiha okunur.
15. Evliyâ Çelebi toplantıdaki herkesin elini öper.
16. Hz. Peygamber gider.
17. Ebi Vakkas oğlu Sa'd ona sadak ve ok kuşatıp iyi temennilerde bulunur.
18. Evliyâ Çelebi uykudan uyanır.
19. Abdest alıp namaz kılar.
20. İbrahim Efendi'ye ve daha sonra Şeyhi Abdullah Dede'ye rüyasını yorumlatıp dualarını alır.
21. Şeyhi Abdullah Dede'nin tavsiyesi üzere İstanbul ile eserine başlar.

4.3.2. Yâvedûd Sultan

Yâvedûd Sultan'ın yaşamı ile ilgili bilgiler yeterli değildir. Bazı kaynaklarda, gerçek adının Abdülvedud olduğu, İstanbul'un fethinden önce Buhara'dan gelerek Bizans İmparatorunun izni ile Ayasofya yakınına yerleştiği belirtilmektedir. Yüce bir veli tarafından İstanbul'un fethine katılması istenmiş, bunun üzerine müritleri ile birlikte Fatih Sultan Mehmed'in ordusuna girmiştir. Kuşatma boyunca her gün dua etmiş "Allah'ım İstanbul'un İslam'ın eline geçtiğini bana göster ve o gün benim canımı al" dediğine inanılmıştır (www.uslanmam.com.tr).

Sultan Mehmed Ayasofya'yı seyredip dolaşırken Terlendirek adlı bir yerde İlahi bir nurun parladığını görüp üzerine vardılar, gördüler ki İlahi bir nur beyaz mübarek vücut kibleye yönelip yatar. Gördüler ki nurlu göğsünde kırmızı et ile Yâvedûd ismi yazılmış, hemen Akşemseddin, Sivasi Kara Şemseddin ve yetmiş adet büyük veli buyurdular ki,

"İşte padişahım İstanbul'un elli günde fetholmasına sebep bu idi ki Allahın hikmeti ile İstanbul'un fethini ellinci günde rica edip o gün ruhunu teslim eden bu meczuptur ki daha önce padişahımı haberdar etmiştik" dediler.

Hemen bütün bilgin, salih ve erdemliler mübarek cesedini yıkamak istedikleri sırada Ayasofya'nın Terlendirek köşesinden “Merhum yıkanmıştır, hemen defnedin”, diye ses duyulunca bütün hazır olanlar susup hayran oldular.

Sonra bütün şeyhler Yâvedûd Sultan'ın mübarek cesedini tabuta koyup Şehitkapısı'nda defnetmek isteyip zorunlu olarak tabutu götürenler kendilerini Eminönü İskelesi'nde bulup oradan bir kayığa binip şimşek gibi kayık kürek çekmeden ve yelken açmadan Ebû Eyyûb-ı Ensâri hazretleri yakınında karar edip hemen tabut durup ardı sıra bütün gazi ve bilginler varıp duydular ki anılan kabirden “Yâvedûd” ismi duyulurdu. bütün bilginler ve Salihler mübarek cesedi o kabir içine gömüp gittiler. Onun için o kabristana hâlâ Yâvedûd İskelesi Türbesi derler *vesselâm. Allah'ın rahmeti üzerine olsun* (c.1 s.71-72).

Epizotları:

1. Âlimler bir nurun parladığını görürler.
2. İstanbul'un 52 günde fethinin sebebinin Yâvedûd Sultan olduğu anlaşılır.
3. Yıkamaya teşebbüs ettiklerinde bir ses onlara engel olur.
4. İstedikleri yere gömemezler.
5. Onları bir güç iterek, denizden geçirerek başka bir mahale iter.
6. Kabirden “Yâvedûd” isminin zikredildiğini duyarlar.
7. Yâvedûd Sultan'ı oraya defnederler.

4.3.3. Şeyh Yahya Efendi

Babası Şamlı Ömer Efendi, uzun müddet Trabzon'da kadılık yaptı. Yahya Efendi orada dünyaya geldi. Kanûni Sultan Süleyman ile orada süt kardeşi oldular. İlk tahsilini babasından ve orada bulunan başka alim zatlardan aldı. İlmini artırmak için İstanbul'a geldi. Zenbilli Ali Efendi'den dersler aldı. Kanûni padişah olunca ona çok yakın ilgi alaka gösterdi. Çeşitli yerlerde müderrislik yaptı. Beşiktaşlı Yahya Efendi namıyla tanındı. Vefatından sonra II. Selim tarafından türbesi yapıldı (www.turbeler.org.tr).

Bir gün Sultan II. Selim devrinde büyük veba salgını olup İstanbul şehri içinde öyle salgın olur ki İstanbul'un yirmi yedi kapısından dışarı her gün üçer bin adamın cenazesinin çıktığını Selim Han duyunca istiska' duası için üç gün dellâllar çağırıp,

“Kadir gecesinde Ayasofya Camii'nde ihya olup toplanalar ve Ayasofya Camii ne kadar adam alır sayılsın” diye ferman çıkınca Allah'ın azameti Büyük Ayasofya içinde insan deryası toplanıp omuz omuzu sökmeyip insanlar diz-dize çıtâ-çıt oturup Şeyh Beşiktaşî Yahya Efendi'nin öğüt ve uyarılarını beklemeye başlamışlardı.

Bu Yahya Efendi Trabzon'da yetişmiş, Sultan Süleyman Han'ın süt kardeşi olup II. Selim asrında kutupluğa ayak basıp öğüt ve uyarılarını değil, bir kere o nurlu mübarek yüzünü görmeye bütün İstanbul halkı üç gün önceden Ayasofya'da kat kat olup öğütlerden sonra veba duasına hazır olurlar.

Hudâ'nın hikmeti Yahya Efendi hazretleri kürsüye çıkıp konuya uygun öğütlere başladı. Bütün halk can kulağıyla dinleyip duyarlarken beri tarafta anılan yaşlı Gülâbi Ağa'ya zorlayıcı kaza gibi büyük abdesti gelince koca karnı Bağdad davulu gibi gürlemeye başlar.

“Bre hay medet hâlim nice olur” diye hayrete düşüp utancından bütün vücudu fiska fiska şişince iki üç kere ayağa kalkıp dört tarafa bakar. Görse ki bir insan denizi içine gömülmüş , bir tarafa bir ayak atmak mümkün değil, zira sıkışıklık o derece ki bir ayak atsa kazıyye belli.

Hemen Gülâbi Ağa, Şeyh Yahya Efendi'ye yönelerek bakıp gönülden yardım ister. Yine merkezinde oturduğu yer Kırklar makamı idi ki hatırına gelip,

“İlahi bu Yahya Efendi azizin yüzü suyu için olsun ve bu Kırklar makamı sahipleri için olsun beni bu cami içinde bu kalabalık cemaat arasında beni halka rezil etme” deyip can u gönülden yardım isteyince hemen yanında bir sipahi görünüşünde bir muhteşem adam,

“Bre adam senin derdin nedir ki yüzün gözün şişip bu yerde rahatın yoktur. Senin derdine çare bulayım, ama ilahi sır burada kala” diye yemin teklif eder.

Hemen Gülâbi Ağa yemin edince o sipahi havrani cübbesinin sağ yenini Gülâbi Ağa'nın başına örter. Derhâl Gülâbi Ağa kendini Kâğıthane Nehri kenarında bir yeşillik yerde görüp “Bre meded” diye ihtiyacını giderip abdest yenileyerek kırk kere şükür secdesi edip,

“Aya bu beni rüyam mı yoksa gerçek hâlim mi? Hudâ'ya hamdolsun, Ayasofya içinde Hz. Hızır'a rastgeldim bre meded eteğini elimden komayım” deyip hamdederken kendini yine Ayasofya içinde anılan sipahinin yanında bulup sipahiye büyük saygı gösterir.

Henüz o yerde Beşiktaşı Yahya Efendi kürsü üzere durup duaya başladı. Bütün müminler için “âmin” deyip dua ve senâdan sonra bütün ibâdullah Ayasofya'dan dışarı çıkmaya çalışınca camiin 101 adet kapısını kapattılar. Ancak büyük kible kapısını açık bırakıp Defterdar Derviş ki Şeyh Baba Nakkaş Cafer Bey'in oğludur, onlar Ayasofya kapısında durup bütün tabileriyle Ayasofya Camii içinden ve üç kat tabakasından dışarı çıkan kalabalık cemaati saydılar.

57.000 adamın Ayasofya Camii'nden dışarı çıktığı sicille yazılıp Selim Han'a arz olundu. Gerçekten büyük camidir.

Sonra Gülâbi Ağa Ayasofya içinde kendine Hızır gibi yetişen sipahinin eteğine pek yapışıp,

“Sultanım ben senin eteğine elden komuyup şimdengerü kulun kurbanımın, lütf eyle beni ber-murad eyle” diye rica etti. Hemen anılan sipahi dile gelip,

“Bre var âdem, bizi kendi halimize ko. Biz senin dediğin âdem değiliz” diye nice boş sözler ve nice kere incitici küfürler eder.

Yine Gülâbi Ağa sipahinin eteğini elden komayınca sipahi Gülâbi Ağa'ya bir perdâr çevirip birkaç yerde başını yaralayıp samur kürkünü parça parça eder. Kalabalık cemaatin bir haylisi bunların aralarını ayırıp giderler, ama yine Gülâbi Ağa'ya ertele deyip sipahi helaya girince Gülâbi Ağa kapıyı alıp bekler.

Bir zaman sonra bir siyah meşinli , çuka dolamalı, beli bıçaklı, gümüş zincirli ve burma sarıklı bir yeniçeri maryolu giyimli bir yeniçeri aşçısı çıkar. Hemen Gülâbi Ağa yine yeniçeri aşçısının yakasına yapışıp yine yalvarmaya başlar.

“Bre var adam, sen bunamışsın, ben senin dediğin adam değilim var benden şerrini def eyle “ deyip bilâhare Gülâbi Ağa’ya bir kötek çeker ki fakir ihtiyarı diğer seyredenler yeniçerinin elinden kurtarırlar.

Sonra yeniçeri Ayasofya Çarşısı’nda bir bozahaneye girince Gülâbi Ağa birlikte girip kebab ve ekmek yiyip boz içer ve Gülâbi Ağa’ya asla bakmayıp bir parça ekmek bile vermez.

Sonra yeniçeri açlığını giderip bozahaneden dışarı çıkınca yine Gülâbi Ağa peşine düşer. Ayasofya’nın Sovukçeşme ensesinde bir daracık sokaklı bir تنها mahalle vardır, hemen o yerde Gülâbi Ağa yeniçerinin ayağına düşüp,

“Aman Hz. Risâlet aşkına beni isteğime ulaştır” dedikte hemen yeniçeri,

“Ey tâlib, gerçi sadık âşıkısın ama dahi feleğin sıcağını ve soğuşunu çekmemiş ve pişmemişsin. Seni birkaç kere deneme için azarlayıp dövüp kalbine dokundum, ama seni bir şeyhe götürürüm, içeri girip selâm verip sana dediğim köşede 40 gün çille-i merdân çekip otur, ama orada olan kimselerin bir işine karışmayıp sus-pus durup asla dünya sözü etme, görelim âyine-i devrân ne suret gösterir” diye o تنها yerde bir karanlık köşede bir pis sidikli kapıya gelip yeniçeri kapıyı çalınca kapı açılıp içeriden bir zenci suratlı, deve kulaklı çirkin suratlı bir Arap belirir.

Bunlar kapıdan içeri girince hemen zenci Arap Gülâbi Ağa’yı pazusundan berk yapışp evin içine yarım elma gibi atar.

Hemen Gülâbi Ağa’nın aklı başına gelip bütün hazırlara “Esselâmüaleyküm” deyince bütün hazı olanlar “ve aleyküm selâm” der.

Anılan yeniçeri Gülâbi Ağa’ya yer gösterir. Orada bir toprak yer üzere oturur. Hemen aşçı görünüşlü kendine kıyafet değiştirip yüksek yerde oturan tarikat önderi ihtiyarın mübarek elini öpünce Gülâbi Ağa ile geçen olayları bir bir anlatır.

Şeyh der: Dünya tadlarından ve bütün boş şeylerden ilgisini kesti ise bu kırklar derğâhında muradına erer ve kendini Cübbe Ali’nin postuna koruz. “Safa geldin kişi” diye Gülâbi Ağa’ya saygı gösterip üç gün üç gece Gülâbi Ağa orada aç susuz dermansız ve mecalsiz kalıp Unkapanı’ndaki evi ve çoluk çocuğu hatırına gelip,

“Aya bunun sonu neye vara?” diye Hakk’a güvenip oturur durur.

Dördüncü gün hemen köşeden Şeyh,

“Hak emri ile görevlendiğiniz işlerinizi görün” diye buyurunca hemen anılan sipahiden yeniçeri suretine giren adam ayağa kalkıp bir odayı açıp içerden otuz sekiz tür silah çıkarıp otuz sekiz adamın önüne bir silah koyup kendi önüne yeniçeri bir leğen içre su koyup yerinde herkes karar eder.

Hemen Gülâbi Ağa “Şu sudan biraz su içsem?” dedikte,

“Sabr eyle bu gün görelim sana bundan nimet nasip olur mu?” der.

Biraz zaman geçince hemen karşı tarafta bir adam önündeki kılıcı alıp bir küçük âdem oğlanı belirince o adam kılıç ile beliren şahsın başını keser. Hemen Gülâbi Ağa “Canım o adamı niçin öldürdü?” diye sorunca yeniçeri, “Yoldaş, aldırma demedim mi?” diye cevap verir.

Hemen yine karşı taraftan iki adam belirir, bunları bir arslan kovarak meydana getirir, adamın biri şeyhin ardında saklanıp kurtulur. Birisini arslan paralayıp yer. Yine Gülâbi Ağa sorar.

Sonra yine bir adam önünden bir oğlancık belirir, ardı sıra kurt çocuğu kovarken postta oturan adamın biri önündeki oku yayı alıp kurda bir ok vurup öldürür. Sonra çocuk bir köşede kaybolur. Gülâbi Ağa şükreder.

Hemen karşı taraftan üç adam belirir, ikisini şeyhin izniyle asıp birini dahi asarken hemen Gülâbi Ağa’nın kararı kalmayıp şeyhin huzuruna varıp herifin affedilmesini isteyince affederler.

Hemen yeniçeri Gülâbi Ağa’nın yakasından yapışıp yerinde oturtup,

“Bre ben sana demedim mi kırk gün sabr eyle” diye tenbih eder.

Hemen yeniçerinin önündeki leğen içinde olan su coşar. İçinde iki küçük gemi belirip boğulacak iken yeniçeri, geminin birini direğinden yapışıp yelkenine “üf” deyip ölüm dalgasından kurtulup giderler.

Öbür gemi suyun dalgasından batmak üzere iken inde olan insanların “Ya Allah” diye bağırap çağrışmaları göklere yükselir.

Hemen yeniçeri şeyhin izniyle geminin direğinden basıp gemiyi batırınca içinde olan bu kadar Hudâ yaratığının kimi boğulup kimi kurtulurken yeniçeri kimisini batırır.

Hemen bir oğlancık ve bir kızcağız leğenin kenarına çıkarken yeniçeri, erkek çocuğu kenardan su içine batırıp kızını leğenden dışarı çıkarır.

Hemen Gülâbi Ağa bu hali de görünce “Ya o suçsuz masumun kanına girip niçin boğdun ve o gemilerin niçin batırıp bu kadar insanın kanına girdin” diye feryat edince hemen yukardan Şeyh,

“Buna bir ekmek parçası verelim getirin, şu Kırklar huzurunda bir dua edelim” diye Gülâbi Ağa’yı meydana getirip bütün toplantıda hazır olanların huzurunda Gülâbi Ağa’ya bir ekmek, bir akçe, bir altın, bir salkım üzüm, bir hurma ve bir zeytin verip,

“Yazılan eceline dek yaşasın ve sağlıklı olup bütün ihtiyaçlarını gaip hazinesinden Cenâb-ı Bâri ihsan edip melikler arasında saygın ve keremli olup gök ve yer afetlerinden korunmuş ve saklanmış olup dünyanın sonuna kadar soyuna son gelmeyip gündün güne soyları çoğalıp son nefeste hüsn-i hâtîme (güzel son) ile Allah elçisinin sancağı altında gölgelene” diye hayr dua edip bütün hazır olanlar “Âmin” deyip duadan yeniçeri ve zenci Arap kapıcı Gülâbi Ağa’nın yakasını alıp “Yum gözünü” derler.

Gülâbi garip de uyur gibi göz yumup açmıca kadar kendini Galata meyhaneleri içre görüp,

“Bre hay medet, devleti aldıldım elden” diye iç sızısından köşe köşe gezip sonunda bir meyhaneye girince görse ki bir alay yeniçeri sarhoşları,

“Gel bizim bir dolucağımız iç” diye meclise davet eder.

Fakir Gülâbi Ağa önceden Ayasofya Çarşısı’nda arkadaşı olan sipahiden dönme yeniçeri ile bozahaneye girmişlerdi. Fakir Gülâbi bunları da ona kıyas edip üç gündün beri aç adam meyhane yemeğine girip açlığını giderir, ama yine bu harâbîti erenlerine hüsn-ü zannedip bunlardan yardım ister.

Sonunda akşam vakti yakın olup Galata'dan bir kayığa binerek Unkapanı tarafına geçip Gülâbi Ağa'ya bir testi şarap verip yükletirler.

“Bu beni imtihandır” diye inanarak bir testi şarap ile akşam vaktinden sonra bir تنها sokakta Gülâbi Ağa'nın başında sarığını, eyninden samur kürkünü alıp,

“Seni öldürürüz, elbette bu şaraptan içersin” diye zorlayarak dayanılmaz tekliflerde bulunurlar. İster istemez o inançlı ihtiyar bir kadeh şarap içince “Yâ Allah” diye o an çıplak olup evine gelir.

Artık evinden taşra çıkmayıp dünya ilgilerinden el çekip halktan uzaklaşmış bir câzibe sahibi büyük adam idi, ama Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcular içinde oturup sarayında gelen ve gidenleri nimeti öyle bol idi ki bu kadar büyük nimet ve bu kadar harcanan malın nereden hâsıl olduğuna bir kimsenin aklı ermemiş idi (c.1 s.93-97).

Epizotları:

1. II. Selim devrinde büyük bir veba salgını olur.
2. Padişah emriyle, öğüt ve uyarılar için herkes Ayasofya'ya toplanır.
3. Gülâbi Ağa o sıkışıklıkta hazımsızlık çekemeye başlar ve çaresizce çıkamayacağını anlar.
4. Gülâbi Ağa, kürsüde konuşan Şeyh Yahya Efendi'den gönülden yardım ister.
5. Şeyh Yahya Efendi onun sıkıntıda olduğunu anlar, sırrını kimseye ifşa etmemesi karşılığında yardım edeceğini söyler.
6. Yanında bir sipâhi belirir ve cübbesini Gülâbi Ağa'nın başına örter.
7. Gülâbi Ağa kendini yeşillik bir yerde bulur ve ihtiyacını görüp şükreder.
8. Gülâbi Ağa kendini tekrar orada bulunca şaşkın kalır.
9. Sipâhinin eteğine yapışıp sırrı ve kim olduğunu öğrenmek ister.
10. Sipâhi Gülâbi Ağa'yı döver.

11. Araya girerler Sipâhi hemen helâyâ girer.
12. Gülâbi Ağa helânın kapısını bekler.
13. Kapıdan Sipâhi değil bir aşçı çıkar.
14. Aşçıya yalvarınca aşçı Gülâbi Ağa'yı döver, ayırırlar.
15. Gülâbi Ağa bütün gece onu takip eder.
16. Aşçı onun ısrarlarına dayanamaz ve bir şeyhin yanına götüreceğini orada çile çekmesi gerektiğini söyler.
17. Bir karanlık pis bir kapıdan içeri girerler.
18. Zenci bir Arap onu itip içeriye düşürür.
19. Aşçı görünüşlü adam kıyafetini bir anda değiştirir, Şeyhin elini öper, başlarından geçenleri anlatır.
20. Şeyh ona muradına ermenin yolunu gösterir.
21. Gülâbi Ağa üç gün üç gece aç kalır.
22. Dördüncü gün bir odada toplanılır, 38 kişi ve 38 silah ile ortada bir leğen su vardır.
23. Gülâbi Ağa içmek istese de, "Nasip olmadan kimse içemez" denilir.
24. Ortada bir oğlan belirir adamlardan biri kılıçla oğlanın başını keser.
25. Karşı taraftan iki adam ve bir arslan belirir, biri Şeyhin arkasına saklanıp kurtulur diğer adamı aslan parçalar.
26. Bir oğlancık belirir ardı sıra kurt vardır adamın biri okla kurdu öldürür, çocuk kurtulup kaybolur.
27. Üç adam belirir ikisi Şeyh'in izniyle asılır üçüncüsüne Gülâbi Ağa önceki olaylara müdahale ettiği gibi bu olaya da müdahale eder.
28. Şeyh ona kırk gün beklemesi gerektiğini hatırlatır.

29. Leğen içindeki su coşar, iki gemi belirir, Aşçı Yeniçeri gemilerden birini üfleyip kurtarır, diğer gemi batar, insanlardan kimisini, Yeniçeri eliyle batırır, kimisi kurtulur, leğenin kenarından çıkmak isteyen iki kişiden kız olanı çekip kurtarır, oğlanı batırır.

30. Gülâbi Ağa dayanamayıp feryat eder.

31. Şeyh'in emriyle Gülâbi Ağa'ya bir ekmek, bir akçe, bir altın, bir salkım üzüm ve bir zeytin verilir, Gülâbi Ağa'ya her türlü zenginlik ve iki cihan saadeti için dua edilir.

32. Yeniçeri ve zenci Arap "Yum gözünü!" derler, gözünü yumar, kendini Galata'da bir meyhânede bulur.

33. Oradakileri diğer Yeniçeri zannedip yardım ister.

34. Onunla dalga geçmek için şarap içirtirler.

35. Şarap içince "Yâ Allah" diye feryat eder, o an çıplak olur.

36. Bu olay üzerine ömrünün sonuna kadar evine çekilir, oradan insanlara yardım eder, bu yardım için harcanan paraların nereden geldiğini kimse anlayamaz.

4.3.4. Molla Hazretleri

Fatih, bir kızgın Cem-cenâb padişah olduğundan camii yapan mimarbaşığı azarlayıp,

"Benim camimi niçin Ayasofya kadar yüksek etmeyip benim birer Rum haracı değer sütunlarımı kesip camimi alçak ettin" dedikte mimar,

"Padişahım İstanbul'da deprem çok olup metanet üzere dünyanın sonuna kadar dursun, diye sütununu üçer arşın kesip Ayasofya Camiinden biraz alçak ettim" diye özür buldu.

"Özrü kabahatinden büyüktür" diye Fatih aman vermeyip mimarbaşının iki elini bileklerinden kesti.

Ertesi gün Mimarbaşı ehl ü iyâliyle İstanbul mollası olan (---) hazretlerinin huzuruna varıp Fatih Gazi'den şikâyet edip,

“Kanun önünde yüzleşmeyi isterim” dedikte derhâl (---) hazretleri kethüdasını Fatih’e gönderip mahkemeye davet eder.

Hemen Fatih “Emir Resul-i mübinin şeraitinindir” deyip kaftanını giyip kemerine bir bozdoğan topuz alıp Bâb-ı Şerif’e yüz sürerek gelip selâm alıp verilip yüksek yerde oyurmak isteyince (---) hazretleri,

“Oturma beyim, hasmınla yüzleşip ayak beraber durun” dedikte mimarbaşı davaya başlayıp der:

“Sultanım ben bir yetkin usta mimar ve mühendis idim. Bu âdem, ‘benim camimi niçin alçak edip direğim kesdin’ diye benim iki ellerimi kesip beni işimden gücümünden ve kazancımdan alıkoyup ehl ü iyâlim beslemeye gücüm kalmadı. Emir şer-i şerifin” deyip susup durdu.

“Beyim ne dersin, bu adamın ellerini siz mi kestiniz?” deyince hemen Fatih,

“Vallahi sultanım, bu adam benim bir Mısır haracı değer sütunlarımı kesip, camim şöhretsiz olup, alçak olduğu için ellerini kestim. Emir şer-i şerifindir” dedikte hemen (---) hazretleri,

“Beyim şöhret afettir. Cami sahrada ve açık olsa ve alçak olsa ibadete engel değildir. Senin taşın mücevher dahi olsa kıymeti yine bir taştır, ama bir adam melekten üstün, kırk yılda hâsıl olur ve kanuna aykırı elini kesip öfkelenmişsiniz. Bu adam kazançtan kalıp şimden gerü işi cimâ etmek olsa gerektir. Çoluk çocuğu çok olup geçimleri şer’an senin üstüne lâzımdır. Ne dersin beyim?” deyince hemen Sultan Mehmed,

“Emir şer’in (kanunun)” dedikte (---) hazretleri,

“Kanunun emri budur ki mimar dava etse şer’an sizin de elleriniz kesilir, zira şer-i şerifden izin almadan kanunsuz iş edenin şeraitin emri ile hakkından gelinir” dedikte Fatih,

“Sultanım Müslümanların beytülmalından yetecek kadar maaş verelim” deyince hemen molla,

“Hayır beytülmale kadr etmen. Bu iş kanunsuz olmuştur, kabahat sizindir. Siz kendi maaşınızdan bu yaralıya her gün onar akçe verisiniz” diye hükmedince Fatih,

“Yirmişer akçe olsun, ama elini kestiğimi bana helâl etsin” dedikte Mimarbaşı teselli olup,

“Dünyada ve âhirette helâl olsun” diye günlük yirmişer akçenin berat hüccetini alıp gitti.

Sultan Mehmed de davanın bittiğine dair hüccetleri alıp dava ve kavgadan kurtulunca hemen (---) hazretleri,

“Padişahım mahkemeye hoş geldin, o mahalde davacı var idi, şeriatın gerektirdiği o idi ki şeriat önünde davacın ile beraber olaydın. Onun için sana tazim etmedik, şimdi sana tazim farz mesabesindedir” diye posta oturmasını teklif ettiler.

Hemen kızgın Sultan Mehmed “Eğer bu sultandır diye beni koruyup mimara gadr edeydin şu topuz ile seni ezerdim” diye eteği altından topuzu sapıyla gösterdi. Hemen (---) hazretleri,

“Eğer beyim sen dahi benim şer’ile hükmettiğime razı olmayıp zerre kadar şeriattan ayrılıysaydın şu post altındaki ejdere seni helâk ettirirdim” diye postu açınca Allah’ın emriyle post altından bir ejderha fıskırıp ağzından ateş saçarken Molla hazretleri “Epsem ol” diye hitap edip postu yine örtünce hemen Sultan Mehmed, (---) hazretlerinin mübarek elini öpüp hayr dualarıyla şereflenip sarayına gitti (c.1 s.103-104).

Epizotları:

1. Fatih, camisinin minarelerini uzun yaptırmayıp, onları kısaltan Mimarbaşı’nın elini bileklerinden kestirir.

2. Mimarbaşı İstanbul Mollası’na şikâyette bulunur.

3. Fatih mahkemeye çağrılır, giderken yanına bir topuz alır.

4. Molla, Fatih’in haksız olduğuna ve Mimarbaşı dava ederse kısas gerekeceğine hükmeder.

5. Mimarbaşı davacı olmaz, Fatih kendi gelirinden ona maaş bağlar.

6. Fatih, Molla'ya: "Eğer beni koruyup adil davranmasaydın kafanı şu topuzla ezerdim" der.

7. Molla: "Eğer sen şer'e uymasaydın seni şu ejdere helâk ettirirdim" deyip postunu kaldırır, ejder çıkıp ateş saçar, Molla: "Epsem ol" der, postu kapatır.

8. Fatih, Molla'nın elini öpüp duasını alarak gider.

4.3.5. Molla Hayreddin

Fatih zamanında yapılmıştır. İstanbul içinde bundan başka üç mihrablı cami yoktur. Üç kubbesi ve üç kapısı var, ancak dış avlusu dardır. Duaların kabul olduğu bir yerdir. Bu cami yapılırken Molla Hayreddin mutemet gibi bakarken bir leylek kuşu gelip "Lak Lak" diye feryat eder. Hemen Molla Hayreddin hazretleri sinirlenerek "Bre var hey kuş İstanbul'dan taşra feryat eyle" deyince Allah'ın emriyle inci gini sözleri etkisini gösterir ve bütün leylekler İstanbul içinden kalkıp başka köy ve kasabalara giderler. Bugüne kadar İstanbul'da leylekler yerleşmesi şöyle dursun damlar üzerinde bile bir fert görmemiştir (c.1 s.262).

Epizotları:

1. Cami yapılırken bir leylek gelip öter.

2. Molla Hayreddin sinirlenir, "Başka yerde feryat et" der.

3. O günden sonra İstanbul'da leylek görülmez.

4.3.6. Pir Merkez Efendi

Pir Merkez Efendi hayatta iken dervişlerine "Şu yerde bir kere secde ederken 'Ya şeyh ben şu yerde yedi bin yıl mahpus bir kırmızı renkli lezzetli bir pınarım, senin sebebinle yeryüzüne çıkmaya memurum ve beni Tanrı humma hastalığına tutulanlara çare (ilâç) olarak yaratmıştır. Elbette beni bu haptiden kurtar' diye yer altından bir ses geldi. Gelin ey dostlar, sizinle şu seccademizin olduğu yerde bir kuyu kazalım" deyip *Bismillâh* ile ilk olarak kendileri yere bir ayak tabanı vurdu. Daha sonra bütün dervişler üşüşüp bir su kuyusu kazarlar. Hâlâ kırmızı renkli büyük bir pınardır. Bir kimse bu hoş lezzetli suyu sabahleyin üç kere kahvaltı etmeden içse

Allah'ın emriyle ateşli ve yakıcı sıtmadan kurtulur. Merkez Efendi Ayazması adıyla meşhur bir su kuyusudur (c.1 s.334-335).

Epizotları:

1. Pir Merkez Efendi bir yerde secde ederken, yer altından bir su ona seslenerek: “Ben sıtmaya çareyim, beni yüzeye çıkar” diye yalvarır.
2. Pir Merkez Efendi yere topuğuyla dokunur, dervişler kazarlar.
3. Kırmızı renkli, sıtmaya çare olan bir su çıkar.

4.3.7. Nalinci Memi Dede

Kendisinden sonra Abdi Çelebi, postuna geçip ömründe Habib Neccâr keseri vurmamış iken usta nalinci olur. Ancak bu da meczup imiş.

Sözün kısası bu dükkân nalinci dükkânından başka bir şey olmazdı. Tanrı'nın hikmeti (---) tarihinde Unkapanı'nda Süğlün Muslu Sultan Sarayı'nda büyük bir yangın çıktı. Tarihi (---) (---) (---).

Bu yangında hakirin ev ve dükkânları da yandı ve yangın tâ Eskiodalar'da durdu. Anılan Nalinci Memi Dede dükkânının dört tarafındaki dükkânlar tamamen yandığı halde Dede'nin dükkânı tamamen tahtadan iken bir levhasına asla zarar gelmedi. İçinde olan Nalinci Hüseyin Çelebi

“Benim dedem dükkânıdır, ben bunda yanarım içinden çıkmam” diye o Nemrud ateşi içinde kalıp nalinci yongalarını dükkândan dışarı atarken yer yer elbisesi ve sakalı yanardı.

Allah'ın işi Unkapanı'ndan tâ Vefa Meydanı'na kadar bütün alan gazap ateşinden bir çöl olduğu halde bu dükkân meydanda kaldı. Bu Hüseyin Çelebi, sanki yangın görmemiş gibi o şiddetli ateşe, o yoğun dumanda dükkânda oturup nalın işlerdi. Soranlara,

“Benin dedemin postu döşendiği dükkândır” diye gülümseyerek cevap verirdi.

Yangından sonra dükkân kıymetlendiğinden, Küpeli adlı bir Yahudi aktar bu dükkânı mütevellisinden birkaç akçe fazla kira ile anahtarını alır, Nalinci Hüseyin

Çelebi'yi dükkândan çıkarır. Yahudi girdiğinde hoşlanmadılar. Sonunda Yahudi dükkâna girip kepengleri açayım derken kepengi Yahudi zapt edemez. Kepenk Yahudi'nin başı üzere düşünce başı ezilip ölür.

Merre Hüseyin Çelebi de bûdelâ-meşrep, yumuşak huylu mübarek bir adamdı. Nalıncı Memi Dede hazretlerinin türbedârı idi. Bu hakirin semtinde olduğundan bütün hâllerini bilirim, ermişlerden güzel huylu bir kimse idi. Şeyh Nalıncı Memi Dede Sultan, İlâhi cezbeye sahip ve can yakan ateş ile kül olduğundan, nurlu türbesi anılan yangının içinde kaldığı halde nurlu kubbesinin kurşunu Nemrud ateşinden erimedikten başka çevresinde olan Hacı Kasım evi ve Mehmed Çelebi evi de Allah'ın emriyle kurtularak harabistan meydanında kaldı. Bizzat Murad Han kendileri gelerek seyretti ve azizi ziyaret edip dervişlerine sadakalar dağıttı.

Bu Nalıncı Dede Tekkesi Süğlün Muslu Sultan Sarayı'na bitişik Haraccı Mescidi karşısında yüksek bir kubbedir. Dede Sultan bizzat orada gömülüdür ki sohbet ettiklerinde oturup ibadet ettikleri mihnethaneleri imiş. Vefat ettiği gece Sultan III. Murad'ın rüyasına girip,

“Murad cenazemi Fatih'te kılmaya hazır olup yine beni hanemizde defnedip üzerime bir kubbe, bir tekke ve bir çeşme yap ki dünyada 51 yıl su içmedim” der.

Sabahleyin Murad Han, Sultan Mehmed Camii'nde Dede'nin cenazesinde hazır olup diğer müminler gibi nöbet ile Dede'nin cenazesini iki kere omuzlarına alır, tâ Dede'nin evine getirip orada defnedeler. Definden sonra üzerlerine bir türbe ve bir çeşme yapar. Hâlâ herkesin ziyaret ettiği bir yerdir (c.1 s.335-337).

Epizotları:

1. Çok büyük bir yangın çıkar.
2. Yangında dışarı çıkmayıp işine devam eder.
3. Yangında Nalıncı Memi Dede'nin dükkânının yanındaki bütün dükkânlar yandığı halde onun dükkânına ve kendisine zarar gelmez.
4. Bir Yahudi onu dükkânından birkaç akçe fazla kira vererek çıkarır.
5. Dükkânın kepengi Yahudi'nin başına düşer ve Yahudi ölür.

6. Nalıncı Memi Dede öldükten sonra çıkan yangında da kabrine hiçbir şey olmaz.

7. Murad Han gelerek dervişlerine sadakalar dağıtır.

8. Vefat edeceği gece Murad Han'ın rüyasına girerek yıkanacağı yeri söyler ve ondan bir cami, tekke ve çeşme ister.

9. Rüyada 51 yıl hiç su içmediğini de söyler.

4.3.8. Hatip Zâkiri

Kocaelilidir. İstanbul'a gelip şeyh Nureddinzâde Efendi hizmetlerine ulaşır bu zâtın dergâhında nice yıllar zâkir ve Şâkir olduğundan Zâkiri mahlası ile meşhur olmuştu. Musiki ilminde sanki Abdullah Farabi idi. Hakir Evliya,

“Gülşen-i vahdetde dâ'im açılıp cân bülbülü”

zikrini onlardan öğrenmiştim.

Daha sonra, Sultan Mustafa Han zamanında da Kazancılar Camii'ne hatip oldu. Bir gün öğle ezanı vakti, gerektiğinden dolayı minareye sarığıyla çıkmış, mahur makamında ezan okurken hemen bir çaylak kuşu yuvasından uçup gelmiş, Zâkiri Efendi'nin başından sarığını kapıp minarenin en tepesine, alem üzerine koyunca alem üzere bir alem olmuş. Halk bunu hayretle seyrederdi.

Böylece tam bir hafta durdu. Durumdan padişahın haberi olunca, Zâkiri Efendi, Mustafa Han huzuruna varıp sarığını hikâyesini anlatır. O gece mevlid-i şerf, ilâhiler ve zikirler okur. Mustafa Han buna bir kese altın vererek,

“Şununla borçları ödeyip kefen ve cenazeme masraflarımı harcayınız” buyururlar. Allah'ın hikmeti sanki keşfetti.

Zâkiri Efendi evine gelince sert bir rüzgâr çıkararak minarenin tepesindeki sarığı yere düşürür. O gece devleti tacı yerde yatıp ertesi gün kendisi de aniden ölünce gerçekten devlet tacı başından gider. Bütün âşıklar cenazesinde hazır olup Kazancılar Camii sahibi Molla Hayreddin hazretlerinin yanına defnediler.

Ermış, hâl sahibi zarif bir kimse idi. Hâlâ Anadolu'da tevhid ehli arasında zâkir ve şâkirlerin söyledikleri savt, zecel, zikir, tasnifât ve ilâhilerin hepsi Zâkiri Efendi'den yayılmıştır. Allah rahmet eylesin (c.1 s.339).

Epizotları:

1. Hatip Zâkiri ezan okurken bir kuş sarını kapıp minarenin ucuna koyar.
2. Mustafa Han'a sarığının hikâyesini anlatır.
3. Mustafa Han cenaze masrafları için bir kese altın verir.
4. Zâkiri Efendi evine dönerken sert bir rüzgar minarenin ucundaki sarığı düşürür.
5. Ertesi gün Zâkiri Efendi vefat eder.

4.3.9. Kapani Mehmed Efendi

Bir gün bu hakir çocukluğumda Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcu dükkânlarımızda sure-i (---) 'Biz *onda (Tevrat'ta) onların üzerine yazdık cana can...*' (Mâide, 45) âyetini okurken Kapani Efendi geldi. Bu âyeti duyunca "Allah Allah" dediler. Derhâl berber dükkânında Güleşçiler Tekkesi Şeyhi Pehlivan Ali Halhali belirdi. Bizim dükkân önünde Giysüdâr'ı görünce bir nara atarak,

"Ey dost, Şahımız Şah Ali'dir kurban olsun Şah Hüseyin'e canım, başım top eyleyip geldim belâ meydanına, Kerbelâ Meydanı'dır meydanımız" deyip Kapani Mehmed Efendi'ye temennâ edip el öpünce hemen Kapani Efendi,

"İnşaallah Derviş Ali bu anda arzu ve isteğine erip Kerbelâ Çölü'nün şehitleri sevabına bu Aşure günü nail olursun" deyip elindeki çoçtura testisini Derviş Ali'nin eline verdi. Derviş Ali o şaraptan birkaç nefes çekti ve bir kere nara atarak çıplak olup berber dükkânına girince Kapani Efendi hakire:

"İşte ve *ketebna* âyeti mahalli geldi yine tekrar oku" derken onu gördük Derviş Ali kaçarak bizim dükkânımızın önüne gelince berber dükkânından Hacı Ahadoğlu adlı bir yiğit dal-bıçak gelip Derviş Ali'yi memesi üstünden vurup şehit etti. Hemen Kapani Mehmed Efendi Derviş Ali'ye,

“Kerbelâ şehâdetin buldun mu ve ‘Biz onda (Tevrat’ta) onların üzerine yazdık cana can...’ (Mâide, 45) âyetine mazhar oldun mu?” deyip gitti. Hemen babam,

“Bre şu Hacı Ahadoğlu’nu tutun” deyip hademelerimiz derhâl katilin yakasını toplayıp Yeniçeri Ağası Şehit Hasan Halife’ye götürdüler. Suçlu bulununca Ahadoğlu’na da Ağakapısı’nda esâmesin çalıp zindanda katlederek çardak önünde geceleyin denize attılar. Peder Derviş Ali’yi Güleşçiler Tekkesi bahçesinde gömdüler. Derviş Ali’nin okuduğu beyitlerine uygun cevapları Kapani Mehmed Efendi keşfedince anında çıktı. Allah bilir böyle olmuştur.

Bir kere Veziriazam Recep Paşa, Kapani Mehmed Efendi’ye Unkapanı meyhaneleri içinde elinde çoçtura şarabıyla rastladı.

“Dede bize dua eyle” deyince Kapani:

“Sıhhat-i bedenle ye iç, sıç gine ye, gine iç, sonra sıç” derler.

“Â Dede bu dua değildir, bunu kabul etmem dahi bir himmet eyle” deyince

“Hâlâ veziriazamsın padişah olacak değilsin, ey imdi bu duayı kabul etmedinse ye, iç, sıçma” der.

Sonra sadrazam yedi gün hâli kötüleşip kabızlık çeker.

“Bre meded Dede’yi bulun” der. Derhâl Giysüdâr’ı bulurlar. Bir kere kutlu elleriyle Recep Paşa’nın vücuduna el sürer. O an Recep Paşa kabızlıktan kurtulur.

Bir gün Sultan Murad’a varıp,

“Murad Çelebi Unkapanı’nda Süğlün Muslu Sultanı hâlâ, üç gün sonra iflâs etse gerek, ona elli kese yardım eyle, evini tamir edip borcunu versin” diye rica eder.

Murad Han “N’ola?” diye cevap verir.

Kapani, bu cevabı pek çok yerde söyler. Allah’ın hikmeti üçüncü gün Muslu Paşa Sultan’ının sarayında büyük bir yangın çıkar. Hemen Sultan yalın ayak kaçıp canını zor kurtarır, bir anda büyük mal kaybına uğrayıp iflâs eder.

Buna benzer kerametleri sayısızdır. Sonunda Giysüdâr (---) tarihinde giyisilerini dağıtıp âhirette karar eyledi. Oturduğu tekkesi sahasında, ona yola bakan bir pencere içinde defnedildi. Herkesin ziyaret ettiği bir yerdir (c.1 s.342-343).

Epizotları:

1. Güleşçiler Şeyhi Pehlivan Ali Halhali nara atarak dua edip Kapani Mehmed Efendi'nin elini öper.

2. Kapani Mehmed Efendi duasının bu Aşure günü kabul edilmesi için dua eder.

3. Kapani Mehmed Efendi ona bir testi şarap verir.

4. Pehlivan Ali içince birden çıplak olup kaçır.

5. Onu kovalayan Hacı Ahadoğlu şehit eder.

6. Katili yargılayıp katlederler.

7. Pehlivan Ali'yi defnederler.

8. Veziriazam Recep Paşa, Kapani Mehmed Efendi'den dua ister.

9. Mehmed Efendi sıhhatle ye, iç, sıç şeklinde bir dua eder.

10. Veziriazam duayı beğenmez.

11. Mehmed Efendi ye, iç, sıçma diye duayı değiştirir.

12. Veziriazam tam yedi gün kabızlık çeker.

13. Hatasını anlayan Veziriazam, Mehmed Efendi'den şifa ister.

14. Mehmed Efendi eliyle Veziriazam'ın vücuduna dokunur.

15. Veziri azam şifa bulup kabızlıktan kurtulur.

16. Mehmed Efendi, Murad Han'a: "Muslı Paşa üç gün sonra iflâs etse gerek, bana borcunu ödesin" diye keşifte bulunur.

17. Üç gün sonra Muslı Paşa'nın sarayında yangın çıkar, Paşa canını zor kurtarır.

18. Mehmed Efendi bütün giysilerini dağıttıktan sonra vefat eder.

4.3.10. Armağani Mehmed Efendi

Kocaelilidir. Her kişiye bir hediye verdiğinden Armağani derlerdi. Murad Han'dan izin alıp memleketine giderken Üsküdar tarafında Bostancıbaşı Köprüsü'nde askerinin iyi ve kötü ruhlarıyla buluşarak üç gün sohbet eder. İstanbul'da kim vebadan ölecek, kim kurtulacaktır diye tamamını yazıp defterini Sultan Murad'a verir. Üçüncü gün İstanbul'da bir feryat yükselir, Armağani Mehmed Efendi defterinde nasıl yazıldıysa öyle olur. Yedi günde 70.000 adamın öldüğü sicille kaydolundu. Daha sonra Armağani Mehmed Efendi sırrı açıklandığından hoşlanmaz. Yine Kocaeli'ne varıp orada merhum oldu (c.1 s.344).

Epizotları

1. Armağani Mehmed Efendi üç gün iyi ve kötü asker ruhlarıyla konuşur.
2. Onlardan aldığı bilgilerle vebadan ölecekleri deftere kaydedip Murad Han'a sunar.
3. Üçüncü gün Mehmed Efendi'nin deftere yazdıkları çıkar, 70.000 kişi vebadan ölür.
4. Mehmed Efendi sırrı açıklandığı için memnun olmayıp Kocaeli'ne gider, orada vefat eder.

4.3.11. Kapani Deli Sefer Dede

Unkapanı'nda Ekmekçi Ali Çelebi'nin şiddetle yanan ekmek fırınına girip uykuya vardı. Oradan çıkıp yüzlerce kişiyle vedalaşarak Unkapanı'nda kendini denize atıp kayboldu. Unkapanı halkı bu durumu bilirler. Deli Sefer Dede yedi yıldan sonra Cezayir'den Kara Hoca ve Ali Peçenoğlu kalyonları ile İstanbul'a gelerek Unkapanı'na yerleşti, ancak dilsiz olmuştu. Çöplüklerde papuç eskilerinden başka bir şey yemezdi.

Kara Hoca ve Ali Peçenoğlu adamları, "Yedi sene önce bu Kapani Sefer Dede'yi, Septe Boğazı'ndan dışarı okyanus üzere bir balığa binip yüzerken gemimize aldık, uygun hava ile Cezayir'e gelirken Sefer Dede'nin bindiği balık arkamızdan

ayrılmadı. Biz Cezayir'e geldiğimizde balık da limana girdi, kenara düşerek öldü. Ölüsünü Sefer Dede'nin ricasıyla gömdük" diye anlattılar.

İşte merhum Kapani Sefer Dede, böyle candan bir âşık, seçkin büdelâ idi. O sene Unkapanı mahzeninde vefat etti. Unkapanı dışında Horosi Dede yanına gömdüler (c.1 s.344-345).

Epizotları:

1. Kapani Deli Sefer Dede yanan fırının içine girip uykuya dalar.
2. Fırından çıkıp insanlarla vedalaşır.
3. Kendini denize atıp kaybolur.
4. Yıllar sonra dilsiz olarak ortaya çıkar.
5. Pabuç eskisinden başka bir şey yemez.
6. Denizde onu kurtarırlar.
7. Bir balık gemiyi karaya kadar takip eder ve orada ölür.
8. Kapani Deli Sefer Dede'nin ricasıyla balık gömülür.

4.3.12. Yetmiş Kuruş Dede

Budin eyaletinde Şamaturna Kalesi'nin ağasıyken Eğri fatihi Sultan Mehmed ile yedi kralın, yedi kere yüz bin kâfir ile öldürüldükleri zaman bu Yetmiş Kuruş Dede ricalü'l-gayb askeri içinde kalarak kâfirlere kılıç vurmuştu. Fetihten sonra tabur cengini açıkladığı için yedi sene dilsiz olup yedi yıl sonra "Yetmiş kuruş" sözünden başka bir söz bilmez ve "Yetmiş kuruş" diye feryat edip gezerdi. Yine kobçalı çakşırı, çekirdekli kubâdi, Boşnak pabucu ve kaba saba nice serhadlı gibi kısa dolama giyer, "Yetmiş" diyerek gezerdi.

Ancak gariptir ki Unkapanı semtinin çamuru İstanbul'da ünlüdür. O bol çamur içinde ve o kışta gezerken pabucunun üzerine değil ökçesinde bir zerre çamur bulunmazdı, tâ bu derece temiz gezer, beş vakit namazını cemaatle kılardı.

Sultan Murad'a "Yedi günde Revan'ı fethedersin, ancak yine verirsin" diye Revan'ın fethedileceği müjdesini vermişti. Gerçekten yine yedi günde fetholmuş,

yine Kızılbaş işgal etmişti. Murad Han İstanbul'a gelirken Yetmiş Kuruş yetmiş yetmiş iken âhiret hesabını görüp Zeyrekbaşı'nda Çivizâde kabristanında Kaymakam Bayram Paşa buyruğuyla gömüldü. Merhum efendimiz Melek Ahmed Paşa, Sultan Murad ağzından anlatır. Murad Han birkaç kere,

“Her zaman ordu içinde Yetmiş Kuruş'un sesini duyarım, görün ordu içinde hangi çadırda kalıyor” diye sorarmış.

O ise İstanbul'da “Vardı Murad yetmiş kuruşa aldı, Murad yetmiş kuruşa verdi” diye çağırıp serseri gezmede idi (c.1 s.345).

Epizotları:

1. Yetmiş Kuruş Dede, Fatih'in ordusunda kâfirlerle savaşlarda bulunur.
2. Uzun süren savaşlardan sonra “Yetmiş Kuruş” diye feryat ederek her yerde meczup gezer.
3. Her yer çamur içinde iken onun ayakkabısında zerre çamur olmaz.
4. Beş vakit namazı cemaatle kılar.
5. Sultan Murad'a Revan'ı yedi günde alıp, geri vereceğini keşifte bulunur ve öyle olur.
6. Sefer dönüşü Yetmiş Kuruş Dede'yi vefat etmiş bulup defnedirler.
7. Murad Han onun sesini ordu içinde her zaman duyduğunu söyler.
8. Yetmiş Kuruş Dede ise İstanbul'da: “Murad yetmiş kuruşa aldı, yetmiş kuruşa verdi” diye dolaşır.

4.3.13. Divane Duhan-Keş Dede

Meczuplardan dilsiz kayalık sahibi bir divane idi. Burun otu içmeye tutkundu. Bazı çocuklar burun otudur diye toprağı avucuna korlar, o da burnundan çekerdi. Günde yüz dirhem toprağı içse çok değildi. Birkaç kere kerameti görülmüştür (c.1 s.346).

Epizotları:

1. Divane Duhan-Keş Dede burun otu içmeye tutkundur.
2. Çocuklar burun otu diye eline toprak verirler, onu da içer.
3. Günde yüz dirhem toprak içmesi çok değildir.

4.3.14. Bülbül Divanesi

Eyüp'te Bülbül Divanesi yaz ve kış bir kafes ile bülbül gezdirirdi. Her bülbül bahar günlerinde öterken bunun bülbülü kış vaktinde öterdi. Bütün dostların şaştığı şeydir ki acayip bir sırdır (c.1 s.346).

Epizotları:

1. Bülbül Divanesi sürekli elinde bir kafesle gezer.
2. Bütün bülbüller yazın öterken onun bülbülü kışın öter.

4.3.15. Tabak Divanesi

Bütün günlerde çıplak gezerdi. İstanbul'un şiddetli kışında Okmeydanı'nda kar içinde yatar, kırmızı yanakları terlerdi. İki elleri omuzlarında şallak mallak gezerdi (c.1 s.346).

Epizotları:

1. Tabak Divanesi çıplak ve iki elleri omzunda gezer.
2. Kışın bile çıplak olduğu halde terler.

4.3.16. Boynuzlu Divane Ahmed Dede

Yine Kasımpaşa'da Boynuzlu Divane Ahmed Dede Kocamışoğlu adlı bir yeniçeri evinde otururdu.

Uzun günlerde Kasımpaşa mezbahası köprüsü üzerine oturup gelen gidene, “Şalla Kâbe'ye gidesin, Ahmed Çebü şalla Kâbe'ye gidesin, Mehmed Çebü” diye söz atardı.

Gariplik bunda ki, ömründe görmediği adamı görünce adıyla filânca bu diye tanıdıklık gösterirdi. Yirmi yıl geçmiş adamı görünce “Filânca kadının oğlu filân çebü, hoş geldin” diye ayağa kalkıp sıçrayarak dolaşır. Koynu ve koltuğu, koyun, sığır, keçi, kuzu, karaca, sığın ve ceylan boynuzları ile dolu idi.

Bazı zarifler fal niyetiyle varıp “Ahmed hani benim boynuzum” dediğinde, Allah’ın hikmeti eğer herif evli ise ev halkının durumuna göre senin boynuzun diye kimine küçük, kimine büyük boynuz çıkarırdı.

Eğer o adam bekâr ise, “Hani benim boynuzum” diye sorarsa senin boynuzun bitmedi, derdi.

Bazı kefere ve Yahudi giysi değiştirip Deli Ahmed’in yanına götürürdük. Bizi gördüğünde “Filanca bu” diye ilgi gösterir, fakat kâfirlere asla ilgi göstermezdi. Dostlarımla Ahmed Dede bunlara âşinalık etmedi ki dediğimizde, “Gavur beşe çufut ağa” diye açıklar, edep yerini tamamen açarak öfkelenirdi.

“Ahmed Dede sana bir boynuz vereyim, bana bir dandin eyle” desen hemen ayağa kalkarak sağ elinin parmaklarını silktikçe leylek sesi gibi parmakları ses verirdi. Sanki Zühre gibi raks ederdi. Herkes kendine bir boynuz hediye getirirdi.

Bir aydan sonra “Hani beni boynuzum” desen hemen elini koynuna sokup “işte senindir” diye verdiği boynuzu çıkarır. Bu da garip sırdır.

Bir adama üç kere biri biri ardınca “Şalla Kâbe’ye gidesin” dese o adam Mekke’ye giderdi. Kısacası hafif ruhlu, hoş yüzlü dostlardan bir divane idi. Habeş, Sudan ve Asvan diyarları seyahatine düşeli divaneden haberimiz yoktur (c.1 s.346-347).

Epizotları:

1. Boynuzlu Divane Ahmed Dede köprü üzerinde oturur, her geçene “Şalla Kâbe’ye gidesin” diye söz atar.

2. Ömründe görmediği kişileri ve yirmi yıl geçse de bir gördüğünü babasının ismiyle söyler.

3. Elbisesinin her yerinde ve içinde boynuzla dolu gezer.

4. “Hani benim boynuzum” diyenlere küçük veya büyük boynuz çıkarır, evli olmayana: “Senin boynuzun bitmedi” diye keşifte bulunur.

5. Kâfırları kılık değiştirse bile tanır, onlara ilgi göstermeyip edep yerini açar, öfkelenir.

6. Kendisine boynuz verenlere dans eder, eliyle leylek gibi ses çıkarır.

7. Biri “Hani benim boynuzum” dese gerçekten o adamın verdiği boynuzu gösterir.

8. Bir adama üç kere “Şalla Kâbe’ye gidesin” dese o adam Mekke’ye gider.

4.3.17. Durmuş Dede

Rumelihisarı’nda Durmuş Dede bütün gelen-giden gemiciler sadaka birer at verirlerdi. Bazı reisler “Sen filân tarafa gitme filâna git” dediği yere giden esenlikle varıp, kâr edip gelirdi. Gitme dediği yere giden zarar görür, ya kârsız gelir ya gelmezdi. Böyle bir gizli sır sahibi olup durmuş kalmış durulmuş Durmuş Dede idi (c.1 s.347).

Epizotları:

1. Durmuş Dede’ye gelen geçenler sadaka verirler.

2. Durmuş Dede kimisine falanca yere git, kimisine gitme der, sözünü dinleyen kâr eder, dinlemeyen de sıkıntı ve zarar çeker.

4.3.18. Sümüklü Dede Divane

Atmeydanı’nda Sümüklü Dede Divane giden bir adama sümük atsa o gün divanda elbette faydadan geri kalmazdı. Eğer bir adamın üzerine tükürse divanda azarlaması kesindi. Böyle bir hizmete memur meczup idi (c.1 s.347).

Epizotları:

1. Sümüklü Dede Divane birine sümük atsa o kişi fayda görür.

2. Sümüklü Dede Divane birine tükürse o kişi zarar görür.

4.3.19. Elekçi Divanesi

Dilsiz bir divane idi. Allah'ın işi elekten başka bir şey yemezdi, istemezdi. Elekçi avratları bu divanenin yanı sıra gezer, istedikleri adama işaret ederler, o adam da bir elek alırdı. Hemen eleği parçalar, çemberini atıp bürücüğünü helva gibi ağzını köpürdeterek yer ve ceylan gözlerini süzüp zevklenirdi. Gariptir ki, zindandaki cellatlar bir hırsıza işkence ettiklerinde, başta o suçluya bürüncük yuttururlar, ipiyle ağzından çıkarırken adamın ödü ve midesi ağzından gelirdi. İpek bürüncük böyle berbat bir şey iken bu divane bürüncüğü helva gibi yerdı. Hal böyle iken hiç kimse bu divanenin büyük ve küçük abdestini yaptığını görmemiştir. Her zaman ana karnından çıktığı gibi çıplak gezip dünya kelâmı etmemiştir. Can çekiştiği günden bir gün önce yanına gelen birine selâmdan sonra;

“İnşaallah yıkayıp kefenlememiz masrafını helâl malınızdan yapıp bizi (---) kapının dışında defneyle. Yürek oynamasına tutulanlar gelip ziyaret edip toprağında az su ile ezip içeler. Allah'ın emriyle içeler, şifa bulalar” diye vasiyet ettikten sonra o yere varıp ruhunu teslim eder.

Daha sonra o adam gelir, vasiyeti üzere defneder. Hâlâ (---) dışında köprü üzere herkesin ziyaret ettiği yerdir. Hafakân derdine tutulanlar ziyaret edip Allah'ın izniyle şifa bulurlar (c.1 s.347-348).

Epizotları:

1. Elekçi Divanesi elek ve bürüncek yer.
2. Anadan doğma çıplak gezer.
3. Büyük abdestini yaptığını kimse görmez.
4. Dünya kelâmı etmez.
5. Öleceği zaman vasiyetini eder ve bulunduğu yerde vefat eder.
6. Vasiyeti üzere defnedilir.
7. Ölmeden söylediği gibi toprağından içen hafakan derdinden kurtulur.

4.3.20. Akşemseddin I

1390 yılında Şam'da doğdu. 1460 yılında Torbalı'da vefat etti. Asıl adı Muhammed bin Hamza'dır. Sakalları olmadığı için Akşemseddin ismiyle meşhurdur. Soyuz Hz. Ebubekir'e uzanır. Fenni ve dini ilimleri çeşitli medreselerde öğrendikten sonra Osmancık Medresesi'nde müderris oldu. Bilhassa tıp ilminde yıllarca çalıştı. Tasavvufta çok derinleşti. Fatih'in her yönde yetişmesinde yardımları oldu (Rehber Ansiklopedisi, 1984:158-159).

Fatih Sultan Mehmed Han Gazi, (---) tarihinde İstanbul'u fethedince 77 büyük veliler ile yedi gün Ebû Eyyûb kabrini aradılar. Sonunda Akşemseddin Hazretleri,

“Müjde olsun beyim, Resulullah'ın alemdârı olan Ebû Eyyûb-ı Ensâri bu yerde gömülüdür” diye sık bir orman içine girdi. Bir seccade üzerinde iki rek'at namaz kıldı, selâmdan sonra bir secde daha etti ve sanki uykuya dalıp kaldı. Bazı kimseler,

“Efendi Eyyûb'un kabrini bulamadığı için utancından uykuya vardı” diye nice ayıplayıcı sözler söylediler.

Bir saat sonra Akşemseddin hazretleri seccadeden başını kaldırdı. Mübarek gözleri kan dolu tasa dönmüş, suratı ter içinde kalmıştı. Hemen Fatih'e hitap ederek,

“Beyim, hikmet-i Hudâ seccademizi tâ Ebû Eyyûb kabri üzere döşemişiz, hemen şu mahalli kazsınlar” deyince Şemseddin dervişlerinden üç kişi, ile Fatih ve Akşemseddin seccadenin altını kazdılar.

Üç arşın kazdıklarında bir yeşil somaki dört köşe çıktı. O taş üzerinde kûfi hat ile “Hazâ kabru Ebû Eyyûb-ı Ensâri” (Bu mezar Ebû Eyyûb-ı Ensâri'nindir) diye yazılmış.

O an mermer taşı kaldırdılar. Bunca seneden beri Eyyûb'un vücudu safran ile boyanmış kefen içinde taptaze bulundu. Mübarek sağ ellerinde bir tunç mühür vardı. Bu yeşil renkli taşı yine eski hâline koyup kapattılar.

Bütün Osmanlı askerleri gözleriyle gördüler, kazılan toprağı tevhit ve zikirle yine doldurup bütün müminler ziyaret ederek nur dolu türbenin temelini attılar.

Bugün üzerinde bulunan nur dolu türbe, cami, medrese, han, hamam, aşevi, çarşı ve Pazar tümü Fatih Sultan Mehmed'in yapısıdır (c.1 s.363).

Epizotları:

1. Fatih âlimlerle beraber Ebû Eyyûb-ı Ensâri'nin kabrini arar.
2. Akşemseddin kabrin yerini işaret eder.
3. İki rekat namaz kılıp, gözlerini yumup dalar.
4. Diğer âlimler, onunla bulamadı diye ayıplarlar.
5. Akşemseddin gözünü açar kan içindedir.
6. Seccadesinin altında kabrin olduğunu söyler.
7. Yer kazılır ve kabir taşı yazısı bulunur.
8. Ebû Eyyûb'un vücudu bozulmamış görülür.
9. Tevhid ve zikirle mezar kapatılıp türbe yapılır.

4.3.21. Akşemseddin II

Allah'a hamdolsun hakir orada (Tersane Bahçesi) fakirâne çok ibadet etmişiz. Burada hizmet eden bostancıların hepsi tarikat erbâbı, salih kimselerdir, elbette berhudâr olurlar. İstanbul fethedilince Akşemseddin hazretleri bu gönül açan yerde oturup olup çile-i merdân erbâin çıkarırdı ve hizmet edenlere hayr dua ederdi. Onun için hizmetçileri mutlu bir şekilde ömür sürerler. Bizzat Fatih Sultan Mehmed, kutsal elleriyle yedi servi dikmiştir. Hepsinden uzun, düzgün ve yeşil servilerdir. Akşemseddin hazretleri de kutlu elleriyle bir servi dikmiştir. Allah'ın yaratması üzerine servi ağacı yeşil olur, ancak Allah'ın emriyle, bu serviyi Akşemseddin diktiğinden servi ak olmuştur. Çimşirlik havuzunun yakınında olan bu ağaç hâlâ zamanımızda seyirliktir (c.1 s.376).

Epizotları:

1. İstanbul'un fethinden sonra Fatih yedi tane servi diktirir.
2. Akşemseddin kendi eliyle bir servi diker.

3. Bütün serviler yeşil olduğu halde, Akşemseddin'in diktiği servi ak olur ve öyle kalır.

4.3.22. Meyyitzâde

Babası Eğri seferine gittiğinde annesi hamile imiş. Babası

“İlahi gazaya gidiyorum. Bu ehlimin karnındaki sana emanet eyledim” deyip sefere gidince karısı ölür ve defnedirler. Allah'ın emriyle mezarda doğurunca bebek ölü annesinin memesine yetişip emer. Babası seferden selâmetle gelip ehlini sorar. “Öldü” derler. Hemen inançlı gazi,

“Ben onun karnındaki işyeri sahibine emanet verdim, tez ehlimin kabrini bana gösterin” der. Derhâl kabrine vararak kulak tutar, görse ki bir bebek sesi duyulur. Derhâl mezarın kapağını açar. Bir can pâresi annesinin sağ memesini emer, asla çürümemiş. Babası hamd edip ciğer-köşesini bağına basıp evinde terbiye eder. Fâzıl âlimlerden bir kimse olup Ahmed Han zamanında vefat eder. Yine annesinin yanına gömdüler. Üzerinde yüksek bir kubbesi vardır. Meyyitzâde diye herkesin ziyaret yeridir. *Allah rahmet eylesin* (c.1 s.385).

Epizotları:

1. Bir baba hamile eşinin karnındaki çocuğunu Allah'a emanet edip sefere gider.
2. Hamile eşi ölür, çocuk karnında iken gömerler.
3. Bebek kabirde doğar, annesinin memesinden beslenir.
4. Seferden dönen baba eşini öldüğünü duyar, ama Allah'a emanet ettiği oğlunun öldüğüne inanmaz.
5. Kabrin başına gider, bebek sesi duyar, mezarı açıp bebeği çıkarır.
6. Çocuk çok âlim birisi olur, adı Meyyitzâde olarak kalır.

4.3.23. Şeyh Hz. Abdi Dede

Kasımpaşa Mevlevihanesi'ni yaptıran ve buranın şeyhi idi. Meczip (divane) görünüşlü, İlahi aşka bulanmış, dedikodudan uzak ve hâl ehli bir kimse idi. Böyle

iken tasavvufâne mesneviyi yorumlardı ki bütün âşıklar mest olurdu. Sanki Celâleddin vaazı idi. Vaaz verdiği sırada tekkeye bir adam gelse görmediği, bilmediği adama adıyla sanıyla “Safa geldin, filân efendi” diye söylenirdi. Kendileri semâ’a girdiğinde dervişler mest olurlardı. Kabri, tekkesi sahasındadır. Kerametlerinden biri IV. Murad Bursa’dan İstanbul’a gelirken Bozburun mahallinde denize batıyordu. Murad Han bu Abdi Dede’yi kayık başında görür. Elinde bahçe küreğiyle denize vurup “Melik, Kuddüs hakkı için sakin ol” diye denize seslenir, denizin dalgaları sakinleşir. Ermiş kimse idi (c.1 s.386).

Epizotları:

1. Şeyh Hz. Abdi Dede vaaz verirken gelenlere tanımadığı halde ismiyle “Safa geldin filan efendi” diye hitap eder.
2. IV. Murad’ın gemisi batıyorken denize: “Melik, Kuddüs hakkı için sakin ol” der ve deniz o an durgunlaşır.

4.3.24. Bir Garip Yiğit

Bir kere bir garip yiğit Salı Pazarı’nda alış-veriş ederken kızıştır. Bu garip yiğit dal-kılıç olup birkaç adamı öldürdükten sonra nice adamları atı ayağı altında ezip kaçarak o merdivenli sokağa (Sultan Cihangir Camii sokağı) girer. Ardı sıra nice yüz adam, silahları ile sokağın ağzını tutp o garibin geri dönmesini bekleyip dururlar, zira bilirler ki, o dar yüksek merdivenli sokaktan, atlı değil Hudâ bilir ki darlığından kuş uçmaz. Hemen garip Allah’a sığınıp atına ökçe ile vurarak Allah’ın izniyle baş yukarı atı çıkarıp kurtulur. Aşağıda bu kadar halk şaşkın ve perişan kalırlar (c.1 s.403).

Epizotları:

1. Pazarda kavga çıktığında bir genç birkaç kişiyi öldürüp kaçar.
2. Çıkamaz bir yola girince peşindekiler beklemeye koyulur.
3. Genç, kuşun bile zor geçeceği yerden atı çıkarıp kurtulur.

4.3.25. Kılıç Ali

Camiinin (?) sol tarafında büyük bir kubbe içinde kılıç sahibi gibi Kılıç Ali kılıcını arşa asıp okunu atıp yayın yasıp (kırıp) yatar (c.1 s.407).

Epizotları:

1. Kılıç Ali ölümü gelince silah aletlerini bulunduğu mekâna koyar ve olduğu yere yatıp vefat eder.

4.3.26. Ulu Rahip

Önceden, kâfirler zamanında bir tepe üzerinde eski bir kilise var idi. İçinde bir rahip var idi. Ancak gizli Muhammed dini ulularından idi. 300 kadar gizli mezhep yüreği yanık dervişe malik idi. Fatih'in Edirne şehrine tekrar tahta çıktığını duyup acele bir mektupla Sultan Mehmed'e "İstanbul'u fethedecek sensin" diye müjde verir.

"Burada bir kale ve Akdeniz Boğazı'nda iki kale yaparsan Kostantiniyye'ye iki taraftan zahire gibi şeyler gelemeyeceğinden kıtlık olması kesindir, cenâbınız da azametle Edirne'den denizler gibi asker ile bu bizim tarafımıza teşrif buyurasız" diye Rumeli Hisarı yerinde oturan rahip şekilli gizli Müslümanın mektubu Fatih'e varınca Mehmed Han'ın içi rahatlayıp derûni sevince gark oldu.

Derhâl iki yerden gayret kuşağını kuşanıp Kostantin izniyle ava gelerek Karadeniz sahilinde Terkoz Kalesi'ne geldi. Körfezinde ve ormanlarında avlanıp Terkoz Kalesi kaptanından hediyeler alıp kaptana hediyeler verdi. Mehmed Han asla barışa aykırı bir iş etmedi. Kostantin'e nice armağanlar göndererek dost gibi görünüp bu hisar yerinde bir av köşkü ve saray çiftliği yapmak için izin istedi. Sonra hisar yerindeki rahip şeklindeki Müslümanla buluşup, görüşüp, öpüşüp nice güzel tedbirler alırlar ve görüşmeler yaparlar. Kötü işli kraldan elçiler gelip,

"Bir sığır derisi kadar çiftlik ederse makbulümdür, ricalarını kabul ederim, yoksa bu sığır derisi büyüklüğünden fazlasına iznim yoktur, barışa aykırı iş olur" diye bir haber ile elçi gelince Mehmed Han elçinin önünde öküz postu büyüklüğünde bir kule temeline başlar. Elçi, krala bu durumu bildirir.

Derhâl Mehmed Han, Edirne'den nice bin amele, yapı ustası ve dağ delen ustalar getirip Edirne'nin Karadeniz kenarında Burgaz İskelesi'nden bir gecede kırk elli pâre topu, gizli Müslümanın tavsiyesiyle gizlice getirip deniz kıyısında yerli yerine koyup çer çöple örterler. Sonra denizler gibi asker ile bugünkü kale yerinde inşaata başlarlar ve yaptıklarını çalılar ile gizlerler. Daha sonra Sultan Mehmed Aristo akıllı gizli Müslüman rahibin görüşüyle Kostantin'in elçi ile gönderdiği sığır postunu gergiye gerip ince bıçağıyla firdolayı dilim dilim edip o büyüklükte yalçın kayalar üzere hisarı inşa ederler. Yine gizli rahib,

“Padişahım mübarek ismin Mehmed'dir. Kitabımızda Hz. Muhammed'in Mehmed'i kadı sarıklı ola, 800 (---) tarihinde Kostantin devleti onun eline gire. İmdi bu kalenin resmi senin Mehmed isminle yapılmak gerek. Biz bu işe 41 yıldır memurum, mimari ilminde kâmil ustayım ama bir ferde sırrımı söylememiştim” deyüp gizli ruhban etek toplayıp bütün ustalarını başına toplayıp bu Rumeli Hisarı'nı kûfi hat üzere Mehmed ismi resminde yapmıştır ki Anadolu Hisarı bağları dağından görülür kûfi hattı üzere Mehmed ismidir.

Tâ dağın tepesinde olan yedi tabaka büyük kule mim (M) makamındadır. Dizdârkapısı, küçük hisar (H) yerindedir. Aşağıda deniz kenarında Büyük şeyhane kule yine mim (M) olsa gerektir. Durmuş Dede Tekkesi tarafındaki dört köşe küçük hisar dâl (D) harfi yerine kâimdir. Bu minvâl üzere Rumeli Hisarı Mehmed isminin resmindedir.

Ebced hesabı üzere Mehmed ismi 92'dir. O hesap üzere firdolayı 92 dirsek ve burç vardır. Han lafzı 651'dir, o hesap üzere firdolayı 651 beden dışıdır.

Bu sanat ile bu kule altı ayda tamam olunca bütün çer çöpü ateşe verip yeni kale beyaz inci gibi belli oldu. Bütün asker kalenin içine girdi. Top, tüfek, cephanesi ve diğer araç gereçleri yerli yerine hazır ettiler. Anılan gizli Müslüman olan rahip elbiselerini değiştirerek Hz. Peygamber'in sünnetine uygun mümin ve muvahhid oldu. Rumeli Hisarı dizdârlığını istedi ve kendisine verildi.

Bu durumu kral duyunca “Barışa aykırı bir kale yaptılar” diye bir elçi gönderdi. Sultan Mehmed Han da dilim dilim olmuş sığır derisini tekfur krala gönderip,

“İşte izniniz ile yine bu sığır derisi büyüklüğünde yaptık. Eğer fazla yaptıksak izninize muhalefet etmiş oluruz. Fazlasını yıkalım” diye yumuşakça ve akıllıca cevaplar verdi.

Küffar neylesin, bir iş oldu. Barışı yenilemek istediler ancak Mehmed Han razı olmadı. Akdeniz Boğazı’nda iki tatafada büyük kaleler inşa edince Kostantin’in iki boğazlarını kesti. Boğazlarından yitecek geçmez olup kıtlık olunca İstanbul’u bu şekilde fethetmişlerdir (c.1 s.414-416).

Epizotları:

1. Ulu bir Rahip, Fatih’e: “İstanbul’u fethedecek sensin” diye, mektupla müjde verir.
2. Fethin yolunu mektupla bildirir.
3. Fatih anlaşmayı bozmadan bunun nasıl olacağı konusunda Rahip ile konuşur.
4. Anlaşma gereği bir sığır derisi geçmeyecek büyüklükte bir çiftliğe izin verilir.
5. Gizli Rahip’in aklıyla bu anlaşmayı kırmadan her şey yapılır.
6. Rahip ebced hesabıyla ona fethi müjdeler.
7. Gizlice yapılan Rumeli Hisarı dizdarlığı Rahibe (Gizli Müslüman) verildi.
8. Anlaşma bozuldu diye elçi gelince Fatih sığır derisini göstererek bozulmadığını ispatlar.
9. İstanbul anlaşma bitince fethedilir.

4.3.27. Durmuş Dede

Rumeli Hisarı’nın Kible (Güney) tarafı dibinde bir ulu türbede gömülüdür. Bektaşî dervişlerinden türbedârları, çerâğ, davul ve kudümleri ile süslü bir nazargâhdır.

Azizin doğum yeri, Turla Nehri’nin Karadeniz’e karıştığı yerde bulunan Akkırman Kalesi’dir. Ergenliğe eriştiğinde gemiciler bu Dede’yi İstanbul’a getirerek

bu hisarda bırakırlar. Dede burada büyümüş ve yetişmiştir. Giderek keramet sahibi olmuş, bazı gemiye binenlere,

“Bu sefer zarar çekersin, bu sefer ıssı edip doyum gelirsin” diye çeşitli kerametler göstermiştir.

Yirmi sene herkesin inandığı kişi olup Ahmed Han zamanında âhirete göçüp bu Hisar Tekkesi’nde gömülmüştür. Hâlâ has ve avamın ziyaret yeridir. *Allah rahmet eylesin* (c.1 s.416-417).

Epizotları:

1. Durmuş Dede her gelip geçene: “Bu sefer zarar edersin, bu sefer kar edersin” der dedikleri de aynen çıkar.

4.3.28. Şeyh İsmail

Bu zâtın cesedini müridleriyle Ahırkapı’dan denize bıraktıklarında meğer padişah Hisar’da Kandilli Bahçe’de imiş. Görürler ki bu zât denizde on müridiyle Kandilli Bahçe önünde, Hünkâr huzurunda, başları ellerinde semâ ederken deniz çoşar. Hikmet bu ki, bir adamın cesedi denizde üç gün durduktan sonra ortaya çıkar. Bunlar suya batmadan İstanbul’dan o şiddetli akıntıyı kesip Kandilli Bahçesi’ne varalar, acep hikmettir. (---) Han ve diğerleri bu hâli görünce feryat ederek, “Padişahım bunları haksız yere katlettiğine şikâyete geldiler” deyince Hünkâr ağlayarak tam bir saat semâdan sonra yine akıntıya karşı semâ ederek Kayalar dibinde Durmuş Dede Tekkesi önüne varır. Orada defnederler. Tam on gece üzerlerine nur yağdığını görmüş canlar ile görüşüm (c.1 s.418).

Epizotları:

1. Şeyh İsmail on müridiyle semâ ederken denizi çoşturur.
2. Bir adamın cesedi deniz üzerinde üç gün durduktan sonra ortaya çıkar.
3. Bunlar suya batmadan bir yerden başka bir yere giderler.
4. Han bunları görünce haksız yere öldürttüğünü anlar.
5. Tam on gece üzerlerine nur yağar.

4.3.29. Âsumânî Dede

Yesevî tarikatından meczup bir kimse imiş. Devamlı göklere bakarak konuşur ve çeşit çeşit hâlleri görülür bir kimse imiş. Selim Han İran'a yönelince,

“Yürü Selim, İsmailî imamlar yoluna çıldır çıldır demeden kurban edip her şeyin gavrına var” buyururlar.

Gerçekten Selim Han, Şah İsmail'i Çıldır sahrasında bozup askerini kılıçtan geçirir, Sultan Gavrî üzerine gidip onun da gavrına erip Mısır'ı fetheder. Âsumânî Dede'nin sözleri gerçekleşir. Kendisi Karaca Ahmed Sultan Tekkesi yanında(ki) kabrinde gömülüdür (c.1 s.437).

Epizotları:

1. Âsumânî Dede, Selim Han'a Şah İsmail'i Çıldır sahrasında yeneceğine ve Mısır'ı fethedeceğine dair keramette bulunur.

2. Selim Han, Şah İsmail'i yener ve Mısır'ı da Sultan Gavrî'den alır.

4.3.30. Hacı Nâsır

Hacı Nâsır adında bir dalgıç dostumuz var idi, o anlattı.

“Bir kere Habeş Harkovası önünde Mostarlı Mustafa Paşa fermanıya inci çıkarmak için elimde bıçağımla daldım, onu gördüm. Deniz içinde ejderha gibi bir kıraç timsahı gelip bana asla aman vermeyip yuttu. Bir buz parçası içine bir karanlık yere girdim, ancak asla dehşete ve korkuya düşmeyip bunalmadım. Deniz gibi değil daima nefes alıp vermedim ama vücudum soğğun şiddetinden gittikçe erimede.”

Gerçekte deniz yaratıklarının tamamının doğaları soğukluk üzeredir, ancak yendiklerinde ne soğuk ve kurudur. Orta halli bir yaratıktır. Bu kere Hacı Nâsır der:

“Bildim ki beni balık yuttu, giderek vücudum eriyip ona besin olurum. Önce dübürüm kaynakları, kaba uyluklarımın derileri soyulup erimeye başladı ama içimden Allah'a yönelip kurtuluşumu istedim. Ancak yine balık karnında asla hareket etmeyip geniş bir sıyrıncağın yerde iki ellerimle yoklayıp dururken onu gördüm, olduğum balık karnı şimşek gibi gürleyip can havliyle elimdeki bıçağın sapıyla ucunu sağlam tuttum, bir zaman sonra gördüm ki şimşek gibi gitti. Bir

zamandan sonra gördüm ki gâh baş aşağı, gâh baş yukarı takla ata ata dermansız kaldım.

Sonra yine evvelsi gibi balığın karnında rahat oldum. Fakat canım sıkılmaya başlayıp gördüm ki benim karnında olduğum balığın ciğerleri ve bağırsakları talap talap ede ede harekette kaldı. Ne kadar saat durduğum bilmem, onu gördüm benim karnında olduğum balık erimeye başladı.

‘Yâ Rabbî bu ne hâldir?’ diyerek elimle uyluklarıma yapıştım, benim de etlerim kopmaya başlayınca aklım başıma gelip bre medet güç kuvvet bedende iken hemen balığın ağzına sürünerek varıp çekinmeden dışarı çıktım, ama bir karanlık yer daha var.

‘Yâ Rabbî bu ne ola?’ diye sürüne sürüne bir yere vardım. Bir büyük saray divanhanesi gibi geniş bir meydan, bazı yerinde ciğer bazı yerinde bağırsaklar talap talap eder. Benim ağzımdan çıktığım balık asla hareket etmeyip ölmüş.

‘Ey Padişah-ı Perverdigâr, aya bu nedir?’ diye hayli durdum fakat misk kokusu beni helâk eyledi. Hemen can havliyle ayak üzere gezerim, bir sıyrıncak yer buldum ki bu da balıktır.

Ama ‘Aya ne hâldir?’ dedim.

Hemen sevdâ başıma gelip onu düşündüm ki ‘‘Bu balı durdukça oturduğum yer karnıdır’’ deyip elimle yoklayıp bildim ki incecik deridir.

Ağzından dışarı çıkmak mümkün değil, hemen Allah’a sığınıp elimdeki bıçak ile balığın aşağı tarafına bir bıçak nasıl vurdumsa karnı yarıldı ve ben deniz içine çıktım. Elimdeki bıçak ile deniz yüzüne çıkıp yüzerek bir kenara çıkıp bitkin bir durumda kum üzerinde yatarken onu gördüm ki, o balık kendini denizden dışarı havaya fırlatarak denizi coşturup burnunun iki deliklerinden minare gibi deniz suları fişkirtarak pur putur olup sanki başdarda kadirga gibi deniz üzerinde yüzerek Harkova tarafına doğru gidip Mostarlı Mustafa Paşa önünde o balık karaya düşer.’’

Bu Hacı Nâsır da bir gemiye binip kaptanlar buna aba kebe verip sarıp sarmalayıp ertesi gün Harkova’da Mostarlı Mustafa Paşa’ya gelir.

Başından geçenleri, hakire anlattığı gibi onlara anlatınca herkes hayrette kalıp Hacı Nâsır'ın yüzlerinin derilerine ilaç ederler. Meğır Paşa'nın gözü önünde daldığı yerden kurtulduğu yere kadar bir gün, iki gece olup kurtulur.

Hemen Paşa bütün askerleriyle balığın yanına varır. Bütün asker üşüşüp bu balığı bir yolla karaya çekerler, parça parça ederler. Görürler ki, Hacı Nâsır'ın anlattığı gibi Hacı Nâsır'ı yutan balığı, bu büyük balık yutmuş. Karnında Hacı Nâsır balığı olup Hacı Nâsır balık ağzından çıkıp bu büyük timsahın karnına çıkar. Onu bıçak ile yarıp kurtulduğu ispat olunup sicille yazılır.

Hâlâ Mostarlı Mustafa Paşa asrında yazılıdır. Harkova'da tanıklık eder adamlarla görüştük, Hacı Nâsır'ın anlattığına uygun sözler söylediler.

Sözün kıtası denizde böyle canavarlar, böyle dalgıçlar vardır. Nice bin insanı balık yutmuş fakat kutulamamıştır. Ancak Hz. Yunus ile bu Hacı Nâsır'ın kurtulduğu herkesçe bilinmektedir. Bu Hacı Nâsır'ın piri Hz. Yunus olmuş olur (c.1 s.504-505).

Epizotları:

1. Hacı Nâsır'ı bir balık yutar.
2. Bir müddet sonra o balığı başka bir balık yutar.
3. Hacı Nâsır'ın vücudu erimeye başlar.
4. İki gece bir gün balığın içinde kalır.
5. Hacı Nâsır Allah'a sığınır.
6. Elindeki bıçakla balığın karnını yararak denize çıkıp kurtulur, yaraları iyileşir.
7. Daha sonra o balık bulunur.
8. Hacı Nâsır'ın haklılığı ortaya çıkar.

4.3.31. Hazret-i Emir

Osmanlıların kuruluş devrinde yaşayan büyük bir alim. Şeyh Şemseddin Muhammed bin Ali Huseyni Buhari. Tefsir, hadis, kelim ve tasvvuf ilimlerinde söz

sahibi olup, bu bilgileri ile dinin emirlerini yerine getiren nadir insanlardandı. Soyu Peygamberimize dayanıyordu. Mekke ve Medine'yi dolaştı. Hac vazifesini yerine getirdikten sonra niyeti Medine'ye yerleşmekti. Ancak orada gördüğü bir rüya üzerine fikrini değiştirdi ve Bursa'ya yerleşti. Devrinin en üstün evliyası olmuştur. Veba hastalığından vefat etti (Rehber Ansiklopedisi, 1984:109).

Şehrin [*Bursa*] doğu yönünün dışında yarım saat uzaklıkta Keşiş dağı eteklerinde kestanelik ormanı içinde bir hayat pınarı kaynayıp akar. Hazret-i Emir bu iç açıcı yere varıp abdestini tazelediğinde mübarek ellerindeki asası (değneği) ile zemine dürtünce bir hayat suyu çıkar ki âb-ı hayattan nişan verir hazmı kolay bir sudur. Bundan dolayı asa suyu adıyla meşhur olmuştur. Emir Sultan'ın mabethane sofası var bir yeşillik yerdir. Gayet iri kestanesi olur. Tamamı aşılama ağaçlardır ki tanesi kırkar dirhem kestanesi olur (c.2 s.31).

Epizotları:

1. Hazret-i Emir abdest alırken asasıyla yeri dürtünce oradan bir su çıkar.
2. Sofasındaki ağaçtaki kestaneler çok iri olur.

4.3.32. Hacı Bektaş-ı Velî

Osmanlıların kuruluş devirlerinde yaşayan büyük alim ve veli. Adı, Seyyid Muhammed bin İbrahim Ata'dır. Horasan'ın Nişabur şehrinde 1281 yılında doğdu. Bazı kaynaklarda büyük alim Hoca Ahmed Yesevi ile görüştüğü ve onun emriyle Anadolu'ya geldiği rivayet edilir. Kuruluş devrinde olan Osmanlıların sağlam temeller üzerine oturtulmasında büyük hizmetleri ve himmetleri oldu. Hacı Bektaş-ı Velî'nin derslerini ve sohbetlerini takip ederek onun tarikatına bağlananlara "Bektaşî" denildi. Hacı Bektaş-ı Velî 1371 yılında Kırşehir'e yakın bir yerde vefat etti (Rehber Ansiklopedisi, 1984:8).

Safa dostlarınca şöyle bilinsin ki Hünkâr hazretleri çocukluk çağlarında hiç bir zaman çocukların içine karışıp oyun oynamakla vakit geçirmediler.

Mübarek zatında bazı haller ortaya çıkıp türlü türlü kerâmetler gösterir ve inci saçan ağızlarından hikmet dolu kelimeler duyulurdu. Cidden dünyaya meyletmedi, boş şeylere ve nefsine uymadı. Hemen gece ve gündüz hâli ibâdet, taat, dünyadan el etek çekme idi. Hatta Horasan'da babası Allah emrine varınca (vefat

edince) Hacı Bektaş'a sultanlığı arz eylediler, kabul etmedi. Tam kırk sene büyük çile çekip gündüz oruçlu ve gece ayakta olup ibadetle, perhizle, zühd ve takvaya meşgul idiler.

Allahu Taalâ'nın yardımıyla şöyle yetişmişlerdi ki gece ruhları cisimler âleminden ruhlar âlemine geçtiğinde nefsleri dünya sıfatından görünürdü.

Kurb (yakınlık) âleminde âşinâ olana âşinâlık gösterirdi. Peygamberlik sırlarının içyüzü, Allah'ı bilmenin kemâli, ötelere ilmi ve velilik kendilerinden zâhir olurdu. Bir mertebeye ulaşmışlardı ki;

“Bâtın-ı esrâr-ı Ali bendedir” derlerdi. Sonunda bir gün Horasan erenleri Hacı Bektaş'tan işaret istediler. Büyük bir toplantı yerinde hepsine keramet belirtilerini gösterdi. En sonunda;

“Şeyhler kanunu üzere sana kâmil bir mürşid (yol gösterici) lâzımdır ki Hak yolunda gitmen için rehber ola” dediler.

“N'ola bize bir pir ola ki irşad ehli işaretlerini göstere” dedi.

Huzurunda bir kimse keramet işaretlerini göstermeye gücü yetmedi. Sonunda kendileri bütün Horasan erenleri huzurunda mükemmellik mertebesini işaret edip bütün Horasan büyükleri hayret içinde kaldılar. Ancak Hak tarafından Rabbâni ilhâm ile Hacı Bektaş-ı Velî,

“(Bu kusurlar sahibi hakirin atası) kutuplar kutbu, âriflerin sultanı, doksan binlerin başı Türkistan piri Hoca Ahmed Yesevî ibn Muhammed Hanefî hazretlerinden *Allah rahmetylesin* fakirlik cihazını onlardan kabul edip onların irşadına tâbi olduk ve onlardan mezun olup irşad olduk” diye işaret buyururlardı (c.2 s.42-43).

Epizotları:

1. Hacı Bektaş-ı Velî hiçbir zaman çocuklarla oyun oynamaz, dünyaya hiç ilgi göstermez.
2. Babası vefat edince sultanlığı kabul etmez.
3. Kırk yıl çile çeker.

4. Gece ruhlar âlemine karışır.
5. Âlimler ondan işaret isterler.
6. Hiçbir kimse huzurunda keramet gösteremez.
7. O keramet gösterir.
8. Hoca Ahmed Yesevî'ye mürşid olduğunu işaret buyurur.

4.3.33. Şeyh Abdurrahman Bin Hüsameddin

Gümüşlüzâde namıyla meşhur olmuşlardır. Pir İlyas'ın kızkardeşinin oğludur. Koca Murad Han'ın üç oğlundan ikisi elini öperler. Şehzâde Mehmed ayağını öpünce şeyh boğazından ridâsını (omuz atkısı) Şehzâde Mehmed'in boynuna sarıp;

“Kostantınıyye Kalesini ta'mir u termim edip camiler ve medreseler inşa eyle” diye Fâtiha okurlar.

Yirmi bir yıldan sonra Fatih Mehmed Han'a İstanbul'u fethetmek nasip olur. Amasya'da Pir İlyas kabrine yakın Yakub Paşa Zâviyesi'nde yatmaktadır (c.2 s.53).

Epizotları:

1. Murad Han'ın üç oğlundan ikisi Şeyh Abdurrahman'ın elini öper.
2. Şehzâde Mehmed ayağını öper.
3. Şeyh Abdurrahman ona İstanbul'un fethini müjdeler.
4. Yirmi bir yıl sonra İstanbul fetholunur.

4.3.34. Geyikli Baba Sultan

Yesevî fukaralarından olup Azerbaycan şehirlerinden Hoy-ı hüsn-hüydandır. Büyük dağlarda vahşî sığınlara binerdi. Orhan Gazi ile sefere gidip at tavalası gibi bir tavla sığınları var idi. Yüklerini bile vahşî ceylânlara yükletirdi. Bursa'da iç kale içinde Hünkâr Sarayı yakınında uzun bir ağaç dikmiştir. Hâlâ

göklere boy uzatmış bir ağaçtır. Mübarek kabri Bursa şehri içinde (---) mahallesinde büyük bir tekke'dir ki Orhan Gazi yapısıdır. *Sırrı mukaddes olsun* (c.2 s.58-59).

Epizotları:

1. Geyikli Baba Sultan işlerini vahşi geyiklere yaptırır.
2. Vahşi sığınlara biner.

4.3.35. Şeyh Hazret-i Abdâl Murad

Horasan erenlerinden olup Bursa fethinde bulunmuşlardır. Meczuplardan ve mazınne kimse idi. Bursa'nın güney tarafında şehre bakan ağaçlık bir yerde medfundur. Bursa halkının dinlenme ve gezinti yeridir. Kara ve denizlerin gezginlerinin de gezinti ve dinlenme yeridir. Nur dolu türbesinin içinde bir kılıcı var ki üç arşın gelir. Sultan Ahmed bir arşın kadarını kesip uğur getirsin diye hazineye götürmüştür (c.2 s.59).

Epizotları:

1. Üç arşın boyunda bir kılıcı vardır.
2. Sultan Murad Uğur getirsin diye bir arşımını kestirip hazineye götürür.

4.3.36. Mevlânâ Şemseddin Muhammed Bin Muhammed Bin Hamza Bin Muhammed Fenari

Yıldırım Han âlimlerinin en büyüklerindedir. Yetmiş ilimde eserleri vardır. Lâkin Allah'ın işi sonra kör olmuşlardır. Kör olmasının sebebini öyle yazmışlar ki bir gün bu molla, üstadı Kara Alâeddin hazretlerinin mübarek kabirlerini açıp üstadının mübarek vücudunu taptaze görür. O sırada nurlu kabir içinden bir ses duyar;

“Yaptığın doğru mu? Allah gözünü kör etsin.” Bu sözleri duyunca Allah'ın emriyle çok şiddetli bir rüzgâr çıkıp kabrin bütün tozu Molla'nın gözüne girer. Molla Allah'ın emriyle kör olur. Meğer anılan Molla;

“Toprak âlimlerin tenini çürütmez” kelâmını inkâr edermiş. Yıllarca kör kalıp bir gün Orhan Gazi veziri Ivaz Paşa anılan Molla'ya gücenip der;

“Ayâ ol günü görem mi ki o kör Şemseddin Muhammed’in cenaze namazını kılam” der. Derhâl Ivaz Paşa’nın bu sözünü kör Molla’ya yetiştirirler. Mevlânâ da buyururlar ki;

“Cenâb-ı İzzet Kahhâr, Kayyûm ve Kâdirdir ki bir anda Ivaz Paşa’yı kör ede. Bu hakiri görür hale getirip onun namazını bu âciz hakir kıla” der.

Tanrı’nın hikmeti az müddet geçmeden bir gün Yıldırım Han, Ivaz Paşa’ya bir husus için öfkelenip Ivaz Paşa’nın iki gözlerine mil çektirir, Ivaz Paşa kör olur. Tanrı’nın hikmeti o Kadir gecesinde Mevlânâ Şems kadre erip nergis gözleri Allah’ın izniyle aydınlanıp Ivaz Paşa’nın cenazesine imam olmuştur. Âlimlerin bir keşif ve kerâmetidir. 833 (1430) tarihinde vefat ederek Bursa’da kendi medreseleri yanında gömülmüşlerdir. Zahir ve batın ilimlerinde yetişkin ve mükemmel idi. *Allah rahmet eylesin* (c.2 s.59).

Epizotları:

1. Mevlânâ Şemseddin “Toprak âlimlerin tenini çürütmez” kelâmını inkâr eder.
2. Üstadı Kara Alâeddin hazretlerinin kabrini açıp vücudunu çürümemiş görür.
3. Kabirden bir ses ona: “Yaptığın doğru mu? Allah gözünü kör etsin” der.
4. Şiddetli bir rüzgâr çıkıp Molla’nın gözü toprak dolar ve Molla kör olur.
5. Ivaz Paşa bu Molla’ya gücenip: “Cenaze namazını kılam” der.
6. Molla bunu duyunca beddua eder.
7. Molla’nın bedduası tutar, Ivaz Paşa’nın bir hatasından ötürü gözlerine mil çekilir ve ölür.
8. Molla’nın gözleri açılır.
9. Ivaz Paşa’nın cenaze namazını kıldırır.

4.3.37. Şeyh Hazret-i Şemseddin Muhammed Bin Ali Yani Hazret-i Seyyid Emir Sultan

Hz. Hüseyin soyundandır. Buhara’da dünyaya gelmiştir. Hac emrini yerine getirmek için Mekke-i Mükerrreme’ye, oradan Medine-i Münevvere’ye gelip atası Hazret-i Resûl’ü ziyaret ederken Medine şerifleri;

“Nedir bu sende Âl-i Muhammedî sikkesi” diye itiraz edip saldırırlar ve şerifler suresini vermezler. Hemen Hazret-i Emir;

“Gelin atamızın huzuruna varıp şer’ ile yüzleşelim. Hangimiz temiz soydan ise onlar hüküm buyursunlar” diye bütün Mekke şeriflerini Peygamber Efendimizin huzuruna götür. Hemen Seyyid Emir;

“Es-selâmualeyke ey Ceddin” der.

Hemen Ravza-i Mutahhara içinden;

“Ve aleykümüselâm ey evlâdım, Muhammed bin Ali” diye Peygamber Efendimizin sesi gelip;

“Oğul! Anadolu’ya doğru elinde bir kandil ile yürüyesin.” Buyururlar. Hemen o mahalde bütün Mekke şerifleri Emir Hazretlerinin ayaklarına düşüp nice yüz şerifler de birlikte Emir Sultan ile Anadolu’ya doğru yola çıkarlar. Görseler ki havada asılı bir kandil birlikte konak konak gidip karanlık gecelerde üzerlerine nur gibi ışık verir. Ta ki Bursa şehrine girdiklerinde o kandil sönüp kaybolur. Emir Sultan bütün fukaralarına:

“Ey dostlar, bizim ömrümüz kandil bu şehide sönüp makamımız bu şehirde olması işaretidir” buyururlar. Hemen Bursa ileri gelenleri Emir Sultan’ın ayak tozuna yüz sürüp dört kere yüz bin adam müridi oldular. Zira o kandil ışığı ile bu zâtın Bursa’ya girdiklerini her menzilde bütün âşıkları görür. Bursa halkı da üç gün üç gece o kandili görerek ulu sultan olduğuna tanıklık ettiklerinden bütün Bursa büyükleri Hazret-i Emir’den dervişlik cihazını kabul edip (---) (---) fukarası oldular.

Bizzat Yıldırım Bayezid Han önlerinde yaya yütüyüp dervişi olduklarından başka Yıldırım Bayezid Han Nilüfer Hanım adındaki kızları Emir Sultan’a nikâhlayınca büyük sevinç ve şenlikler oldu. Anadolu diyarında bir velvele veren

aziz oldu ki cihanda zamanın seçkini oldu. Hattâ Yıldırım Han Ulu Camii yaptığında ilk Cuma namazı kılındıktan sonra Yıldırım Han, Emir Sultan'a:

“İyi cami olmadı mı sultanım”, der. Emir Sultan:

“Kati güzel ve süslü cami olmuş ama ortasında beş on küp (damlası bile haram) şarap gerektir ki gelip giden cemaatler melun şaraptan içip gideler, hemen o eksiktir” deyince Yıldırım Bayezid Han:

“Yâ Sultanım! Bu ibâdethanedir. Hiç ne mümkündür ki böyle camide şarap ola” diye cevap verir. Hemen Emir Sultan:

“Bak a Yıldırım, bu camii sen inşa edip içine şarap komayı irtikâb etmeyi makul görmedin, sen ki Cenâb-ı Bâri'nin Kudret eliyle bir damla meniden yarattığı ism-i azam tılsımı, arş ve kürsi meleklerinden üstün ve şerefli Allah'ın evi olasın. Özellikle insanoğlu hakkında Allah ‘Mü'minin gönlü Allah'ın Arş'ıdır.’ Diye. Sen o Allah'ın arşı içine Allah'dan korkmadan nasıl gece ve gündüz pis şarap korsun” deyince hemen Yıldırım Han uyanıp şaraba tövbe eder.

Timur Acem ellerinden çıkıp Bursa üzere gelirken Hazret-i Emir'e derler ki:

“Sultanım, Bursa üzerine eşkıya geliyor. Fakirlerin hali neye varır” derler. Emir de:

“Tahta'l-kale sahibi işini bilir. Eskici Koca'ya ve Hazret-i Hızır'a ısmarlamıştır. Onlar iş başında memurlardır. Onlar bilir” derler. İşin sonunda Yıldırım Bayezid Han bozguna uğrayıp ahrete göçtükten sonra Emir Sulatn bir tezkire yazıp;

“Var şu yaprağı Timur ordusunda bir Koca Eskici vardır, ona teslim eyle. Bu menzil

den hareket buyursunlar” diye bu tezkireyi bir fukarasına verir. Derviş hemen tezkireyi Eskici Koca'ya teslim edince;

“Aziz hazretleri öyle mi buyurdular. Nola bu mekandan kalkalım” diye iğnesini başına sokup gayrı âletlerini torbasına koyup kalkınca azametullah Timur ordusunda bir kurulmuş çadır ve çerge kalmayıp bütün Timur ordusu o mahalden

kalkıp bölük bölük giderler. Meğer o eskici kutuplat kutbu imiş. Nice bunun gibi hikâyeleri var. Bir ciltli kitap *Menâkıb-ı EmirSultandır*.

Kaçan kim Sultan I. Selim Bursa Yenişehir’nde kardeşi Sultan Ahmed’i şehit ettikten sonra Bursa’da bütün atalarını ziyaret eder. Sonra Emir Sultan’ın türbesine gelip ruhaniyetlerinden yardım isteyip ziyaret ederken hemen Hazret-i Emir merkadinden,

“Ey Selim, ‘Allah’ın iradesiyle hepiniz güvenli güvenli Mısır şehrine girin’ (Yusuf, 99) âyeti sesi geldiğinde bütün ziyaretçilerve orada bulunanlar duyup;

“Müjde padişahım, sana Mısır fethi müjdelendi” diye Selim Şah’ı uyardılar. Kemâl Paşazâde Ahmed Efendi bu niyete “*el-Fâtiha*” dediler.

Fâtiha-i şerifi de Hazret-i Emir’in kabri içinde içinde okunduğunu işitip Mısır’a gittiler ve fethettiler. Hazret-i Emir bu mertebe ulu sultandır (c.2 s.60-63).

Epizotları:

1. Emir Sultan hac için Mekke’ye gider.
2. Elindeki seyyid sikkesini alır, Emir Sultan’a hor davranırlar.
3. Emir Sultan Hz. Peygamber’in huzurunda yüzleşmeyi teklif eder.
4. Seyyid Emir Hz. Peygamber’e selam verir.
5. Hz. Peygamber kabrinden seslenerek karşılık verir.
6. Emir Sultan’ı haklı bulurlar.
7. Hz. Peygamber seslenerek Bursa’ya gitmesini söyler.
8. Emir Sultan yola çıkar.
9. Yol boyunca başında nurlu bir kandil yanar, onu herkes görür.
10. Bursa’ya varınca kandil söner, oraya yerleşir.
11. Emir sultan’a yüz bin adam mürid olur.
12. Yıldırım Bayezid kızını Emir Sultan’a nikâhlar, şenlikler olur.

13. Bir büyük cami yaptırılır.
14. Emir Sultan'a fikri sorulunca ortasında bir testi şarap olması gerektiğini söyler, herkes çok şaşırır.
15. Yıldırım Han'a insanla camiyi karşılaştırarak bir ders verir.
16. Yıldırım Han içkiye tövbe eder.
17. Timur'un geldiği duyulunca tedirgin olanlara mülkün sahibinin işini bileceğini söyler.
18. Yıldırım Han Bozguna uğrayıp yenilir.
19. Emir Sultan, Timur ordusunda olan Eskici Koca'ya bir tezkire yollar.
20. Eskici Koca tezkire doğrultusunda her eşyasını toplar ve Timur ordusu ona uyarak gider.
21. I. Selim Emir Sultan'ın türbesini ziyaret eder.
22. Hz. Emir seslenerek ayetle Mısır fethin müjdeli.
23. Mısır I. Selim tarafından fethedilir.

4.3.38. Sadreddin-i Konevî

Evliyanın büyüklerinden ve kelim alimlerinden. Adı Ebül Me'ali Muhammed bin İshak'tır. Konyalı'dır. Kabri Konya'da kendi adı ile anılan caminin bahçesinde. Vasiyeti üzerine kabrinin üstü kapatılmamıştır. Çok iyi bir tahsil gördü. Kelim ve tasavvuf ilmlerine ait birçok kıymetli eserler yazdı (Rehber Ansiklopedisi, 1984:19-20).

Bunlar (Şeyh Abdüllatif) Konya'ya varıp Sadreddin-i Konevî hazretlerini ziyaret ederken nur dolu türbeden bir el çıkıp bu şeyhi eteğinden çekerek sanduka yanında oturtup;

“Yâsîn-i şerifi oku” sesi duyulunca hemen ad geçen zât yüksek sesle Yâsîn-i şerifi okur. Keşif ve kerâmet sahibi bir zâttır. Oradan Bursa'ya gelip 856 (1452) tarihinde Zeyniler Zâviyesini yapmışlardır, orada yatmaktadır. Çelebi Mehmed Han zamanında bundan ulu sultan bilinmez idi (c.2 s.63-64).

Epizotları:

1. Sadreddin Konevî hazretlerini ziyaret ettiğinde kabirden bir el çıkıp Şeyh Abdüllatif'i çekip Yasin-i Şerif okutturur.

4.3.39. Şeyh Uzun Muslihiddin

Bakır Küresi'ndendir. Bursa'da Şeyh Tâceddin hazretlerinin nur dolu mezarlarında bir hasır yaygı üzerinde kırk gün Yâsîn-i şerif okuyup kırkıncı gün mübarek kabir üzerine Allah'ın emriyle ruhunu teslim edip gasl ederler. Tâceddin hazretlerinin yanında defn ederken mübarek bir el Tâceddin kabrinden belirerek eliyle Şeyh Muslihiddin'e yer hazırladığını orada hazır olanların hepsinin gördükleri anlatılmaktadır (c.2 s.64).

Epizotları:

1. Şeyh Uzun Muslihiddin, Şeyh Tâceddin'in kabrinde 40 gün Yasin-i Şerif okur.

2. Kırkıncı gün kabir üzerinde vefat eder, gasl ederler.

3. Defnedilirken mübarek bir el kabirden uzanıp Şeyh Muslihiddin'e yer hazırladığını gösterir.

4.3.40. Şeyh Hazret-i İshak-ı Kâzrunî

(---) tarihinde Abaza Paşa devlete başkaldırıp Erzurum'da kapandığında sekban haşerâtları Kânköy adlı bir köye varıp nice yaramazlık edip köy içinde nice fesatlıklar ederler. Bir handa çok güzel bir Ermeni kızı haber alıp onu tasarruf etmeye niyetlenip Ermeninin evini basarlar. Hemen Ermeni kızı o mahalde yüzünü göğe tutup;

“Ey Ebu İshak Sultan, beni bu zâlimlerin elinden kurtar. Allah ile ahdim olsun, taptığın Muhammed dinine girip senin türbene hizmet edeyim” diye canu gönülden Cenâb-ı Allah'a yönelince Allahu Taala'nın emriyle o kız ak sakallı ihtiyar olup durur.

Eşkîya sekbanlar içeri girip kızı araştırırlar. Mümkün olup bulamazlar ve şaşkın olup giderler. Sonra o ak sakallı kız Ebû İshak'ın türbesine gelip orada

bulunanların önünde İslâm ile şereflenip türbedar olmuştu. Haki üç kere görmüş olup ihtiyar kadının hayır duası ile nasiplenmiştik. Bu Bursa içinde olan Ebû İshak Kâzrunî'nin makamıdır ki Yıldırım Bayezid Han yaptırmıştır. Deveciler kabristanının karşısında bir dervişler tekkesidir (c.2 s.65).

Epizotları:

1. Abaza Paşa devlete baş kaldırıp türlü fenalıklar eder.
2. Bir Ermeni kızını duyar ve ondan istifade etmek için evini basmaya gider.
3. Ermeni kız Ebu İshak Sultan'a: "Beni kurtarırsan dinine girip senin türbedarın olacağım" diye yemin verir.
4. Ermen kız aksakallı bir ihtiyar olur.
5. Eşkıyalar bu işe anlam veremeyip giderler.
6. Ermeni kız Müslüman olup ömrünün sonuna kadar Ebu İshak'ın türbedarı olur.

4.3.41. Evliyâ Çelebi'nin Babası Derviş Mehmed Zilli

Onu (Şeyhülislâm Hüseyin Efendi) ziyaret edip bahçe üstadından atlar alıp bütün yol arkadaşlarımız ile binerek deniz kıyısı ile seyrederken eşyalarımızın bulunduğu olan gemi de kürek çekerek geçirdi. Hakir de 1050 Safer'inin 25 inci (16 Nisan 1640) günü Belde-i Tayyibe yani İstanbul'a girdik. O gün kederler içindeki evimize varıp babamızın ve annemizin mübarek ellerini öpüp huzurlarında el bağlayıp durduğumuzda aziz babamız;

"Safâ geldin Bursa seyyahı, safâ geldin" diye buyurdular.

Hâlâ ki bir tarafa gideceğimden bir kimsenin haberi ve bilgisi yok idi. Hakir babama dedim,

"Sultanım, hakirin Bursa'da idiğiniz neden bildiniz" dedim. Buyurdular ki,

"Sen 1050 Muharrem'inin aşûrası (02.05.1640) gününde kaybolduğun mübarek gecede nice etkili dualar okuyup ve *Kevser suresini* bin kere okuyup o gece rüyamda seni görürüm. Bursa'da Emir Sultan hazretlerini ziyaret edip ruhaniyetinden

yardımcı olmasını isteyip seyahat rica edip ağlardın. O gece bana nice büyük evliyalar rica edip senin seyahate gitmen için izin istediler. Ben de o gece hepsinin rızasıyla sana izin verince Fâtiha okudular. Gel imdi oğul, şimden gerü sana seyahat göründü. Allah mübarek eyleye. Ama sana nasihatim var” diye elimden yapışıp huzurunda diz çökerek oturup sağ eliyle sol kulağıma berk (kuvvetli) yapışıp nasihate başladı (c.2 s.71).

Epizotları:

1. Evliyâ Çelebi babasından habersiz Bursa’ya gider.
2. Bursa’dan döndüğünde babası “Hoş geldin, Bursa seyyâhı” deyince şaşırır.
3. Babası onu rüyasında gördüğünü ve büyük insanların onun seyahati için kendinden izin istediğini ve kabul ettiğini söyler.

4.3.42. Koyun Baba

Hacı Bektaş-ı Velî ile Horasan’dan tâ Anadolu’ya gelinceye kadar gece ve gündüz yirmi dört saatte birer kere koyun gibi melermiş ki aslâ hareketi saatinden şaşmayıp her melemesi beş vakti açık seçik belli edermiş. Bundan başka nice bin hikâyeleri vardır (c.2 s.211).

Epizotları:

1. Koyun Baba Horasan’dan Anadolu’ya gelinceye kadar yirmi dört saatte bir kere koyun gibi meler ve bu saat hiç şaşmaz.

4.3.43. Şeyh Hazret-i Abdurrahman Bin Hüsameddin

Gümüşlüzâde adıyla meşhur olmuşlardır. Pir İlyas hazretlerinin kızının oğludur. Cihâz-ı fakrı Şeyh Zekeriyya-yı Halvetî’den giymişlerdir. Şeyh Zekeriyya’dan sonra seccade-nişin (şeyh) bunlar olmuşlardır. Nice yüz keşf ü kerâmetleri vardır. Hatta II. Murad’ın üç şehzâdesi bu azizin mübarek ellerini öpmeye vardıklarında iki şehzâde mübarek ellerini öperler. Şehzâde Mehmed ayağına düşüp mübarek ayaklarını öpüp himmet rica eder. Hemen mübarek Şeyh boğazlarından ridasını (boyun atkısı) çıkarıp Mehmed’in boğazına sarıp

“Kostantiniyye’de Müslümanların işine bir hoşça hizmet eyle” buyururlar. Tanrı’nın hikmeti yirmi yıldan sonra Mehmed Han, Kostantiniyye fatihi olur. Bu azizin âşıkane ve tasavvufane güzel şiirleri sayısızdır. “Hüsamî” mahlasını kullanmıştır. Nur dolu mezarları; Amasya içinde Pir İlyas hazretleri türbesine yakın Yakub Paşa Zâviyesi’nde medfundur, *Allahsırrını mübarek etsin* (c.2 s.221).

Epizotları:

1. II. Murad’ın iki oğlu elini öperler.
2. Şehzâde Mehmed ayağını öper ve himmet ister.
3. Şeyh Abdurrahman atkısını Şehzade Mehmed’in boynuna dolayıp İstanbul’un fethini müjdeler.
4. Yirmi bir yıl sonra İstanbul Şehzâde Mehmed tarafından fetholunur.

4.3.44. Şeyh Hazret-i Pir İlyas-ı Amasyavî

Bu aziz Yıldırım Han şeyhlerindedir. Timur ile tanışıp Şirvan’a bile gitmiştir. Daha sonra yine Amasya’ya gelip Amasya’nın yakınında Sevaniye adlı yüksek bir yerde, bir türbede gömülüdür. Nice bin keşf ü kerâmetleri ortaya çıkmıştır. Hatta vefat ettiklerinde mübarek cesedini yıkayıcı yıkarken teneşiri eğri kor. Hemen merhum aziz mübarek elleriyle teneşiri doğrulturlar. Hacet sahiplerinin ziyaret yeridir (c.2 s.222).

Epizotları:

1. Şeyh Amasyavî hazretleri vefat eder, yıkanırken gasilci teneşiri eğri koyar.
2. Şeyh Amasyavî eliyle teneşiri düzeltir.

4.3.45. Çağırkanlı Sultan

Bu azizin ruhaniyeti sebebiyle köyü mamur olup dağlarında kırk bin koyunu, sığırı, camuzu (manda), kısarak ve taylakları vardır. Eski padişahlardan, vergilerden muaf tutulmaları için her padişaktan muafnâme fermanları vardır. 300 haneli mamur köydür. Bir cami ve bir tekkesi vardır. Gelen geçen yolculara nimeti boldur. Bütün halkı ayakları çıplak, başları açık, uzun saçlı gönlü yanık derviş

fukaraları vardır. Bütün büyük küçük çocukların ellerinde birer ağaç topuzları ve nicesinin birer eğri başlı demir bastonları vardır. Paşaya bütün fukaraları hediyeleriyle ve vakıfnameleriyle gelip hizmette olup hayır dua ettiler. Akıllı ve ileri görüşlü paşa:

“Ey fukara! Bu kadar muaf ve müselleme (vergiden kurtulmuş olmak) olmaya neden müstahak (hak kazanmış) oldunuz?” deyince;

“Sultanım birazcık semâhane meydanımıza teşrif buyurun” dediler. Paşa da davete uyup vardık.

Bir muhabbet meydanında 40-50 araba kadar odunu ateşler vurup dört tarafında 40 adet kurbanları kebab edip nice fukara çevirmede. Paşaya ateşten uzakça bir seki üzerinde yer gösterip oturdu. Binden fazla fukaralar ateş kenarına toplanıp kat kat ateşi kuşatıp davul, def ve kudümler ile zikrullahı başladılar. Tam bir saat semender ateşi kor gibi olup bütün fukaralar da tevhid-i erre ile kendilerinden geçip yüz kadar fukara uryan u büryan u giryan (çıplak, yanık ve ağlar olarak), dillerinde Hazret-i Kur’an okuyarak küçük yavrularının ellerine yapışıp “Yâ Hayy” ismiyle hemen o kor gibi olmuş Nemrud ateşi içine girip

“YÂ Hayy, yâ Kayyûm” ismiyle dönmeye başlayıp ateşi tepe tepe yarım saat tevhid edip dışarı çıktılar. Ancak başlarında bütün saçları ve sakalları yanmış, Allah’ın emriyle pirin ruhaniyetiyle kendilerine bir zarar isabet etmemiş. Bu hâl ile kimi paşa huzuruna geldi, kimi aslâ gelmeyip tekkesine gitti.

Paşa ve diğer seyirciler hayretler içinde kalıp o mahalde paşaya büyük bir ziyafet çektiler ki Taban Ahmed Ağa ziyafetinde üstün idi. Tuhafılık bunda ki paşa bu tekkeye haber vermeden geldi. Zira yoldan sapa dağlar içinde bir gizli saklı hazine gibi yolun dışında kalmış bir tekkedir.

Bu kadar yemeği bir saatte nasıl yetiştirdiler, paşa hayran kalıp muafnameleri üzere buyurdu-yı şerif verip yüz altın fukarasına dağıtılıp hayr dualarıyla hisse sahibi olduk (c.2 s.230-231).

Epizotları:

1. Çağırkanlı Sultan’ın köyünün mamur olması ve vergiden muaf olması bir Paşa’nın garibine gider, merakından sorar.

2. Dervişler, Paşa'yı meydanlarına davet ederler.
3. Ateş yakan dervişler bir saat zikir çekerek içinde çıplak olarak dönerler.
4. Dervişlerin sadece saç ve sakalları yanar.
5. Bunu Çağırkanlı Sultan'ın ruhaniyetine bağlarlar.

4.3.46. Ebü'l-Hasan-ı Harakanî

Allahü Teala'ya ait ilim ve marifetler kazanan büyük alim. Doğum tarihi kesin olarak bilinmiyor. Asıl adı Ali bin Cafer'dir. Harkan'da 1034'de vefat etti. Altın Halkalar olarak bilinen İslam alimlerinden altıncısıdır. Büyük İslam alimi Bayezid-i Bistami'nin ruhaniyetinden istifade ederek kemale gelmiş; yükselmişti. Bir çok talebe yetiştirmiştir. Kerametleri çok olup kitaplarda bahisleri geçmektedir (Rehber Ansiklopedisi, 1984:323).

İkinci yapıcı (Dudıman Karsı Kalesi) Lala Paşa olup 70 günde kaleyi tamamladı. Bütün cebehanesi ve diğer lüzumlu gereçlerinden bütün mühimmatlarını hazır edip kale içini imar ederken askerî taifesinden ümmetin Salihlerinden bir Kur'an hâfızı kimse bir salih (doğru) rüya görmüştür. Lala Mustafa Paşa'ya anlattığı rüya budur:

Bir güçsüz yaşlı adam görünüp; “Bana Ebü'l-Hasan-ı Harakanî derle, benim makamım bu mahaldedir ve alâmet ve nişanımı istersen ayağımın ucunda derin bir kuyu vardır, onu kazıp tâ ki acaip göresin” der.

Böyle haber verdiği rüyayı o salih kimse kumandana bildirince derhal nice yüz işçiler o bildirilen kuyuyu kazarlar. O kuyu içinde dört köşe bir somaki mermer çıkar. O kırmızı taşı tevhid ve dualarla açınca “*Menem şehid-i sa'id Harekânî*” diye başı üzerinde bir güzel hatlı mermer bulurlar.

Mübarek vücutları henüz taptaze olduğundan başka pazusunda yaralı olan yerinden sarılmış mendil ve üzerindeki yün hırkası çürümeyip sağ tarafındaki yarasından kan da akmakta.

Bütün Müslüman gaziler bu hâli görünce tevhid ve dualarla mübarek kabrini eskisi gibi kapattılar. Kale içinde yapılan eserlerden Lala Mustafa Paşa'nın hayratı bu Hazret-i Hasan Harakanî Tekkesi'dir ve nur dolu camiidir (c.2 s.385).

Epizotları:

1. Hafız askerlerden bir bir gece rüya görür ve bunu Lala Mustafa Paşa'ya anlatır.
2. Rüya doğrultusunda Ebü'l-Hasan-ı Harakanî'nin kabri bulunur.
3. Ebü'l-Hasan-ı Harakanî'nin mübarek vücudu taptazedir, mezar kapatılır.
4. Tevhid ve dualarla türbe inşa edilir.

4.3.47. Pir Dede Sultan

Fatih Sultan Mehmed'in babası Sultan II. Murad, bu Merzifon şehrinde cami, han ve medrese yaptırırken iki yüzlüler ve inkarcılar, Pir Dede Sultan'ı Murad Han'a geçip pâdişaha,

“Pir Dede, kadınlar ile hamama girip bazı kadınlara kese ve sabun sürerek turtü türlü hizmetler edip ‘Bu senin karnındaki erkekdir ve bu senin karnındaki dişicedir. Kızım olsun ismini Râbia ko’ diye bilinmeyen şeylerden dem vurur, böyle kâfir, zındık, mülhid ve mezhepsiz meczuptur”, diye o kadar iftiralarla şikâyet ederler.

Hemen Murad Han kızarak gaza niyetiyle kılıç kuşanup Pir Dede Sultan'ı bu hamamda futa kuşanmış görür. Ancak dışarıda şallâk-mallâk ve uryan gezer meczuplardan bir er kimse imiş. Murad Han:

“Bre melun ışık! Sen niçün bu kadar ümmet-i Muhammed'in nâ-mahrem hatunlarıyla hamama girip nice kadınlara kese sürersin” deyince

“Beyim! Ben yüce dinin çobanının hizmetkârıyım. O hatunlar din ve iman damızlığıdır. Onlardan büyük ermişler, büyük ve seçkin bilginler doğar. Ben onlara seyislik edip timar etmek için hamam girmek değil, ben böyle kârgir hamam duvarına girerim” diye bismillah ile hamamın doğu tarafında olan duvara girer.

Hâlâ mübarek arkasının duvara gömülüp tesir ettiği yer açık seçiktir. Sultan Murad:

“Dede! Ben seni şu kılıç ile Resûlullah emri üzere katl etmeye geldim” deyip Dede'ye kılıç çeker. Dede:

“Murad Bey! Din yolunda zâhir hizmet eda ettin, amma bu işe memur değilsin. Sığala oğlu elinden kâfirler İzmir Kalesi’ni aldı. Timurleng alamamışken Firenk ile Urum istilâ edip aldı. Var kurtarıp İzmir fatihi ol ve şu ekmeği ye” diye hamamın iki parça beyaz mermerini zeminden koparır, mermeri hamur gibi yoğurarak ramazan pidesi gibi iki ekmeği sebüce edip tırnak ile tırnaklayıp birini Murad Han’a verir:

“Var İzmir’i fetheyle” der.

Birini Şehzâde Mehmed’e verip,

“İkinci padişahlığında Mehmed İstanbul’u fethedip bu ekmeği İstanbul’da ye” der.

Şehzâde Mehmed’e İstanbul’un fethini de müjdeleyince Murad Han, Dede Pir Sulatn’ın ayaklarına yüz sürer, onun ermişliğine inanır ve İzmir’i fetheder.

26 seneden sonra Fatih Sultan Mehmed İstanbul’u fetheder. Babası Murad Han ve Fatih Sultan Mehmed Han, Pir Dede Sultan’ın tekkesine 360 parça köy vakfederler ki bu Merzifon şehri de o ulu sultanın vakfidır. Dârüssaâde ağaları, nâzırıdır. Her sene birer mütevellîsi gelip vakıf köylerini 300 atlı ile zaptedip imaretini, gelen giden misafirlere verilecek yiyeceklerini, arpasını ve üç yüz duacı, müsebbih ve mu’arriflerine muayyen maaşlarını verir. Hâlâ o adı geçen beyaz mermer ekmeğe, Pir Dede Sultan’ın arkasıyla duvara girdiği nişan yanında açıkça durmaktadır. Bu hamam böyle büyük ziyaretgâhtır. Bu hamama hasta girse Allah’ın izniyle şifâ bulur (c.2 s.477-479).

Epizotları:

1. Pir Dede Sultan hamamda kadınları keseleyip sabunlar, hamile kadınların karnını sıvazlayıp çocuğun cinsiyeti ve geleceği hakkında keşiflerini söyler.

2. Murad Han’a Pir Dede Sultan’ı şikâyet eder ve ona iftira atarlar.

3. Murad Han hamamı kuşatıp Pir Dede Sultan’ın üzerine yürür.

4. Herkesin önünde duvara girer.

5. Murad Han onu öldürmek ister.

6. Murad Han'a bunu yapamayacağını söyler.

7. Hamamdan iki parça taş koparıp yoğurup ekmek yapar bir parçasını "Bunu ye git İzmir fatihi ol" deyip Murad Han'a verir, diğer parçasını Şehzâde Mehmed'e verip İstanbul fethini müjdeler.

8. Murad Han Pir Dede Sultan'ın elini öpüp, yüz sürer.

9. İzmir ve daha sonra İstanbul fetih edilir.

10. Pir Dede Sultan'ın makamı yapılır, dervişlerine ücret bağlanır.

4.3.48. Şeyh Hazret-i Bardaklı Baba

Adı geçen beldenin (Tokat) yakınında Bardaklı Baba adlı bir aziz ziyareti vardır. Hacı Bayram Velî *Allah sırrını kutlu etsin* müritlerinden imiş. Nice keşifleri ve kerametleri görülmüştür. Bunlardan biri, kendileri geçimlerini sağlamak için bardak yaparlarmış ve daima abdest yenilemek için bir bardak taşırarmış. Bütün fukaraları o bardaktan abdest alırlar, ancak yine bardak tatlı su ile dopdolu dururmuş. Hâlâ o bardak mübarek kabrinin içinde asılı durur. Bundan dolayı Bardaklı Baba derler.

Hakir türbedarın izniyle bardağı indirip su ile doldurup teberrüken abdest yenileyim derken, onu gördüm, ibrik tatlı su ile dolu. Ama üzerinde kırk yıllık toz var. Tekkenin şeyhi, paşa imamı ve nice paşalı bu ibriğin bu kadar seneden beri dopdolu durduğuna hayran kalıp türbedara ve diğer fukaralara yemin verdiler ki;

"Siz bu ibriğe su komadınız mı?" diye yemin ettirdiler. Onlar;

"Hâşâ ve kellâ, kırk elli seneden beri bu türbede asılı durur. İşte bu Evliya Ağa indirip teberrüken abdest alam derken Tanrı'nın hikmeti ve pîrin sırrı, ibriği dolu buldu". İmam İbrahim Efendi ve diğer dostlar;

"Evliyâ Çelebi, gel imdi, bu ibriği suyile yine yerine asalım" dediler.

Taraf taraf makuldür, dediler. Hakir tazelik dolayısıyla inat edip;

"Elbette bu azizin ibriğinden abdestimi yenilerim" diye Bismillah ile şartları ve usulüyle abdest adabı üzere Resûlullah'ın sünneti ve bize farz edilen şeklini yerine getirip ibrikten abdest aldım. Kullanılmış suyu leğen içinde burcu burcu

kokardı. Ama ibrik öncesi gibi dopdolu durup hayrette kaldım. Paşa imamı da cür'et edip,

“Evliyâ Çelebi! Ben de teberrüken (bereket ve uğur sayarak) abdest alayım” deyip o da abdest yeniledi.

Kısacası dört kişi o bardaktan abdest aldık. Yine ibrik temiz su ile dopdolu durup hepimiz şaşırдық ve hayretler içinde kalıp yine dua ve sena ile anılan ibriği kubbede yerine astık.

Leğen içindeki kullanılmış suyu Şeyh Bekir Dede alıp sakladı. Ama anılan ibrik bir kırmızı renkli temiz topraktan yapılmış. İbriğin karnında; hâk-i pâkden inşâ olunup ibriğin karnında (---) suresinden “*Allah gökten yağmur indirmiştir, vadiler kendi miktarınca (selolmuştur)*” (Ra’d, 17) âyeti yazılmış olup altında da rakamlarla 66622 ve üç kâf, iki cim, bir mim, birr kadeh resmi ve bir bardak resmi var idi (c.2 s.499- 500).

Epizotları:

1. Bardaklı Baba daima yanında bir bardak taşır.
2. Bütün dervişleri bu bardaktan abdest alsa da su bitmez.
3. Evliyâ Çelebi türbesini ziyaret eder.
4. O bardak hâlâ su ile doludur.
5. Evliyâ Çelebi duayla ibrikten abdest almak ister.
6. Su yine hiç eksilmez leğene dökülen kirli su çok güzel kokar.
7. Müridleri bu suyu kaldırırılar.
8. Bardak yeniden yerine konur.
9. Üzerindeki yağmurla ilgili âyet fark edilir.

4.3.49. Şeyh Şamî

Bayramiyye tarikatındandır. İsimleri Hamza'dır. Hamzavî tarikatı bu zâttan kaldı, derler. Nice bin keşif ve kerâmetleri görülmüştür. Hattâ bir Cuma günü bütün âşıkları Cuma namazına hazır olup abdest yenilemeye bir damla bile su olmadığına;

“Âh şultanım! Şu camiiniz yakınında bir kuyu kazdırsanız. Bütün gelen ve giden kalabalık cemaatler abdest tazeleseler, büyük sevaba ererdiniz” derler.hemen Şeyh Şamî Sultan elindeki asasıyla;

“Bu yerden mi su çıksa” diye asâ ucuyla yere işaret edince Allah'ın emriyle yer altından bir tatlı su fişkırp çıkar. Hâlen “ayn-ı asâ=asa suyu” derler can bağışlar bir hayat pınarıdır (c.2 s.504).

Epizotları:

1. Şeyh Şamî'den âşıkları abdest için bir mahâlde su çıkarmasını isterler.
2. Şeyh Şamî yere asasıyla dokunur.
3. Asasını değirdiği yerden su çıkar.

4.3.50. Hacı Bayram-ı Velî

Büyük alim ve velilerden, İstanbul'un manevi fatihi ve Fatih Sultan Mehmed Han'ın hocası olan Akşemseddin'in müşidi. Çubuk suyu karşısındaki Zülfadl (Solfasol) köyünde doğdu. İsmi Numan, babasının ismi Ahmed'dir. Zamanının ilimlerini öğrendikten sonra Ankara'da müderris oldu. Hamid-i Aksarayî Hazretleri'nin vefatına kadar ders ve sohbetlerine devam etmiştir. Binlerce talebe yetiştirmiştir. Bir çok kerametleri olmuştur. Aynı zamanda tasavvufane şiirleri vardır (Rehber Ansiklopedisi, 1984:6-8).

Bir gün Hacı Bayram'a düzenbaz, hileci bir kadın;

“Babam ruhu için bize gelip Kur'an-ı azim oku” der. Bayram-ı Velî'nin de gençlik yılları imiş. Nola diye da'vete uyup düzenbaz kadının hanesine varıp Kur'an'dan bir bölüm okuduktan sonra o fitne sahibi Züleyhâ, Hacı Bayram'ın yanına gelerek;

“Âh canım! Nedir bu sende olan çâr-ebru, âh nedir bu sende olan güzel biçimli çene ve sakal, nedir o müjgân-müjeler kirpikler, nedir o kudret eliyle sürmelenmiş ceylân gözleri, âh nedir o al yanaklı nurlu münevver yüzler ve ceylân gözü gibi gözler” diye Hacı’ya yakınlık etmek ister. Hacı Bayram-ı Velî âciz olup;

“Hatun bana biraz izin ver, ihtiyacımı giderip geleyim” diye bir ibrik alıp bir köşede gizlenerek der:

“İlâhî ve Mevlâyî, hâlim sana ma’lumdur. Beni yüce katında yüzü karalardan eyleme. Dünyada yerilen hizmetçi olursam olayım. Beni bu kaştan, kirpikten, bıyıktan ve sakaldan kurtarıp nefret edilir yüzlü eyle” diye yalvarınca Allah’ın emriyle o an nurlu yüzünde kıldan bir eser kalmayup abdal kabağı gibi yüzü par par parlayıp yüz bin hamd ederek hatunun yanına gelip selâm verir. Hatun bunu bu şekilde görünce aklı perişan olup azizden nefret eder.

“Bre cariyeler! Vurun şu nâ-mahrem gidiyi” diye evden dışarı kovar. Aziz hazretleri o vartadan bu yolla kurtulup ahrete öyle tıraşlı olarak gitmişlerdir. Onun için kızından devam eden soyuna mensup nice çelebiler köse çehreli, tatlı yüzlü çelebilerdir (c.2 s.525).

Epizotları:

1. Hacı Bayram-ı Velî’yi bir düzenbaz kadın Kur’an okuması için evine çağırır.
2. Kadın evde Hacı Bayram ile yakınlık kurmak ister.
3. Hacı Bayram hacet bahanesiyle izin alıp başka bir tarafa geçer.
4. Allah’a kurtuluşu için niyazda bulunur.
5. Hacı Bayram köseye dönüşür.
6. Bu hali örgen kadın onu evden kovdurur.
7. O günden sonra Hacı Bayram’ın soyu köse olarak gelir.

4.3.51. Er Sultan

Hakir Evliya o gün ki Ankara Kalesi'ne girip ilk başta Hacı Bayram-ı Velî Türbesi'ne varıp ziyaretiyle şereflenip bir hatm-i şerife başlamıştım. Konağımıza gelip akşamdan sonra evrad ve erkanımızı yerine getirip istihare duası ile uykuya dalmıştım. Rüyamda görürüm ki bir orta boylu, sarı sakallı bal renginde sof hırka giymiş, başında bal rengi külâh üzerine on iki dolama Muhammedî sarık sarmış, gelip der:

“Bak a oğlum! Lâyık mıdır ki benim öğrencim olan Köse Bayram-ı Velî'ye giderken beni basıp geçesin, onu ziyaret edip bir hatme başlayasın. Bana bir Fâtiha okuyup geçmeyesin, lâyük mıdır?” dedi. Hakir ise;

“Sultanım, cenab-ı şerifiniz kimdir? Ben sizi bilmem ve nerede sakin olursunuz?” dedim. Onlar dediler;

“Gençlik yıllarında Güleşçiler Tekkesi'nde ve Sultan Murad huzurunda pehlivanlara duacılık ederken ‘Engerü'de er yatır, Rum'da Sarı Saltık’ demez miydin. İşte Engerü'de Er Sultan benim. Aşağı Tahtakale yakınında Odunpazarı'nda bir karanlık kubbe içinde kaldım. Oraya gelip beni ziyaret edip bir Fâtiha'yla şad eyle. Sen de dünyada ve ahrette şad u ber-murad olasın. Sabah namazından sonra sana bir adam göndereyim, hemen bana benzer, onun ile el ele verip bu şehir içre gezerek bana gelip ziyaret eyle. Selâmün aleyküm” deyip kayboldu. Hemen uykudan uyandım, temiz abdest alıp sabah vaktini bekledim. Sabah nazmından sonra Paşa tarafından bir iç hizmetçisi gelip;

“Buyurun kahvaltıya” dedi.

“Hayır oğlum! Bu gün oruçluyum” diye hizmetçiyi savdım.

Hemen onu gördüm, akşam rüyamda gördüğüm kimse çıkageldi. Selâm verip;

“Evliyâ Çelebi siz misiniz? Buyurun Er Dede Sultan rüyamızda bizi size gönderdi. Ziyaretine gidelim” dedi.

Ama sözü sanki yer altında derinden çıkar. Gerçekten yüzü nurlu ve sözü şirin tesirli, hemen feracemi giyip Bismillah ile kapıdan dışarı çıkıp yaya olarak

giderken ileri şehri içinde on bir yerde gömülü bulunana büyük evliyaları isimleri ve resimleriyle söyleyip ziyaret ettirip bazısına “bizim çerâğımızdır” der, bazısına “Azizim Hamid Efendi öğrencisidir” der.

Elime yapışıp ziyaret ziyaret gezdiklerimiz de inşaallahu Taalâ yazılır.

Hemen ki elime yapıştı, elimde aslâ kemiği yok idi. Ne tarafa eğsem hamur gibi eğilirdi.

Hemen elini elimden çekip sağ eliyle bir ziyaret gösterdi ve yine elime yapıştı. Bazı âhirete dair sözler ederek Odunpazarı adlı bir mahalle vardığımızda meydanın batı tarafında küçük bir türbe belli oldu.

“İşte Er Sultan kubbesi şudur” diye sağ eliyle gösterdi.

Hakir de o tarafa baktım. Sonra bir daha yanıma baktım, o kimse kaybolmuş.

“Bre meded ben onun elini elimden koyurmasam gerek idim. Bre meded hâlim neye varır” diye dört tarafa doğru seher vaktinde sersem olup gezerdim.

Hemen o şahsı kaybettiğim yer büyük bir cadde idi. Önümde ve ardımda görünmeyip kaybolmuştu. İmdi şu keçe kaplı küçük kapıdan içeri girmiş ola, diye hemen kapıyı açıp içeri girdim. Meğer ne gördüm, bozahane imiş.

Bu kadar paşalı ve bu kadar katırcı ve eşek sürücüleri kimi çöğür ve kimi tambura çalıp bir hay-huy ki anlatılmaz ve tarif edilmez. Hemen biri;

“”Evliyâ Çelebi! Gel bir bozacığımız iç” dedi.

“Hay benim bozahaneye girdiğimi gördüler” diye utancımdan yere geçtim.

Hemen dışarı çıkıp doğru Er Sultan Türbesi’ne varup kapısını açıp içeri girdiğimde;

“Esselâmü aleyküm ey aziz pîr” diye ağlayarak kutlu eşğine bu âsi yüzümü sürüp dedim;

“Ey sultanım! Rüyama girip sana bir kâmil mürşid rehber gönderirim dedin, ahde vefâ edip gönderdin. Henüz irşad olmadan elimden aldın. Kapına yüz süregelip

ziyaret ettim. Allah'ın Habibi aşkına beni dünya ve âhirette mahrum koma. Allah ile ahdim olsun, mübarek ruhun için bir hatm-i şerif okuyayım” deyip bir hatm-i şerife başalyıp mübarek kabrinin sandukası olan yeşil sof ile kaplanmış örtünün altına girip,

“Himaye ey Er Sultan, himaye” deyip girdim.

O saat uykuya dalıp öyle tere gömülmüşüm ki esvaplarımdan dışarı ter çıktı. Daha önce yine rüyamda gördüğüm gibi Er Sulatn'ı evvelki şekliyle gördüm, selâm verdi. Selâmını alıp dedim:

“Sultanım! Bana vesile gönderdiğin adamını yitirip rehbersiz kalıp kapına geldim. Beni eli boş koma” dedim. Hemen:

“Sen Kur'an hafızı olduğundan ve evliya muhibbi olup büyük evliyaların türbelerine yüz sürdüğünden mahrum kalmazsın. Biz sana sevgimizden rüyana girip sana rehber göndeririz. Onun eline yapışıp bre gel dediğimin sabahısı yine ben varıp eline yapıştım. Seni hak yoluna götürür kâmil mürşid ki elem çekme sonunda yolun selâmetle doğru yoldur. Ama sen de bu alçaklar ile gezerken doğruluk gösterip fukara ve zayıflara merhamet üzere olup alçaklardan kurtarmaya çalış. Paşana söyle benim himayemde olan Engerü'cüğümde kapanıp celâlî olup civarımda olan insanları eziyete uğratmasın. Sana da Cenab-ı Bârî tam seyahat, son nefeste iman verip Resûlullah'ın şefaatinin nasip edip beden sağlığıyla dünyayı gezip dolaştıkça azacık yemek ye, azacık söyle, az uyu ve ilme çok çalış. Sonunda hak yolunu bulmaya gerekli olan ameldir ki Cenab-ı Bârî Kur'an-ı Azim'inde, '*Güzel kelimeler ancak onayükselir. Onu da iyi amel yükseltir*' (Fâtır, 10) buyurmuştur. Bu nasihatlarımı tut, anne babayın hukuku gözet ve bize hayır duadan unutma, pirlere riayet eyle. Yürü Allah işini rast getirip âkıbetin hayr ola.”

Bu niyete “el-Fâtiha” deyip Fâtiha-i şerifi okuyup elini öperken nur dolu türbenin kapısında bir kütürtü koptu;

“Ya bu türbenin türbedârı yok a?” derken uykudan uyanıp Er Sultan'ın sandukası sofı altından çıkıp kendimden geçmiş ve sır sıklam tere batmışım.

Meğer türbeye çok ziyaretçiler gelip;

“Siz türbedâr mısınız” dediler.

“Evet bu âsitanenin hademesi olduk” dedim. Onlar da ziyaret ettiler.

Hakir veda Fâtiha’sını okuyup yine kutlu kapısını kapattım. Ağlayarak konağıma gidip dosdoğru bu rüyayı paşaya dedim.

Hemen paşa “*Tam bir sıdk u hulûsa mâlik bir tevbe ile Allah’a dönün*” (Tahrim, 8) deyip,

“Tez bölükbaşılara, sekban ve sarıca askerlerine verilen cebehane tüfenkleri ve silâhlarını getirsinler. Bize Ankara Kalesi’ne kapanıp celâlî olmak şimden gerü haramdır” diye bütün silâhları askerî taifelerinden alıp rahat halde oldu.

Meğer paşa da benim gördüğüm Er Sultan rüyasını gördüğünü hakire anlattı, rüyalarımız gerçekleşip uygun geldi. Meğer paşanın aklında Ankara’da kapanı celâlî olmak düşüncesi var imiş (c.2 s.527-530).

Epizotları:

1. Evliyâ Çelebi Hacı Bayram’ı ziyaret edip bir hatim okur.
2. Akşam rüyaya dalar.
3. Rüyasında Er Sultan’ı görür, Evliyâ Çelebi’yi kendisini ziyarete çağırır, birini gönderip kendisini aldırtacağını söyler.
4. Sabah olunca biri gelip onu Er Sultan’a götürür.
5. Yolda garip şeyler fark eder.
6. Er Sultan’ın kabrini gösteren kişi kaybolur.
7. Evliyâ Çelebi kabre girip selâm verir.
8. Uykuya dalar yine rüya görür.
9. Er Sultan ile rüyasında selamlaşır konuşur, nasihatlerini alır.
10. Rüyadan bir gürültüyle uyanır.
11. Er Sultan’ın rüyasına girdiği bir başka kişi gelir.

12. Evliyâ Çelebi onun da celâli olmaktan Er Sultan'ın rüyasına girmesi sayesinde kurtulduğunu öğrenir.

4.3.52. Şeyh Hazret-i Hacı Bayram-ı Velî

Bizzat kendileri Çubuk Nehri kenarında Sol Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Şeyh Hamid hazretlerinden fakirlik cihazını kabul edip onların irşadıyla nicesine önder olmuş, nice bin keşif ve kerâmetleri görülmüş ulu sultandır. Hatta seyahatle (-- -) tarihinde Sultan Yıldırım Han Gazi'ye (Sultan II. Murad) gelip teberrüken yaptırdığı eski mabet Eski Cami'de kürsüye çıkarak vaaz ve nasihat ettikleri kürsüleri hâlâ nurlu Eski Cami içinde durur muhterem bir kürsüdür. Nice kere bu kürsü üzerine bazı şeyhler fodulluk edip vaaz etmek için çıkmışlar, ancak konuşmaya güçleri yetmeyip inmek zorunda kalmışlardır. Zirâ ol seccade üzerinde hafifçe oturmaya hakkı ve yeteneği olan şeyh gelmemiştir, değil ki korkmadan çekinmeden vaaz u nasihat ede. Bayram-ı Velî böyle bir ulu sultandır (c.2 s.530-531).

Epizotları:

1. Hacı Bayram'ın sohbet ettiği kürsüde kimsenin sohbet etmeye gücü yetmez.

4.3.53. Şeyh Hüsâmeddin

Ahmed Sarbânî halifesidir. Ankara Kalesi'nde hapis iken "Sabah bizi defn edin" buyururlar. Sabahleyin hapishanede kesinlikle insan ve cinden kimse yok iken bir sarı hurma lifi kefenine sarılmış yıkanmış ve kokulanmış olarak ölü bulunu. Bütün Ankara halkı hayretler içinde kalırlar. Hâlâ zâviyesi haziresinde gömülüdür (c.2 s.531).

Epizotları:

1. Şeyh Hüsameddin ölmeden bir gün önce: "Sabah bizi defnedin" der.

2. Sabahleyin yıkanmış, kefenlenmiş, kokulanmış olarak bulunur.

4.3.54. Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî

... Osmanoğlu devletine nizam ve intizam veren Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî'dir. Onların müritlerinden Kemikli Baba adlı bir yiğit er, ârif-i billah hünlerli kişidir, Hacı Bektaş-ı Velî, onlara

'Var Ali Baba, Üsküdar ile Gebze arasındaki bir tepecik vardır, bu ateş ile bu pembeyi (pamuk) bu hokka ile götür. Tâ ki o tepe üzerine vardığında ateş pembeyi yaktığı yer senin dâr-ı bâkî makamındır, orada sakin ol' diye Hacı Bektaş, Ali Dede'ye bu nasihatleri eder.

Ali Baba'nın üzerine ism-i a'zam okuyup üfürür.

'Var Ali Baba makamında normal eceline kadar otur. Osmanoğulları isyan ile seni geçenlerin kemikleri, üzerinde yığılıp Kemikli Baba adıyla meşhur olasin' diye öyle Sultan Velî nefes etmiş. Hacı Bektaş'tan feyz almış, sanki o merkezde insanların kutbu gibi bir tılsımlı ulu sultandır. Onu, isyan ile geçenlerin hangisi iflah olmuş ve istediğini elde etmiştir (c.2 s.540).

Epizotları:

1. Hacı Bektaş-ı Velî, Ali Bab'ya pamuk ve ateşin yan yana olduğu ama yanmadığı bir meşale verir.
2. Pamuğun yandığı yerde tekkesini kurmasını söyler.
3. Adının Kemikli Baba diye meşhur olacağını bildirir.
4. Hacı Bektaş'ın söylediği her şey meydana gelir.

4.3.55. Şeyhi Mustafa Dede

Avlanmaya düşkün bir candır. Doğan yerine karakuşlar besleyip atının sağrısında tegelti (eyer) üzere karakuşlar oturur, av gördüğünde karakuşları salar. Eğer tavşan, eğer tilki, çakal, kurt, sırtlan, andık, sığın, tablalı, karacalar, yağmurca, ayı, domuz, toy, kaz, turna, ördek, balıkçıl, angıt, yeşilbaş ve devlengeç, hatta kaplumbağayı ve Kızılırmak'tan sazan balıklarını alıp şeyhin önüne getirir karakuşları vardır. Bu da azizin bir kerâmet ve tasarrufudur (c.2 s.546).

Epizotları:

1. Şeyhi Mustafa Dede karakuşlarla avlanır.
2. Kuşlar çok uzaklardan avlanıp onun önüne avlar getirirler.

4.3.56. Şeyh Hazret-i Akşemseddin Mehmed Bin Hamza

...

Ve toplam sekiz mahalle sayılır. Tanrı'nın hikmeti bu mahalleler tamamen yalçın kayalar altına kurulmuş olup parça parça kayalar her an şehre (Türbeli Göynük) uçup düşer. Allah'ın emriyle Akşemseddin hazretlerinin hayr duası bereketleri sebebiyle bir erkeğe ve kadına, bir karıncaya ve yılanı aslâ zarar isabet etmez. Hemen o kaya nereye uçarsa orada parçalanıp kalır.

...

Cennet amber ve misk kokulu Şam'da dünyaya gelmişlerdir. Hazret-i Ebubekir-i Sıddik soyundandır. Mübarek parmağının bir boğumu eksik olması Ebubekir soyu olduğuna tanıklık eder. O temiz soy öyle olagelmıştır. Şeyh Şehabeddin Sühreverdî ki Bağdad Kalesi içinde gömülüdür, onların sohbetiyle şerefiyle şereflenmişler ve Ankara'da Hacı Bayram-ı Velî ile aynı mecliste bulunmuşlardır. Fatih Sultan Mehmed ile İstanbul fethinde bulunup;

“İnşaallahu Taalâ bu kale 857 (1453) tarihinin Rebiülevvel ayı, temmuz günlerinde feth olunur” diye İstanbul'un feth olunacağı günü tayin buyurur. Allah'ın emriyle o saat, derece ve dakikada feth olur. Daha sonra bu şehir içinde bir ormanlık mesire yerinde büyük bir türbe içinde bütün saygıdeğer evlatları ve torunlarıyla gömülüdürler. Ömürleri müddeti (---) sene olmuştur. İstanbul'da Ebâ Eyyub-ı Ensarî hazretlerinin mübarek cesetlerini bunlar bulup;

“Şu mahalli kazın. Ebâ Eyyub'un elinde bir tunç mühre üzerinde ism ü resmiyle 'Eyyub-ı hakir kabile dûş-ı fakir' diye yazılmıştır, tiz kazın” deyince Fatih Gazi öncelikle kendileri Ferhadî külünk vurup kazdıklarında yedi zirâda dört köşe ser bir taş altında söyledikleri gibi Eyyub Sultan cesedi taptaze elinde yazılı mühresiyle belli olur. Hayr dua ve övgülerle yine kapatıp üzerlerine büyük bir türbe, cami,

medrese, han, hamam, imaret ve sultan çarşısı yapılmasına sebep hep bu Akşemseddin'dir (c.2 s.571-572).

Epizotları:

1. Türbeli Göynük adlı yere her an kayalar uçup düşer.
2. Akşemseddin'in duası sebebiyle hiçbir canlıya zarar gelmez.
3. Akşemseddin İstanbul'un fethini müjdelir.
4. Akşemseddin Ebâ Eyyub'un kabrini bulur.

4.3.57. Akşemseddin Oğlu Şeyh Mehmed Nurulhüdâ

Bu zât anneleri karnında iken Hazret-i Şemseddin ehlinin karnına vurup;

“Bre benim meczup, ârif-i billah oğlum” derlermiş. Tanrı'nın hikmeti dünyaya geldiklerinde;

“Esselâmü aleyküm ey dünya ehli” derler. Tam ergenliğe yetiştiğinde ilâhî meczuplardan bir kimse olur. Aziz hazretleri diğer evlâtlarına;

“Sakının Nurulhüdâ celâlından” derlermiş. Hattâ camie vardığında;

“Bu cennet ehlidir, be cehennem ehlidir” diye nice adamlar hakkında keşiflerde bulunurlarmış. Sonunda aziz, Nurulhüdâ'yı pazara götürüp Pazar yemeğini yedirip keşifte bulunmaktan men ettirmiş. Bu gibi nice keşif ve kerâmeti görülmüştür. Sultan Mehmed, Evlek adlı köyü kendisine mülk olarak bağışlamıştır. Hâlâ orada gömülüdür (c.2 s.573).

Epizotları:

1. Akşemseddin eşinin karnına vurarak oğlunu ârif diye sever.
2. Nurulhüdâ âlim, meczup bir zât olur.
3. Camie gittiğinde “Bu cennet ehlidir, bu cehennem ehlidir” diye keşifte bulunur.
4. Akşemseddin ona Pazar yemeği yedirir ve bu halden men eder.

4.3.58. Akşemseddin III

(Şeyh Mehmed Hamdullah) Babalarından sonra tekkenin şeyhliğini kabul etmeyip *Yûsuf u Züleyhâ* telifiyle meşgul olduğu yukarıda yazılıdır. Ama bunlar da ana karnında iken annelerinin karnına babaları vurup;

“Bre benim akıllı, bilgili Aristo, şair, becerikli, çalışkan ve yazar oğlum” diye babası, annesinin karnını okşarmış.

Tanrı'nın hikmeti 853 (1449) tarihinde dünyaya geldi. Sekiz yaşında divan sahibi olup *Leylâ ve Mecnun* kitabı ve *Mevlûd-ı Manzûm* da onundur. Ama *Yûsuf u Züleyhâ*'sı yazılması insanın becereceği şey değildir. Ancak İlâhî aşk ile yoğurulmuş olanın kelâmıdır (c.2 s.573).

Epizotları:

1. Akşemseddin eşinin karnına vurarak oğlunu şâir diye sever.
2. Hamdullah şâir bir kimse olur.
3. Sekiz yaşında divânı olur.

4.3.59. Gizlice Baba Sultan

Bu er ta Horasan'dan 70 okka (1 okka=1283 gr) keçe ve yün hırkasıyla yaya olarak gelip bu tekkeye ayak bastığında aşkının ve sevgisinin coşkuluğundan Seyyid Battal Gazi'nin eşiği mermerini öperken diş vurup ısırınca Gizlice Baba kuvvetiyle mermeri koparıp kanlı göz yaşını eşiğe döker. Daha sonra o diş ile yaralanan taşı eşiğinde koparırlar, Gizlice Baba Türbesi'nin duvarında durur. Dişlerinin tesir ettiği yerler bellidir (c.3 s.15).

Epizotları:

1. Gizlice Baba Sultan Horasan'dan 70 okka hırkasıyla yaya olarak Anadolu'ya gelir.
2. Seyyid Battal Gazi'nin mermerini öperken diş vurup ısırınca mermer kopar, dişini izi kalır.

4.3.60. Şeyh Hazret-i Veled Efendi Bahâeddin İbn Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rumî B. Hazret-i Sultanu'l-Ulemâ

Onüçüncü yüzyıl mutasavvıf ve şairlerinden. 1226'da eski ismi Lârende olan Karaman'da doğdu. Mevlâna'nın oğludur. İlmi tahsilini babasından aldı. Babasının yerine geçmiştir. Farsça bir divanı ve üç adet eseri bulunmaktadır. Şemseddin-i Tebrizi'den ders almıştır (Rehber Ansiklopedisi, 1984:348).

Hazret-i Molla Hünkâr'ın büyük oğlu idi. Mutlu doğumları Konya'da 623 (1226) senesinde olup Çelebi Hüsâmeddin'den sonra şeyh olup bunların zamanında büyük vâlidelri yani Hazret-i Mevlâna'nın şefkatli anneleri Konya şehrinin kible tarafına bir menzil uzaklıkta Lârende şehrinde oturmakta idi. Bu Sultan Veled Efendi'nin rüyasına büyük annesi girip,

“Yetiş ey oğul! hâlet-i nez'deyim (ölmek üzereyim), beni defn eyle” diye rüyasında görür.

O an Sultan Veled uyanıp yollarını katlayarak Lârende'de bulunup babaannesinin son nefesinde yetişir.

Büyükannesini Lârende Mevlevîhanesi'nde defn edip yine yolları katlayarak Konya'ya gelir. Bu kerametlerini açıkladıklarından sonra 712 (1311-12) tarihinde vefat eder. Aziz ömürleri müddeti 89 senedir. Aziz babası Hazret-i Hünkâr yanına defn ederken Mevlânâ hazretleri mübarek elleriyle Sultan Veled Efendi'ye yer gösterdikleri müsbettir. *Allah hepsinerahmet eylesin* (c.3 s.35).

Epizotları:

1. Sultan Veled anneannesinin öleceğini rüyasında öğrenir.
2. Son nefesinde yetişir.
3. Kerameti ortaya çıktıktan sonra vefat eder.

4.3.61. Muhyiddin-i Arabî

Evliyanın büyüklerinden. Adı Şeyh-i Ekber Ebu Bekr-i Muhammed bin Ali'dir. Ebu Bekr İbni Arabi ismi ile meşhur olup, 1165 tarihinde Endülüs'ün Mürsiye kasabasında doğdu. Sekiz yaşında ilim öğrenmek için çeşitli merkezlerde

dolaştı. Tasavvufta tüksek derecelere ulaşır çok meşhur oldu. Bir ara Konya’da bulundu. Zekası çok keskin fesahat sahibi idi. Ariflerin Sultanı olarak bilindi. Bir çok keramet göstermiş ve talebe yetiştirmiştir. 1240 yılında Şam’da vefat etti (Rehber Ansiklopedisi, 1984:302-304).

Kuyumcubaşı oğlu idi. Annesini Muhyiddin-i Arabî alır. Gerdek gecesi Muhyiddin bir tavuğu tamamen yiyince hatunu “Şu ma’sum Sadreddin’e bir lokma vermedin” der. Muhyiddin hemen tavuğun kemiklerine “Kalk, iznimle” deyince Allah’ın izniyle tavuğun kemikleri hayat bulur. Zira Muhyiddin “Hüve Hüve” makamında Kutb-ı avn idi. Onun için “*Kum bi-iznî*” (Kalk iznimle) dedi, “*Kum bi-iznillah*” (Kalk, Allah’ın izniyle) demedi. Hatunu bu kerameti görünce oğlu Sadreddin’i Muhyiddin’e teslim etti. Bütün öncekilerin ve sonrakilerin ilimlerini, ledün (gayb, ötelere) ilmini Muhyiddin-i Arabî’den görüp kâmil mürşid olmuştur. Üvey oğlu, yetiştirmesi ve gözdesi olmuştur. *Allah ikisine de rahmet eylesin* (c.3 s.37).

Epizotları

1. Gerdek gecesi Muhyiddin-i Arabî gelen tavuğun hepsini yer.
2. Eşi oğluna hiçbir şey bırakmadığını söyler.
3. Muhyiddin-i Arabî kemiklere seslenerek tavuğu yeniden diriltir.

4.3.62. Şolgay Sultan

Orada (Şolgay Yaylası) hiç bir zaman hırsız ve yol kesici olmaz. Zira Şolgay Sultan, Cüneyd-i Bağdadî hazretlerinin baş halifesidir. Bu yaylada gömülü olduğundan aslâ haramî olmaz. Bir kimse komadığı şeye el uzatsa eli kurur. Denenmiş olduğundan bu yaylada aslâ haramî ve yol kesici yoktur. Herkesin malları meydanda açıkta durur. Hiç bir kimsenin el uzatmaya gücü yetmez (c.3 s.64).

Epizotları:

1. Şolgay Sultan’ın himmetiyle Şolgay Yaylası’nda hiç hırsızlık olmaz.
2. Bir kimsenin eşyasına biri karışmaya çalışsa eli kurur.

4.3.63. Kırk Nisa

Bu kırk hatun dokuz ay on günde anne rahimlerinden kırkı, bir kereden doğup yeryüzüne ayak basıp kırkı da kırkar sene yaşamışlardır. Her biri Râbia-i Adeviyye mertebesinde merd kişi sözünü işitmeden ve nâmerd yüzünü görmeden kırkı da açılmamış bâkire kırkar yaşında iken kırkı da bir anda ruhlarını teslim ederler. Garip ve acaip menkıbeleri vardır, ama biz kısalttık. Tanrı'nın hikmeti bir batında bir müddette kırk nisa vücûda gele ve hepsi kırkar sene yaşayıp bir anda merhume olalar. Âyet "... *Allah dilediğini yapar*" (İbrahim, 27) kudretiyle hükmeder (c.3 s.237-238).

Epizotları:

1. Kırk Nisa bir anneden bir seferde doğar.
2. Kırkı da hiç evlenmez.
3. Kırkı birden kırk yaşında vefat eder.

4.3.64. Şeyh Ahmed Tayerânî

Nice kere vücuduyla göklerde uçtuğu için Ahmed-i Tayerânî derler. İhtiyaç sahiplerinin ziyaret yeri olan ulu sultandır, *Allah sırrını aziz etsin* (c.3 s.249).

Epizotları:

1. Şeyh Ahmed çok kez vücuduyla gökte uçar.

4.3.65. Şeyh Kerimeddin-i Kirmânî

...

Sonunda onun (Kral Mikale) elinden, Selçuklulardan Sultan İzzeddin Kılıç Arslan ibn Melik Mes'ud, 569 (1172-73) tarihinde Rum küffârı elinden pazu zoruyla Rum keferesini kira kira amân vermeyip feth ettiklerinde Hristiyan askerlerinden inatçı ve uğursuz bir fert kalmaz. Meğer bu zaferli fetihde 70 adet büyük veliler hazır imiş. Fetihden sonra ilk Cuma namazında Şeyh Kerimeddin-i Kirmânî el kaldırıp meclistekilerin hepsi, âmin dediklerinde Şeyh Kerimeddin hazretleri,

“İlâhî bu İslâm şehrinde yere gelesi küffârdan biri sakin olmaya. Ve ticaret ile gelip gide ve karar ederse ömürlü olmaya!” diye bütün büyük veliler dua ederler. Onun için günümüzde de Aksaray’da hâlâ küffârdan nâm ve nişan yoktur. Yerleşmek isteseler belde halkı komazlar ve hâkim kuvvetiyle kalırsa aslâ ömürlü olmazlar (c.3 s.255).

Epizotları:

1. Selçuklular 70 adet velinin himmetiyle Aksaray’ı fethederler.
2. Şeyh Kerimeddin Fetihden sonra buraya gayri müslimlerin girememesi için dua eder.
3. O günden sonra hiçbir gayri müslim Aksaray’da barınmaz, barınmak istese zarar görür.

4.3.66. Şeyh Hazret-i Kara Şems Efendi Sultan

Eğri fatihi Sultan III. Mehmed şeyhlerinden olup Eğri gazasında birlikte idiler. Hattâ Osmanoğlu askeri bozulmuş iken bu aziz Mehmed Han’ın saba sür’ati atının yularından sıkı tutup “Sabr eyle beğim! Şimdi fırsat ganimettir!” diye İslâm askerini cenge teşvik ederken Tanrı’nın hikmeti ile zafer rüzgârı İslâm tarafına esip bir anda 100.000 küffârı Eğri yakınında Hıraştuş Sahrası’nda kılıçtan geçirip bütün Müslüman gaziler muzaffer oldular. Macar-ı füccârdan 76 parça kaleyi feth edip Eğri gibi sağlam ve korunaklı ederler. Hâlen Osmanoğlu elinde Eğri gibi sağlam ve dayanıklı serhat sonunda sağlam kale yoktur. İnşallah yeri geldiğinde yazılır (c.3 s.278).

Epizotları:

1. Şeyh Şems Efendi Eğri kalesinin fethini müjdeler.
2. Eğri Kalesi fethedilir.

4.3.67. Molla İdris

İsimlendirilmesinin sebebi (Mihranî Kalesi) (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve yapıcısı (---) (---). Bunun hâkimi de Selim Han veziri Kemah fatihi Bıyıklı Mehmed

Paşa'ya itaat ettiler, Suranlı Molla İdris eliyle. Bu o İdris'dir ki I. Selim Trabzon'da şehzâde olarak hâkim iken (---) tarihinde,

“Kayser ülkesi şahı olup İran ülkesi şahını bozguna uğratarak Kürt illerini, Alâüddevle, ümm-i dünya Mısır, Mekke ve Medine şahı olursun” diye müjdeleyen Molla İdris'tir ki yıldızlar ilminde sanki İdris Nebî idi. Gerçekten de I. Selim yedi sene, hatta daha fazla Hâdim-i Haremeyn olup 770 hutbe sahibi oldu (c.3 s.315).

Epizotları:

1. Molla İdris, I. Selim'e Mısır, Mekke, Medine fethini müjdeler.
2. Selim Şah buraları fetheder ve yedi yıl Hâdim-i Haremeyn olur.

4.3.68. Şeyh Çin Osman

Cihanın kutbu Şeyh Çin Osman hazretleri bu mahalde (Hüseyinova Kazası) bir bakımlı köyde gömülürdü ki Bozok sancağı köylerinden Kürçükıran Köyü'nde büyük Osman Paşa Tekkesi'nde gömülüdür. Türk-i Türkân Hoca Ahmed Yesevî atamızın yedinci halifesidir. Çin diyarında bir tahta kılıç ile bir yedi başlı ejderi katl ettiğinden Emir-i Çin Osman diye tanındılar. *Allah sırrını aziz etsin*. Hâlâ bütün insanların ziyaret yeridir (c.3 s.327-328).

Epizotları:

1. Şeyh Osman, Çin diyarında tahta kılıçla yedi başlı ejderi katleder.
2. Emir-i Çin Osman diye tanınır.

4.3.69. Mevlânâ Behiştî Efendi

Behiştî kabre erdi, behişt oldu. Vize şehrindeydir. Çorlu'da zâviyesi sahasında gömülüdür. Mezar taşına “*Kad intekale el-merhum*” diye kendi el yazısıyla 6 gün önce yazdıktan sonra ölmüştür, eserleri çoktur (c.3 s.390).

Epizotları:

1. Mevlânâ Behiştî mezar taşını kendi eliyle yazdıktan altı gün sonra vefat eder.

4.3.70. Sefer Şah Sultan

Daha Edirne şehri, yerle bir olası küffarın elinde iken Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî Bursa şehrinde bir alay büyük evliyâullah ile danışıp konuşurken söz sırasında buyururlar ki,

“İdrivne şehrini üç büyük ejderha nehir kucaklayıp İdriven beldesini helâk etmek isterler, sonunda sulara gömerler, ama 762 (1361) tarihinde Osmanlılar eline girip İslâm ülkesine ilave olacaktır. Ayâ bizden Edirne’ye kim gider ki orada hazır olup üç su bir olup taşarak geldiklerinde dua etsin ve o dua sebebiyle sular teskin ola?. Fetihden sonra İdrivne şehrinde büyük tekke sahibi ola” buyurdularında hemen Sefer Şah Sultan:

“Padişahım, eğer emir buyurursanız bu kemter kul ve hakîr gidelim” deyince Bektaş-ı Velî Sultan,

“Hak mübarek eyleye!” diye Sefer Şah’a post, sancak, çerağ, def, kudüm, kalem, nakkare, zil, boru ve sadem, seccade, hırka, sof elbise, sofrası, gülbâng ü biat-ı perem ve kırk kerem sahibi halife verip Sefer Şah Sultan’ı Rum ereni olmaya lâayık görür.

Mecliste gülbâng-ı Muhammedî çekilip Hazret-i Pîr’den Sefer Şah izin alır. Menzilleri dürerek ve merhaleleri uçarak Edirne şehrine sancak kaldırıp def, kudüm ve davulunu dövdürüp erre tevhid ü tezkiri ile borularını çalarak Edirne içinden geçtiklerinde bütün Hıristiyanlar parmaklarını ağızlarına götürüp hayrette kalırlar. Sefer Şah Sultan bu Hâl ile tevhid-i sultanî ederek Hıdırlık adlı yerde yerleşir, sabah ve akşam tevhid ve zikir ile tevekkül kapısında kanaat kâfi ile fakirlik er çilesini çekmeye devam ederler.

Tanrı’nın hikmeti iki aydan sonra Edirne şehri içine üç büyük nehir ansızın gelip deniz gibi olup coşarak nice bin sarhoş küffârı boğdu, kimini nâhoş ederek şehrin bağlarını, bostanlarını ve gülistanlarını harap etti, nice bin hanelerin toprak edip günden güne üç nehir sakinleşmeyip daha da artmaya başladı. İşin sonunda sapık Monka Kral şehirden kaçıp cehennemde durmaya karar verdi. Bütün iş erlerini başına toplayarak danışıp,

“Aya! Böyle büyük şehrim elden gidiyor. Buna ne ilaç eylesek” derler. Sonuçta namazgâh taraflarındaki yeşil alana hendek kurarak kurtulduk sanırlar. O gece gök gürlemesi ve şimşek olup üç adet nehir Ceyhun, Seyhun ve Fırat gibi dalgalanıp şehrin imâr kalan yerlerini harap etti. İşin sonunda bütün küffâr dediler ki,

“Şu şehrimize bir alay Muhammedî dervişler gelip Hıdırlı Dağı’nda her gece uyumayıp boru, düdüğü ve davul çalarlar. Onlar çok gezip çok yaşayıp çok bilirler. Onlardan bu şehrimizin durumunu bir kere soralım. Görelim ne derler ve bu sulara ne çare ederler” diye Sefer Şah Sultan’a haber gönderdiler. O zat da Hızır Dede’yi ve diğer fukaraları alıp Bektaş-ı Velî töresi üzere sancak kaldırıp def ve kudümlerini döverek tevhid-i erre ederek Monuka Kral huzuruna gelip çekinmeden her biri tertiplice dizleri üzerine edep ve haya üzere oturdular. Monuka Kral bunlara hayli ikram ettikten sonra,

“Hoş geldiniz!” deyince Sefer Şah,

“Hoş bulduk!” dedi. Kral,

“Bu üç su pek taşıtı ve bütün adamlarımız şaştı. Sahip olduğumuz bütün emlakımız ve bütün kiliselerimiz toprak oldu. Bu içler acısı hâl neye varır?” dedi. Sefer Şah,

“Allah emriyle buna çare kolay bir iştir. Bu sulara akma desem akmaz. Ancak sizden tam 3.000 adamın Hazret-i Muhammed dinine girmesi gerektir ki bu sular akmayıp durgunlaşa” dediğinde hemen toplantıda hazır olan küffârlar hep birlikte,

“İsâ ve Muhammed Allah’ın kulları ve peygamberlerdir. 3.000 değil 10.000 kadar adam içten gelerek imana gelelim. Yeter ki şu boğulmaktan kurtulalım!” diye yemin billah ve kalem tallah ettiler.

Derhâl Sefer Şah Sultan bütün fukarasıyla tevhid-i sultanî edip Mihal Köprüsü adlı yerde üç nehrin birleştiği yere vardı. Orada iki rekât namaz kılıp eline esasını alıp yine tevhid ederek deniz gibi üç adet nehrin üstüne postunu döşedi. Elindeki asa ile her nehre birer kere vurup,

“Ey nehirler! Kakhâr olan Allah hakkı için durgunlaş(ınız)” diye asasıyla vurunca Yüce Allah’ın emriyle üç adet deniz gibi büyük nehirler o an mahvolup birer küçük ark kadar akmaya başlayınca,

“Yâ mübârekler, birer birer coşarak gelin” diye dua edip elini yüze sürdü.

Hemen bütün küffâr bu büyük nehirlerin bu şekilde kerametle durgunlaşıp Sefer Şah’ın deniz üzere seccade döşeyerek namaz kıldığını gördüklerinde bütün hazır olan küffâr ve kötü işli murdar kral ile derhâl el kaldırılıp bütün ruhbanlarıyla İslâm’a geldiler. İslâm ile şereflenmeyenleri kendileri kırıp kılıçtan geçirdiler.

Tanrı’ya hamd olsun Edirne şehri savaşız Müslüman oldu. Ara sıra Bursa’dan İslâm askeri gelerek Edirne’de Monuka Abdullah’a buluşurdu. Yine hâkim Monuka Abdullah idi. Nice müddet ömür sürüp sefer Şah Sultan’dan fakirlik cihazını kabul etti. Daha sonra Sefer Şah Dede 761 (1360) tarihinde öbür dünyaya göç etti. Mihal Cisri Ortaoda’da bir tekke içinde gömülüdür. Zira kerametlerini gösterdikten sonra kendileri hemen vefat ettiler (c.3 s.555-558).

Epizotları:

1. Hacı Bektaş-ı Velî Edirne şehrinin geleceğini bildirir.
2. Oraya, tekke kurmak için, kimin gitmek istediğini sorar.
3. Sefer Şah Sultan isteğini bildirir.
4. Sefer Şah Sultan’a halifelik alametleri verilip gönderilir.
5. Sefer Şah orada çok garip karşılaşır.
6. Tevhid ve zikirle meşgul olur.
7. Edirne şehrini ırmaklar basıp her yeri mahveder.
8. Kral insanları toplayıp çözüm ister.
9. Çözüm olarak Sefer Şah Sultan gösterilir.
10. Sefer Şah 3.000 kişinin Müslüman olması karşılığında durduracağını söyler.

11. Kafirler kabul ederler.

12. Sefer Şah iki rekat namaz kıldıktan sonra nehirler üstüne postunu döşer ve asasıyla nehirlerle vurup onları durdurur.

13. Herkes Müslüman olur.

14. Sefer Şah'ın kerameti ortaya çıkınca vefat eder.

4.3.71. Hacı Bayram-ı Velî

Bu camide (Edirne Ulu Camii) Hacı Bayram-ı Velî i'tikafa girerek çok ibadet edip nice yüz bin insanı vaaz ve nasihatlerle irşad etmiştir. Hâlâ mübârek kürsüleri teberrüken bir köşede durur. Bir kimsenin, o kürsüye çıkarak vaaz ve nasihat etmeye gücü yetmez. Zira erenler mekânıdır. (---) tarihinde Sultan Ahmed Edirne'ye geldiğinde bir fodul şeyh kendini göstermek için Hacı Bayram-ı Velî kürsüsüne çıkmak isteyince cami görevlileri engelleyip,

“Çıkmayın sultanım!” diye rica ederler.

Hemen inatçı şeyh kürsüye çıkarak “*Bismillah!*” demeye bile gücü yetmeden dili tutulup donup kalır. Nice kere konuşmaya niyetlenip başlamak ister ancak hüsrana uğrayıp kürsüden iner. O mihrabı ve minberi gayet sanatlı imam makamıdır. Ve köşe köşe yerleri birer seçkin şeyhe ibadet köşesidir (c.3 s.561).

Epizotları:

1. Hacı Bayram-ı Veli'nin kürsüsünde kimse vaaz edemez.
2. Bir fodul şeyh çıkıp vaaz etmek ister, engel olamazlar.
3. Tam konuşacağı sıra defalarca dili tutulur.
4. Hüsrana uğrayıp kürsüden iner.

4.3.72. Müezzîn Sultan

Nice yüz adet kerametleri açık seçik görülmüştür. Bunlardan biri; bir mübârek gecenin yarısında temcid-i Muahmedî verirken kırk adet keferi bu sultanı öldürmek için minare kapısını beklerken, yüksek güzel sesinin etkisinden kırkı da İslâm ile şereflenmişlerdir (c.3 s.614).

Epizotları:

1. Müezzin Sultan bir mübarek gece ezan okurken, sesinden etkilenen, onu öldürmeye gelen kırk kişi Müslüman olur.

4.3.73. Eskici Baba ve Telli Baba

Bir mübarek kabirde gömülüdürler. Bu iki aziz yoldaş ve sadık dostlar imiş. Birbirleriyle konuşma sırasında,

“Eş birader, Edirne şehrinin bir kenarında emanetlerimizi sahibine teslim edelim!” deyip Gelibolu’dan Edirne şehrine girerler, birbirlerini kucaklayıp tevhid-i erre ile semâ ve safa ederek bu kabirleri yerinde ikisi de birbirine sarılmış olarak ruhlarını teslim ederler.

Hiç bir kimse bunları mümkün olup birbirinden ayıramazlar ve hâkim korkusundan defn edemeyip sabaha kalırlar. Rabbimin hikmeti, gökten yağmur rahmet gibi yağıp o gece üzerlerine amber kokulu temiz toprak yağarak o iki aziz zat kudret toprağı ile defn olunur, ama bunların mübârek naaşlarından başka yere bir zerre toprak yağmaz. Bu misk kokulu toprağın güzel kokusu Edirne şehrini değil dört tarafında olan köylere de bu hoş koku dağılıp koklayanların dimağları kokulanır. Bu çok manalı durum bütün vilayet halkına yayılıp ziyarete gelirler. Zamaneleri şeyhülislâmı fetva verip,

“Kudret eli ile defn olunmuştur. Hâli üzere kalsınlar” diye izin verilir ve üzerlerine bir nur dolu türbe yapılır. Hâlâ hasta olanların ziyaret yeridir. Hâlâ sar’alı olan kimseler onların anılan amber kokulu toprağından alıp suya koyarak suyundan içtikten sonra yine temiz toprağını mübârek abirlerine koysalar Allahu Taalâ izniyle şifa bulurlar. Edirne içinde meşhur ziyarettir (c.3 s.614-615).

Epizotları:

1. Eskici Baba ve Telli Baba birbirleriyle konuşup anlaşıp ruhlarını teslim ederler.

2. Onları sarılmış olarak bulan halk ayırmaya kalksa da güç yetiremezler.

3. Gece üzerlerine toprak yağıp mezarları oluşur.

4. Sabah hâkim kudret eliyle olmuştur diye karar kılar.

5. Saralı olan kimselere kabirleri toprağı iyi gelir.

4.3.74. Balaban Baba ve Yatağan Baba

Sallahane yakınında bir türbede gömülüdürler. Balaban Baba daima parsa toplanmasında balaban gibi av alıp Yatağan Baba'ya yiyecek getirirmiş. Yatağan Baba, kırk yıl ibadethanesinden çıkmayıp yattığı için Yatağan Baba derler. Kırk yıldan sonra Balaban ile Yatağan bir anda ruh teslim edip yatağında Yatağan ile Balaban yuva edinip yatarlar. Bektaşî fukaralarından ulu Hüdâ erleri imişler (c.3 s.616).

Epizotları:

1. Balaban Baba kırk yıl Yatağan Baba'yı besler.

2. Yatağan Baba kırk yıl dışarıya çıkmaz.

3. İki birlikte ruhlarını teslim ederler.

4.3.75. Mumcu Hasan Baba

Bunlar da Bektaşî fukaralarındandır.Hacı Bektaş-ı Velî bu Hasan Baba'ya bir seccade ve bir balmumu verip,

“Var Edirne-i Rum'da post sahibi ol” diye bu Hasan Baba'ya izin verir ve balmumunu yakar. Bektaş-ı Velî yanmış mumu Hasan Dede'ye verince,

“Ey Hasan bu aydınlatan mum iki çatal yanar, biri söndüğü yerde Edirne içinde vatan edin. Biri daha söndüğünde orada makam edin” diye destur verir. Adı geçen Hasan Baba Edirne'ye gelip sapık kralla mumunu yakarak gelip bulduğunda nice yüz küffarlar bu muma püf derler ve su serperler, ancak söndüremezler. Nice kötü işli küffâr bu hâli görüp gizlice Hasan Baba huzurunda İslâm ile şereflenirler. Bir gün balmumu Tanrı'nın emriyle kendiliğinden söner. Hasan Dede “Hay ebedi makamımdır” diye orada bir hüzün kulübesi inşa edip Balaban Baba ve Yatağan Baba ile kırk sene âşik ma'şuk gibi has sohbetler edip kırk birinci senede Yıldırım Han zamanında Mumcu Hasan Baba'nın aziz ömrünün mumu sönüp ebedî evinde

yanar. Hâlâ tekkesinde gömülüdür. Onun için Mumcu Hasan Baba diye ziyaret ederler. Nice yüz kerametleri açık seçik görülmüştür (c.3 s.616).

Epizotları:

1. Hacı Bektaş onu Edirne'ye gönderip eline işaret olarak bir mum verir.
2. Ne kadar kişi muma üfleyip su atsa da mum sönmez.
3. Mumun kendiliğinden söndüğü yeri makam edinir.
4. Kırk yıl Balaban Baba ve Yatağan Baba ile sohbet eder.
5. Kırk birinci yıl ruhunu teslim eder.

4.3.76. Eğlence Baba

Eşe Kadın Mahallesi yakınında arslan, kaplan, panter, vahşi hayvanlar ve kuşlar ile dost olan Eğlence Baba nice kere dağlarda ayılar, kurt ve geyikler gelip kendi yanında bir hayli yatarlar, bir gece kaybolup o geyikler yine dağlara gidermiş. Yakın zamanda olduğundan “Biz yetişip görüşüp hayr duasını aldık” diyen adamlarla tanışıp hikâyelerini onlardan dinleyerek yazdık (c.3 s.617).

Epizotları:

1. Eğlence Baba'nın yanına vahşi hayvanlar gelip yatar bir gece kaybolur daha sonra gider.

4.3.77. Hazret-i Tütünsüz Sultan

Edirne evliyasından. Asıl ismi Ahmed Rıdvani olup İkinci Bayezid Han devrinde başdefterdar olarak görev yapmıştır. 1499'da vefat eden Tütünsüz Baba'nın bugün harab halde olan türbesi, Mevlana Kara Rüstem Gazi Camii yanındadır. Tekkesi günümüze ulaşmamıştır (Evliyalar Ansiklopedisi, 1993:27).

Hâlâ mübârek cesedi nurlu kabir içinde bir taht üzerinde pamuk gibi ter ü taze bir temiz bir cesettir. Aydınli tekkesinin Meram Bağı içinde yüksek bir kubbede yatmaktadır.

Nice yüz kerametleri açık seçik görülmüştür, ama bunlardan biri, “Nice yüz kazanı ve tencereleri saç ayakları üzerine koyup ateşsiz bol yemekler pişirmiş,

bütün Edirne halkına ol tencerelerden üç gün üç gece nice kere yüz bin sahan misk kokulu nimetler ile ziyafet etmiştir. O nefis nimetler, Keykavus mutfağından beri öyle lezzetli nimetler pişmemiş. Meğer Hak tarafından Tih Çölü'nde Hazret-i Musa Sofrası olmuş ola. Bu da yakın zamanda olduğumuzdan dedelerimiz hikâyeye ederlerdi” diye yaşlı adamlar hikâyeye ettiler. Onun için buna Tütünsüz Sultan derler. Gerçekten de çok keramettir. Hâlâ tekkesinde nice yüz fukarası öyle lezzetli nimetler yiyip ibadet ederler, insanların gittiği bir acaip ziyaret yeridir (c.3 s.617).

Epizotları:

1. Tütünsüz Sultan'ın cesedi çürümez.
2. Tütünsüz Sultan hayatta iken ateşsiz kazanlar dolusu yemek pişirip dağıtır.

4.3.78. Kalenderî Sultan

Büyük (cepli) hırkası tam 300 okka (1 okka=1283 gr) gelir, asılıdır. İçinde nice yerdeki ceplerinde sahanları, tenceresi, sofrası, mumu, şamdanı ve diğer yiyecekleri tamamen bu hırka içindedir.

Hatta bu Kalenderî Sultan İstanbul'dan Edirne'ye gelirken zerdestesini ata ata gelip asası nereye düşerse o gece orada yemek pişirerek konuk olup ibadetle meşgul olur.

Bu şekilde İstanbul'dan Edirne'ye tam bir yılda yürüyerek yol alıp Edirne'de bu Hıdırlık'a geldiğinde ruhu illiyyin cenneti burcuna çıkar. *Allah hepsine rahmet eylesin* (c.3 s.618).

Epizotları:

1. Kalenderî Sultan'ın hırkası tam üç yüz okka gelir.
2. İstanbul'dan Edirne'ye asasını ata ata tam bir yılda gelir.
3. Edirne'de vefat eder.

4.3.79. Şeyh İsmail Mes'udî Efendi

Estergon Kalesi fethini müjdeleyenlerdendir. Fetihden sonra Edirne'ye gelip Ahmed Han'a,

“Beyim bu gece İsmail'in kurbanına hazır olmaz mısın?” der. Ahmed Han,
“N'ola?” derler.

Tanrı'nın hikmeti Şeyh İsmail o mübârek gecede ruhunu teslim eder. Bayezid Camii'nin civarında anayol üzerinde Tunca kıyısına yakın bir nurlu kabir içinde gömülüdür (c.3 s.618).

Epizotları:

1. Şeyh İsmail Estergon Kalesi'nin fethini müjdeler.
2. Öleceği geceyi Ahmed Han'a bildirir.
3. Bildirdiği gece vefat eder.

4.3.80. Molla Mehmed Bin Yakub

Orhan oğlu Süleyman Paşa ile ilk defa Rumeli tarafına geçen Ece Yakub neslinden olduğundan Ecezâde derler. Türk dilinde “ece”, kardeşe derler. Tanrı'nın hikmeti bu Molla Mehmed ikiz doğmuşlardır. İki can beraber kardeş bir anda vefat etmiştir. Üçşerefeli Mezarlığı'nda gömülü olup Eceler kabri derler. Sultan I. Selim Han devri âlimlerindendir (c.3 s.619).

Epizotları:

1. Molla Mehmed ikiz doğar.
2. İkiz kardeşiyle aynı anda ruhlarını teslim ederler.

4.3.81. Şeyh Âşık Dede Gülşenî

İsimleri Mehmed'dir. Edirne yakınında Ahur Köyü'nde doğup seyahatte yetişerek Yavuz Sultan Selim ile Mısır fethinde bulundu. Hazret-i İbrahim Gülşenî sohbetiyle şereflendiğinde İbrahim Gülşenî, Âşık Çelebi'nin kulağına bir kere “Hû” diye bir nara vurunca hemen Âşık Çelebi İlahî aşka mazhar olur. Derhâl malından

mülkünden, bütün çadır, çerge ve ağırlıklarından kurtulup yalıyarak başı kabak Mısır şehri içinde meczup şekilli olup “Âh aşk!” diye gezerdi. Selim Han birkaç kere rast gelir. Selim Han’a zerre kadar tanıdık gözler bakmayıp geçer. Selim Han İbrahim Gülşeni’den rica ederler ki,

“Benim tutkun âşıkım olan Âşık Çelebi’me bir nazar edesiz” diye haber gönderir. Şeyh İbrahim buyururlar ki,

“Altınsız gümüşsüz alan satan şad u handandır. Âşıkın gerçek aşkına mani olmasınlar” diye haber gönderirler.

Yedi yıldan sonra Şeyh Ni’metullah tarikatından Şeyh Sâib, Âşık Çelebi’ye Mısır yolunda rast gelip durumuna vakıf olur. Derhâl İbrahim Gülşeni’ye gelip Âşık Çelebi’yi rica ederler. Derhâl âşıkı ma’şuku olan Şeyh Gülşeni huzuruna getirtirler. Yedi yıldan sonra bir kere daha kulağına “hû!..” deyince Hayy ve Kadîr olan Allah’ın emriyle Âşık Çelebi ayılıp harap gönlü İlâhî nur ile pür-nur olur. O an İbrahim Gülşeni, Âşık Dede’ye bir kat hırka-i peşmine, seccade ve alem verip Edirne şehrinde İbrahim Gülşeni’nin yaptırdığı tekkeye gönderip,

“Rum diyarı âşıklarına tarikat önderi ol” diye Edirne’ye gönderir. Onlar da Süleyman Han’a gelip izzet ikram ile İrem bağı Edirne’ye gelirler ve Küçükpazar yakınında Şah Melek zâviyesinde post sahibi olup Gülşeni âyini icra ederler. 20.000 fukara kendilerinden Gülşeni fakirlik cihazını kabul edip bütün âşıklara tasavvufane vaâşıkâne kâh Mesnevî kitabı ve kâh Ma’nevî-i Gülşeni kitabı tefsir ederler. (---) tarihinde Gülşeni Âşık Dede cennet gülşenine yollanıp olup şen ve şaduman cennete ulaştı. Hâlâ zâviyesi sahasında gömülüdür ve gönül erbabının ziyaret yeridir (c.3 s.619-620).

Epizotları:

1. İbrahim Gülşeni, Âşık Çelebi’nin kulağına bir kere “Hû” diye nara atar.
2. Âşık Çelebi yedi yıl divâne gezer.
3. Şeyh Sâib durumuna vakıf olur.
4. Şeyh Gülşeni bir kez daha kulağına “hû” der.
5. Âşık Çelebi kendine gelir.

6. Şeyh Gülşenî ona alametleri verip Rum diyarına tarikat önderi olmaya gönderir.

7. 20.000 fukarasıyla irşâd ile ilgilenir.

8. Âşık Çelebi vefat eder.

4.3.82. Şeyh Hazret-i Abdülkerim Gülşenî

Âşıklar önderi Edirne’de doğup seçkin bir zat oldu. Nice çeşit kerametleri açık seçik görülmüştür.

On seneden sonra Ulucami’de namazımız kılarız, diye gusül edip bütün sadık âşıklarıyla Ulucamiye varıp cuma namazını kılarak dua ettikten sonra,

“Ey âşıklar, bizim namazımızı kılıp daha sonra işinize gidin. Sizlerden rica ve tamenna ederiz” diye yakıcı bir ah öyle çeker ki cami içinde işiten bütün cemaat şaşırıp hayran kalırlar. Görseler ki, Şeyh Abdülkerim Efendi Cami içinde ruhunu teslim etmiş. Hemen hazırlıkları yapıp camiin dış sofasında yıkayıp kefenlerler. Nice yüz bin insan cenazesinde hazır olup bu azizi de şeyhi olan Âşık Çelebi yanında defn ederler. *Allah rahmet eylesin* (c.3 s.620).

Epizotları:

1. Şeyh Gülşenî namazı kıldırdıktan sonra öleceğini bildirir.
2. Vefat eder, cenaze namazı kılınır.

4.3.83. Şems Efendi

Sinanoğlu Camii adıyla meşhur bakımlı bir camidir. Bu ad ile meşhur olmasının sebebi odur ki bu hayır sahibi merhum Şems Efendi ana rahminde iken babası gazaya giderken,

“İlâhî bu hâmile ehlimin karnındaki evladımı sana emanet eyledim”, deyip gazaya yönelir. Fetihten sonra küçük cihattan gelip görse ki ehli âhirete gitmiş. Mahalle halkından ehlinin mezarını sorup:

“Biz gazaya yöneldikte ehlimin karnındaki evlâdımı tam inançla o Hayy ve Kayyûm olan Allah’a emanet verdim. Elbette o evlat göklerin ve yerin âfetlerinden kurtulmuş ve korunmuştur” deyip mezarlığa varıp ehlinin mezarına varıp:

“Es-selâmü aleyke ey kabir ehli” deyince hemen mezar içinde bir masum sesiyle:

“Ve aleyküm selâm ey Allah yolunda cihat eden babcığım” der.

Orada hazır olanların hepsi hayran olup mezarın kapağını açıp görseler ki üç yaşına ulaşmış, yüzü dolunay olmuş nurlu bir güneş, nurlu bir çocuk annesinin sağ tarafında yatar. Annesinin sağ tarafı memesi asla çürümeyip temzi masum, annesinin emceğini şapur şapur emmeğe başlar. Yaratıcı Rabb kâdirdir ki ‘Karanu (karanlık) gecede kara karıncaya kara taş içinde kadarınca nafakasını verir.’ O ki evladını gönülden Rabbi Allah’a emanet vere o yok olur mu? “Allah her şeye kâdirdir” (Kur’an, Bakara, 20)

Daha sonra babası mezara girip yavrusunu kucaklayıp anılan mezarı kapatır. O masum çok güzel olduğundan ismine Şems derlerdi. Daha sonra bu Şems Efendi Diyarbakır içinde kutbiyyete ayak basıp nice keşf ü kerametleri belli olup nice kere yüz bin dervişe izin vermiş bir tarikat önderi sadık âşık kimse imiş. Daha sonra helâl mal ile nur dolu camii yapıp adına Sinanoğlu Camii derler ki adlandırılmasının sebebi odur. Bir rûhaniyetli tatlı mabettir (c.4 s.41-42).

Epizotları:

1. Şems Efendi’nin babası eşi ona hamileyken oğlunu Allah’a emanet edip gazaya gider.
2. Babası gazadan döndüğünde eşinin öldüğünü duyup mezarını sorar.
3. Mezara gidip mezara selam verir.
4. Mezardan selamına karşılık gelir.
5. Mezarı açıp çocuğu bulurlar.
6. Annesinin sağ tarafı çürümeyip çocuk yıllarca buradan süt emmiştir.
7. Çocuğu alıp mezarı kapatırlar.

8. Çocuk (Şems Efendi) kutbiyyete ayak basar.

4.3.84. Yusuf Dede

Evvelâ abdâlların serçeşmesi Yusuf Dede, Paşanın Uğrunkapısı Kulesi içinde yatar bir Melâmiyyûn candır ki nice yüz kerameti görülmüştür. “Yusuf ekmek ister” demeden başka bir kelâm demez iken bir gün “Kır hanı, öldür hanlıyı” demeye başladı. Sonunda Bitlis hanıyla büyük ceng olup nice yüz askeri kılıçdan geçti (c.4 s.268).

Epizotları:

1. Yusuf Dede ömrü boyunca kule dibinde “Yusuf ekmek ister” diye konuşur.
2. Bir gün “Kır hanı, öldür hanlıyı” demeye başlar.
3. Bitlis’te savaş olur, birçok asker ölür.

4.3.85. Kurban Baba

Yukarı iç kale kapısı arasında gömülüdür. Bu aziz Hazret-i Ebubekir’i bu kapı arasında açıkça görüp konuşmuştur. Sonunda bu aziz 47 sene kapı arasında oturmuştur. “Beni bu Ebubekri’s-Sıddîk makamına defn edin.” diye vasiyet ettiği için iki kapı arasında defn ederler. Hâlâ Sıddîk Makamı diye halkın ziyaret yeridir (c.4 s.273).

Epizotları:

1. Kurban Baba Hz. Ebu Bekir’i kale kapısında görür.
2. 47 yıl kapıda oturur.
3. “Beni buraya defnedin” diye vasiyet eder.
4. Vefat ettikten sonra oraya defnederler.

4.3.86. Armağanî Mehmed Efendi

İzmit yakınında Kocaeli sakinlerinden bir hâl sahibi sâlih, mazınne, büdelâ-meşreb bir adam idi. Kocaeli’nden akrabaları buna misket ve Fireng elması

gönderdiklerinde bu da İstanbul ayânlarına ve bizzat Sultan Ahmed, Sultan Mustafa, Sultan Osman ve Gazi Murad Han'a kadar "Güzel âdem,, güzel elma, armağan alma" diye herkese elma armağan verdiğinden Armağanî Mehmed Efendi derlerdi.

1032 (1623) tarihinde IV. Murad Han'ın henüz tahta oturduğu sene Murad Han'dan, zamanın şeyhülislâmı Hüseyin Efendi'den, Üsküdarlı Mahmud Efendi, Doğanî Efendi, Kapanî Geysûdâr Mehmed Efendi ve hakirin babası Derviş Mehmed Zillî'den izin alıp sılasını (memleket ve akrabalarını) görmeye Üsküdar'a geçip taban kakıp Bostancıbaşı adlı köprüye varıp abdest tazeleyip öğle ezanını okuyunca görse ki köprünün sağında ve solunda deryâ gibi asker çadır ve ağırlıklarıyla konmuşlar. Ama bir bey ve paşa askerine ve insana benzemez asker, Üsküdar tarafında beyaz çadırlı ve beyaz kıyafetli adamlar, ama karşı tarafta kara çadırlı, kara çerde ve kara kıyafetli ve eli hıştlı adamlardır. Bu Mehmed Efendi bunları görüp "Sübhanallah âyâ bu ne asker ola" diye taaccüp edip öğle namazını kılayım derken başına bir nice adam üşüşüp,

"Tiz bize imamet eyle, bu kere bu nazmını benîâdem imametiyle kılmış olavuz" dediklerinde namaza başlama sırasında,

"Biz ehl-i seferiz, iki rek'at kıl" derler. Mehmed Efendi,

"Ben da ehl-i seferim" diye bunlar öğle namazını kılıverip namazdan sonra yemekleri ortaya gelir, yiyecek sırada Armağanî görse ki asla bu dünya yiyeceğinden değil, tamamı tahıl ve ot kökleri. Kökleri Mehmed Efendi zorunlu yerken görse ki lezzette de dünya yiyeceği lezzeti yok, taaccüp (şaşakalma) eder. Yemekten sonra bunların serçeşmesi Melik Şiyâm:

"Âdem sen iyi adamsın, bizler tâûn (veba) askerinin ervâh-ı tayyibesiyiz (temiz ruhlarıyız), bizim vurduğumuz Allah'ın emriyle kurtulur. Ama karşı kara çadırlılar ervâh-ı habîselerdir (kötü ruhlardır), onların vurduğu şehit olur" deyince Mehmed Efendi:

"Sultanım, şimdi İstanbul'da vuracak adamlar var mıdır?" deyince,

"Çok vardır, istersen vuracağımız adamları defter eyle" deyince Armağanî'nin can başına sıçrayıp divit ve kalemi eline alınca melik:

“Tiz habîse meliğini de çağırın, şehit olacakları da yazasın” deyince habîse meliği de gelip akşama dek Tayyibe ve habîseden vurulacaklardan 3.047 adam yazar. O gece orada bunlar ile konuk olup bin adet adam daha iki taraftan yazıp sabah vakti olunca Armağanî bunlardan izin alıp defterleriyle dosdoğru Murad Han’a gelip,

“Beyim sana müjde olsun, İstanbul içine yarın tâûn (veba) askeri girip kıyamet kopar. Ama senin hâs odanda Hazret-i Risâlet hırka-i şerifi ve mübarek dişleri vardır ve orada asla cimâ olmadığından tâûn hâs odaya girmese gerek. Ama yarınki gün bu şehirde ne kıyamet kopar!” diye tâûn defterini Murad Han’ın eline verip başından geçenleri bir bir Murad Han’a anlatır. Murad Han defteri okuyup,

“Bir meczup gididir” diye deftere itimat etmeyip Armağanî’yi Vuçu Bostancıbaşı’ya verip göz hapsine koydurur. Murad Han bu durumu nice kimselere deyip defteri gösterip kimi itimat etti, kimi inkâr etti.

Sonunda sabah ki oldu *Allah’ın azameti* İstanbul içinde bir kıyamet kopup bir bağırış çağırış yükselip 40 günde 300.000 adam cenazesi taşındı ki, Mehmed Efendi’nin yazdığı isimlerin kimi kurtuldu ve kimi ölüp defteri doğru çıktı.

Bundan sonra bütün İstanbul halkı Armağanî Mehmed Efendi’ye sevgi gösterip güvendiler. Ama Mehmed Efendi artık İstanbul’da duramayıp yine Kocaeli’ne gidip orada vefat etti. Allah sırrını aziz etsin (c.4 s.768-770).

Epizotları:

1. Armaganî Mehmed Efendi Abdest alıp ezan okur.
2. Namaz kılacağı sıra köprüde bir grup asker görür.
3. Askerler ona imamlık ettirirler.
4. Yemek gelince bunların başka asker olduklarını anlar.
5. Askerlere kim olduklarını sorar.
6. Kara olanların kötü veba, beyaz olanların iyi veba olduğunu, İstanbul’a geldiklerini öğrenir.
7. Onlardan öleceklerin listesini öğrenip kaydeder.

8. Listeyi Murad Han'a getirince Han onu göz hapsine aldırır.
9. Sabah olunca Armagani Mehmed Efendi'nin dedikleri çıkar, birçok kişi ölür.
10. Mehmed Efendi'ye saygı gösterirler.
11. Mehmed Efendi Kocaeli'ne gidip orada vefat eder.

4.3.87. Kozlu Baba

Ebu İshak Kâzrûnî *sırrı aziz olsun* hazretlerinin dervişlerinden meczuplardan ulu kimse imiş. Beş vakit namazını Erzurum'da Ebu İshak Sultan ile kılıp yine burada tekkesinde bulunmuş ki bu yer ile Erzurum arası 4 menzil yerdur. Sözüün özü, keşf ü kerametleri görülmüş erdur. 33 tane cevizden bir tesbihi var imiş, daima boynunda taşırır. Onun için Kozlu Baba derler. Bir vakfi olmayan tekkeciğinde sıkıntı köşesinde gönül zenginliği sahibi fukaraları vardır (c.5 s.68).

Epizotları:

1. Kozlu Baba beş vakit namazını 4 menzil uzaklıkta Ebu İshak ile birlikte kılmasına rağmen namaz sonunda tekkesinde bulunur.
2. Boynunda 33 tane cevizden tesbih taşıdığı için Kozlu Baba olarak adlandırılır.

4.3.88. Hacı Bektaş-ı Velî

Konya'da Sultan Alâeddin'in iktidarı son bulduğu sırada Ermeni ve Rum kefereleri fırsat bulup bu kaleyi (Tokat Kalesi) bir yolunu bulup işgal eylemişlerdi. O sene Sultan Hacı Bektaş-ı Velî-i Horasanî büyük atamız Türk ü Türkân Hoca Ahmed Yesevî izniyle Horasan'dan Rum diyarına gelip Osmanoğlu'nun ilk çıkışlarında Ertuğrul'a ve Osmancık'a yardım etmeye geldiğinde bu Tokat Kalesi'ne yakın gelirken bütün keferelere karşılamaya çıkıp şehrin kuzeyi dışında Sümbüllü adındaki Meram Bağına kondurup izzet ikram ettiler. Hazret-i Hacı Bektaş Velî kefereden bu kaleyi istedi, vermediler. "İnşallah yakın zamanda Yıldırım gibi bir er çıkıp bunu feth eder" diye Sümbüllü adlı makamda bir halifesini seccade sahibi edip orada alıkoydu. Hâlâ Sümbüllü Sultan namıyla meşhur bir kutup kimse orada gömülüdür.

Sonra Horasan Sultanı Karaman diyarına yola çıkıp yine Horasan erenlerinden Hazret-i Sultanü'l-ulemâ ve Hazret-i Mevlânâ ile müşerref olup Rum seyahatini etti. Yaradanın hikmeti zaman geçmesiyle Selçuklular devleti son bulup 600 (1300) tarihinde yine Hazret-i Mevlânâ ve Hazret-i Bektaş Velî izniyle devlet Ertuğrul'a doğrulup nice fetihler etti. Az müddette Söğütcük adlı kasabada Ertuğrul vefat edip devlet Osmancığa yüz tuttu, cülusu tarihi "Evvelâ Osman" lafzıdır.

Sözün özü, Hazret-i Hacı Bektaş Velî Osmancık ile Bursa fethine memur olup Osmancık nikris hastalığına tutulduğundan Konya'ya gitti. Yerine oğlu Orhan Gazi'yi Bursa üzre muhasaraya koyup tam (---) ay dövüp Osman Gazi vefat ettiği an Bursa feth oldu. Orhan ilk defa Bursa içinde Hacı Bektaş Velî izniyle sikke ve hutbe sahibi olup müstakil padişah oldu.

Sonra Horasan Sultanı Hacı Bektaş Velî Kırşehir adındaki şehirde sene (---) tarihinde merhum oldu.

Sonra onların inci saçan sözleri bereketiyle Yıldırım Han ortaya çıkıp derya gibi asker ile bu Tokat Kalesi'ni kuşatıp bilek zoruyla 795(1393) tarihinde Tokat Kalesi'ni fethetti (c.5 s.84-85).

Epizotları:

1. Hacı Bektaş, Ahmed Yesevî'nin izniyle Horasan'dan Anadolu'ya Tokat yakınlarına gelir.
2. Tokat Kalesi'ni küffârdan Osmanlı için ister.
3. Küffârlar kabul edip vermezler.
4. Hacı Bektaş buranın Yıldırım gibi bir er tarafından fethi için dua eder.
5. Sümbüllü adında bir halifesini oraya bırakır.
6. Osmanlı ile beraber Bursa fethinde bulunur.
7. Hacı Bektaş Kırşehir'de vefat eder.
7. Tokat, Yıldırım Han tarafından fethedilir.

4.3.89. Miskinler Tekkesi

Bütün cüzam ve kaba hastalığına yakalananlar orada kalırlar, ama içlerinde dindar ve hâl sahibi adamlar vardır. Bunlar halktan saklanan ve halk bunlardan nefret etmiş, yerilmiş kavimlerdir, ama duaları kabul olur. Hatta bir adamın atını sancı tutsa yahut düvüce ve kızıl kurt olsa bir akçelik yağ mumu alıp atın boğazına asıp tekkeyi dolaştırılırken miskinler “Allah Allah” diye gülbâng-ı Muhammedî duasını ederler. Allahu Talânın emriyle o at şifâ bulur. Hatta bu hakire Basra Paşası Efrâsiyabzade Hüseyin Paşa bir sâfinâtü’l-ciyâd gibi bir muteber at verdiğinde bu Tokat’da sancılandı. Bir akçe mum götürüp nezri verdim. Allah’ın izniyle at şifâ buldu. Denenmiş bir yerleşmiş tekkedir, ama inşallah Allah indinide övülmüştür (c.5 s.93).

Epizotları:

1. Burada bulunan dervişler halk tarafından yerilir sevilmezler.
2. Birinin atı zarar görse bu dervişler biraz mum ile dua ederek iyi ederler.
3. Evliyâ Çelebi’nin atı da bu şekilde şifa bulur.

4.3.90. Hacı Bektaş Velî

Hatta bu diyar (Tokat), keferede elinde iken Hacı Bektaş Velî, kefereden bu kaleyi Osmancık’a isteyince, Ermeniler sultandan keramet isteyi,

“Şu taştan zaman ile süt akardı, yine aksın. Bu kaleyi senin Osmancığın tamamen teslim edelim” derler.

Hemen Bektaş Velî bir kere, “Ey taş, Allah’ın izniyle ak süt ak” deyince yedi saat süt akıp Sümbüllü deresinden süt akar. Sonra kefereler sözlerinde durmayıp Tokat Kalesi’nin anahtarlarını vermediklerinde süt kesildiğini Ermeniler “Sihirdir” diye yazmışlardır (c.5 s.100).

Epizotları:

1. Ermeniler Tokat kalesini teslim etmek için Hacı Bektaş’tan taştan süt akıtmasını isterler.
2. Hacı Bektaş Allah’a dua eder.

3. Taştan süt akmaya başlar.
4. Ermeniler büyüdür diye inanmazlar.
5. Taştan akan süt durur.

4.3.91. Yazıcızâde Mehmed Efendi

Osmanlı alimlerinden. Meşhur Mhammediyye adlı eserin müellifi. İsmi, Yazıcızade Muhammed Efendi olup, babası Yazıcı Salih'tir. Malkara köylerinden Kadıköy'de doğdu. Gelibolu'yu mekan tutup 1451 senesinde orada vefat etti. Önce babasından ilim öğrenmiştir. Tahsili için çok uzak diyarları da dolaşmıştır. Arapça ve Farsça'da çok öndeydi. Şiirleri de mevcuttur (Evliyalar Ansiklopedisi,1993:221-222).

Bir gün Yazıcızâde Mehmed Efendi yazdığı *Muhammediyye* kitabını okurken bir ciğer yakan âh çeker ki okuduğu sayfa âhında yanınca bir nice fukaralarına *Muhammediyye* kitabını verip, “Varın, bu bizim yazdığımız kitabı Horasan, Belh u Buhârâ erenlerine hediye götürünüz ki okuyup gönül yakan aşkları artsın” diye kitabını Horasan diyarında Türk ü Türkân Hoca Ahmed-i Yesevî hazretlerinin halifelerinden Şeyh Takî hazretlerine *Muhammediyye* kitabını verirler. Onlar da huzur-ı saadetlerinde okutturup bütün dinleyen sadık âşıklar sevinçlerinden sermest sarhoş olup parmaklarını ağızlarına götürürler. O an Şeyh Takî hazretleri *Muhammediyye* sahibi Mehmed Efendi'nin yüksek derecesini keşf için buyururlar ki,

“Ey vefâ kardeşleri, bu eser sahibi deniz kıyısında yahut hava-yı heves olan diyarda oturmamak var” derler. Hemen Mehmed Efendi hizmetçileri derler ki:

“Sultanım, Rum diyarında deniz kıyısında Gelibolu adlı bir şehirde deniz kenarında bir mağarada bu kitabı yazıp her an abdest yenilemesini rahmet deryasından ederken bütün balıklar deniz içinde gelip Mehmed Efendi'mizin huzurunda durup giderlerdi. Ve dahi şeyhimiz Mehmed Efendi çocuklundan beri hiçbir zaman çocuklar ile oynayıp havasına hevesine uymayıp gündüz oruçlu ve gece ayakta olup halktan uzakta bir kimsedir” dediklerinde Şeyh Takî hazretleri buyururlar ki,

“Ey imdi bu kimse deniz kıyısında oturup böyle ibret verici bir kitabı yazmaya kâdir ola. O kimse bütün ömrü boyunca cidden canlı kısmından balık eti ve

diğer hayvan eti kalbi karartıp akli hafif eder” buyurdularında, hemen Mehmed Efendi halifeleri derler ki,

“Evet sultanım, şeyhimiz ömr boyunca balık eti ve başka canlı kısmı yemeyip çarşı pazara varmayıp daima riyâzât, perhiz, mücahede ile geçinip böyle bir kitab yazmıştır.” derler.

Şeyh Takî hazretleri, Yazıcızâde’ye hayr dualar edip *Muhammediyye* kitabını nice yüz halifelere yazdırıp Belh u Buhârâ âşıklarına hediye gönderirler. Onun için hâlen Buhârâ’da kitabı çok okunur, ama Kastamonu diyarında nice bin oğlan ve kız çocukları *Muhammediyye* kitabı hafızı vardır. Hâlâ Rum’da da *Muhammediyye*, muteber kitabdır.

Sonra Mehmed Efendi fukarası nice hediyeler ile Takiyyüddin hazretlerinden *Muhammediyye* nüshasını kitabıyla gelip Mehmed Efendi’ye ulaştıklarında hâlâ o *Muhammediyye* kitabı Mehmed Efendi’nin kendi el yazıları ile nurlu kabirlerinin başı tarafında durur ve ciğer yakan âhıyla yanan yanık evrak (---) (---) faslında açık seçiktir. Bu kusurlu hakir kutlu türbelerinde nice kere o kitabı okuyup yanan sayfayı görmek nasip olmuştur. *Allah rahmet eylesin* (c.5 s.431-432).

Epizotları:

1. Mehmed Efendi bir Muhammediyye yazar.
2. Muhammediyye’yi okurken aşk ateşiyle bir ah çeker ki kitabın o sayfası tutuşup yanar.
3. Mehmed Efendi müridleriyle eseri Hoca Ahmed Yesevî’nin halifesi Şeyh Takî’ye yollar.
4. Şeyh Takî bunu yazan kişinin denizden ve hevâdan uzak olduğunu bildirir.
5. Mehmed Efendi’nin müridleri onun hakkında bilgiler verir:

Bu kitabı deniz kenarında mağarada yazar.

Abdest alırken balıklar gelip onu seyreder.

Küçükken çocuklar ile hiç oynamaz.

Gündüz oruçlu gece ayakta ibadet eder.

Halktan uzak yaşar.

6. Şeyh Taki onun canlı kısmından hiçbir şey yemediğini keşfedip söyler.

7. Muhammediyye Şeyh Takî'nin müridlerince çoğaltılıp dağıtılır.

8. Müridleri döndüğünde Mehmed Efendi'yi vefat etmiş bulurlar.

9. Kabrinin başı üzerinde yanan sayfa asılıdır.

4.3.92. Hazret-i Molla Hünkâr Mevlânâ

Mevlana 30 Eylül 1207 yılında bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan Ülkesi'nin Belh şehrinde doğmuştur. Mevlana'nın babası Belh şehrinin ileri gelenlerindedir. Annesi Belh Emiri'nin kızıdır. Bahaeddin Veled siyasi nedenlerden ötürü Belh'den ayrılıp Nişabur'a gitmiştir. Oradan sırasıyla Bağdat ve Kufe'ye daha sonra Kâbe'ye gitmiştir. Kâbe'den Karaman'a gelip yerleşmiştir. Burada Gevher Hatun ile evlenmiştir. Baheeddin Veled Konya'da vefat ettikten sonra talebeleri Mevlana'nın çevresinde toplandılar. Çok etkileyici vaazlar ile talebe çevresi genişlemiştir. Burada Şems ile tanıştı. Şems ölünce uzun yıllar inzivaya çekildi. 17 Aralık 1273 günü vefat etti (www.mevlana.com.tr).

Hazret-i Şems ile Mevlânâ'nın keşif ve kerâmetlerini işitip, âyâ ne çeşit âdemdir, diye pirinc-pirimimiz bir ârif kimse idi, biraz hediyeler ile elçimiz Konya şehrinde Mevlânâ huzuruna varınca hediyeleri kabul edip âyinleri üzere elçilerimize seyretmeleri için bir büyük semâ ve safâlar ettirip ve nice türlü saz u sözler çaldırıp zevk u safâlardan sonra mutrıplar (çalıcılar) Mevlânâ huzuruna gelip ihsan için daire (def) tutarlar.

Hemen Hazret-i Mevlânâ da elçilerimizin gözleri önünde mübarek sağ kolunu yeşil hırkası yeniyle batı tarafa '*Bismillah*' deyip el uzatıp hemen bir an içinde hanende, sâzende ve mutribânların defteri bir avuç Venedik altını dökünce kızgın ve kırmızı kor gibi altınlar deflerin derisini yakıp bütün altınların yere düştüğünü elçilerimiz görüp şaşırırlar ve bu durumu vakti saati ve derecesiyle yazarlar. Mutrıplar da altınları alıp giderler.

Elçilerimiz Hazret-i Mevlânâ'dan izin alıp Venedik'e geldiklerinde görseler ki darphanenin kale gibi şeddadî bina duvarı bunların Konya'da yazdığı anda bir yeşil hırkalı nurlu el belirip darphane duvarı delinip ateşte kuruş olurken bir kabza mümessek altını alndığını elçilerine anlatırlar.

Elçileri de Konya'da gördükleri altın durumunu pirinc-pirimlerine anlatırlar. Darbhane içinde altın işleyen mahpuslar da elçinin Konya'da yazdığı saat sırasında bir nurlu el ile alınan 10 bin adet altının durumuna anlattıklarında pirinc-pirim de danışıp Hazret-i Mevlânâ'ya 10 bin adet bayraklı mümessek altını her sene Konya'da Hazret-i Mevlânâ'ya gönderirlerdi. Onlar da, mısra:

Mal-ı kâfir hest ber-mü'min helâl

Diye hediye kabul edip fukaralara dağıtırlardı (c.5 s.680-681).

Epizotları:

1. Mevlânâ sema esnasında sağ kolunun altında sıcak altın döker.
2. Dökülen altınlar defleri yakar yere dökülür.
3. Çalgıcılar altınları alıp gider.
4. Venedik'e gelen elçiler darphanenin kalın duvarından yeşil hırkalı bir elin uzanıp altın aldığını görür.
5. Mevlânâ'nın kerameti anlaşılır.
6. Bu altınlar fukaralar arasında pay edilir.

4.3.93. Hazret-i Selim Dede Sultan

Karaca Ahmed Sultan erenlerindendir. Nice keşif ve kerametleri görülmüştür. Bir yeşillik yerde köyden dışarıda mamur bir tekke içinde yüksek bir türbede yatmakta olan bitr ulu sultandır. Mübarek başlarında Abbasî sarığı, dört tarafı çerağlar, şamdan ve sancaklarla donatılmıştır. Dış avlusunun etrafında mutfak ve derviş odaları ile bezeli şenlikli bir tekkedir. Tüm dervişleri yaylaya göçüp bütün mutfak aletlerini, bakır kap kacaklarını olduğu gibi bırakıp nice kıymetli halı ve diğer eşyaları hâli üzere koyup gitmişler. Asla tek bir kimse el uzatamaz ulu sulatan

tekkesidir. Allah'a hamd olsun bu sultanı ziyaret edip bir Yâsin-i şerif okuduk (c.9 s.15-16).

Epizotları:

1. Selim Dede'nin kerameti sebebiyle türbesini bırakılan eşyalara hiç kimse el uzatamaz.

4.3.94. Yahşi Baba ve Bahşi Baba

İkisi ikiz kardeşler imiş. Selim Han huzurunda yemek yerlerken sofrada ikisi "Padişahım, biz bu an gideriz" deyip o anda hemen ikisi birden can verip bu mahalde defnedilip üzerlerine bir tekke yapmışlar. Kendileri Horasan erenlerinden olmakla yine türbedârları ve tekke şeyhleri Hint, Özbek, Moğol ve Dağıstanlı fukaraları sakinlerdir (c.9 s.38).

Epizotları:

1. Selim Han huzurunda bu iki ikiz kardeş yemek yerler.
2. Selim Han'a vefat edeceklerini söylerler.
3. İki kardeş de ruhlarını aynı anda teslim ederler.
4. Selim Han üzerlerine tekke yaptırır.

4.3.95. Şeyh Hazret-i Zekeriya Efendi

Nice yüz açık keramet sahibi ulu sultandır. Kerametlerinden birisi hayatlarında dua edip "Bu Simav Şehri'ne veba ve humma hastalığı girmesin" diye buyurmuşlar. Hayatta oldukları zaman içinde, bu şehir içine 150 sene veba girmemiş. Bu duayı 25 yaşında iken edip duaları kabul olup tam 125 sene bu Simav Şehri'ne humma ve taun girmemiştir (c.9 s.51).

Epizotları:

1. Şeyh Zekeriya Simav şehrine veba ve humma hastalıklarının girmemesi için dua eder.
2. O günden sonra tam 125 yıl Simav'a bu hastalıklar girmez.

4.3.96. Oklu Dede

Derviş Şecî adlı bir âşık cana 10 kan edici, dağlar gezici, candan bezici, adam kesici yol kesicilik ederler. Bu garip can bunların onunun da ok ile kanlarını toprağa döküp vücutlarını toprağa salar. Allah'ın hikmeti bir ok yayından dürüst çıkıp bir çam ağacına gelip saplanır. Hâlâ o ok çam ağacının gövdesinde 3 adam boyu yüksekte saplanmış yelekleri ağacın içinde, okun temreni iki karış dışarıda yalman gösterip durur. Gerçekten de çok iyi okçu pehlivan imiş. Onun için Oklu Çam Beli derler. Öldürülen 10 harami de bu yazılan çam dibinde ecel içkisini içip hâlâ mest olup ta kıyamet gününe kadar suskunlar vadisinde yatarlar. Hakir de bu mahalden korkumuzdan sessiz sedasız silâhlarımız hazır geçti ki zira gayet melun, amansız beldir.

Sonra o haramileri katleden garip, gönlü yaralı derviş 10 haraminin giysilerini ve eşyaları silâhlarıyla birlikte yine kendi atlarına yükleyip leşlerini sarıklarıyla atlar üzerine iyice bağlayıp 10 adet atı da birbirlerinin kuyruklarına yularlarından bağlar. Derviş kendisi de yaya olarak atları leşler ile yedeğe alıp Demirci Şehri'nde hâkime getirip esvap ve eşyalarıyla teslim edip bir köşede durur. Bu hâli şehir halkı görüp hamd ü senâ edip dervişe nice bin guruş verirler.

Vaktin hâkimi de haramilerin bir şeyin almayıp hepsini dervişe verir, başına turna telleri takıp bunlardan üstün, yakın nedimlerinden eyler. Dervişe bu şehir içinde bağ, bahçe ve bir hane verip bir bâkire kız verip Demirci Şehri'nde kalır. Yakın zamanda olduğundan Derviş Şeci'yi görmüş adamlardan dinledik. Nitekim adı geçen derviş hayatta imiş, bu Demirci Beli'nde kurt ile koyun yağ u bali gezerlermiş. Derviş her sene başına bu kadar adam toplayıp sarp dağ ve belin yollarını, dikenlerini, çer çöplerini temizleyip kaldırımlar, âbıhayat kaynak çeşmeler ve çemenzar sofalar yaparmış. O sarp dağ içinde ne kadar hayır eserleri geçtik ise anılan dervişin oku bereketiyle olmuştur.

Yine Derviş kendi keremlerinden öldürdüğü haramileri dağa götürüp yıkayıp sıralı olarak bir seki üzerine cenk ettikleri Oklu Çam adlı mahalde defetmişlerdir. Hâlâ etrafları çevrilmiş alçacık duvarlı mezarlıktır. Kendi için de bir kabir yaptırıp şehir halkına vasiyet etmişti, 40 yıl yaşayıp sonra dünyadan göçünce vasiyetleri üzere tüm dostları Derviş'i haramilerin yanına defnetmişlerdir. Hâlâ bu

yüksek dağ içinde “Oklu Dede” diye gelen geçenlere ziyaretgâhtır ve “Oklu Çam” diye meşhurdur.

Hâlâ bu mahalde haramiler insana saldırmaya cüret edemezler. Ama aşağı eteklerde ve Demirci Şehri’ne yakın yerlerde o ulu çamlık içlerinde gayet dikkatli olmak lâzımdır. Zira bu Demirci Beli ve Oklu Çam Beli Rum, Arap ve Acem’de meşhur amansız beldi. Ve Oklu Çam denmesinin sebebi odur, *vesselâm* (c.9 s.52-53).

Epizotları:

1. Derviş Şecî dağdaki on haramiyi ok ile öldürür, oklardan biri çam ağacına saplanır.
2. Öldürdüğü haramileri atlarına bindirip Demirci Şehri’ne götürür.
3. Şehir halkı Derviş’e çok teşekkür edip hediyeler verirler.
4. Vaktin hâkimi de Derviş’e iş, eş ve aş verir, başına turna teli takar.
5. Derviş öldürdüğü haramileri öldükleri yere götürüp yıkayıp Oklu Çam’a defneder.
6. Oklu Dede namını alır.
7. Kırk yıl sonra ölür.
8. Vasiyeti üzerine Oklu Çam’a, haramilerin yanına defnedilir.
9. O günden sonra haramiler Oklu Çam’da kimseye saldıramaz.

4.3.97. Şeyhi Çelebi

Bu şehri de gezip dolaşıp sabahleyin kalkmak üzere iken Allah’ın hikmeti iki kölemiz kaçıp yer yarılıp yere girdi. Şehrin hâkimi dört tarafa adamlar salıp tellâllar çağırttı, bir izleri bulunamadı. Sonunda bir gece daha bu şehirde konuk olup o gece istihare duasını okuyup yattım. Rabbimin hikmeti ve duası bereketiyle rüyamda daha önce Kula Şehri’nde hanesinde konuk olduğumuz Şeyhi Çelebi’yi gördüm. Allah’ın hikmeti Kula Şehri’nde kendilerinden ayrılıp elveda yerinde iken,

“En kısa zamanda sizi yine hanemize davet ederiz ve müşkül işlerinizi kolay edip kölenizin birini sünnet edip müjdesiyle teslim ederiz” buyurmuşlar idi. Biz de,

“İnşaallah dahi diğer şehirleri seyahat edip nasip olursa yine geliriz” demiş idim. Allah’ın hikmeti rüyamda görüp mübarek elleri ile elime yapışıp,

“İşte senin kölelerin şu bağda saklanmaktadır” diye yerlerini gösterip,

“Size daha önce ‘Müjde ederiz, bize gelin’ demiş idik. Elbette sabahleyin gelin, yine hanemize teşrif buyurup konuk olun” dediler. Derhâl uykudan uyanıp temiz abdest alıp iki rekât kaza namazı kılıp sabahleyin atlarımızı eyerleyip Demirci Şehri’nden ılgar ile kible tarafına mamur köyler geçerek 12 saatte,

...

Önce mahkemeye varıp oradan hanemiz sahibi Şeyhi Çelebi’ye vardık, “Hay rûh-ı mücessemim” deyip hakire hayli izzet ikram etti. Kölelerimin kaçtığını bunlara söylediğimde,

“Vallahi birader şunda bir bağ içinde bir alay misafirler gelip kondular. Tabilerinizle habersizce varıp onlardan sorsanız, belki öğrenirsiniz” dediler. Hemen yine mahkemeden bir adam alıp bağlara vardım. Hamd olsun bizim çelebilerimiz ikisi de pervasızca kebab çevirir, biri odun keser. Hemen kebabı çeviren kölem kebabı bırakıp kaçarken yakalayıp bağladık. Öbür kölemin de yakasından yapışıp bunları kaçıran herifi mahkemeye davet ettik. Yeniçeri serdarından adam getirdiler. Derhâl serdar gelip bunları mahkemeye hazır etti.

“İki yanaşma hizmetkârdır, geldiler, aldım” dedi. Kölelerden sorulduğunda,

“Vallahi Demirci Şehri’nden bunlar bizi ayartıp aldığımız mal, atlat ve rahtlar hep bunlardır. Bir gecede bizi bu şehre getirip bu bağ evlerinde bizi saklarlardı” diye cevap verince yeniçeri serdarı bunları zincire bağladı. Onlardan bize 300 guruş ceza alıverdi. Hamd olsun kölelerimiz ve diğer çalınan eşyalarımız eksiksiz bulundu. Rüyamızda bize müjde veren hanemiz sahibi Şeyh Çelebi’ye gelip mübarek ellerini öpmeye kalkıştığımızda razı olmadılar ve asla bu duruma dair bir söz etmediler. Böyle bir ulu sultan hanemiz sahibini rüyamızda görüp işaretleri sebebiyle kölemizi bulduk. Köleler tövbe ettiler, birini sünnet edip Kula Şehri’nde büyük şenlikler edip birkaç gün daha gezip dolaştık (c.9 s.56-57).

Epizotları:

1. Evliyâ Çelebi'nin iki kölesi kaçar.
2. O gece uykusunda Şeyhi Çelebi'yi görür.
3. Şeyhi Çelebi onu evine davet eder, kölelerinin yerini ve birini sünnet ettireceğini bildirir.
4. Sabah uyanıp Şeyhi Çelebi'nin yanına giderler.
5. Köleler bulunur.
6. Şeyhi Çelebi'nin dedikleri çıkar.
7. Evliyâ Çelebi ve köleleri geri dönerler.

4.3.98. Ali Dede

Bu iki sultanlar Vukuflar Köyü'nde yatmaktadırlar. Hesapsız kerametleri görülmüştür. Ve eski Memi Dede oğlu Ali Dede vefat ettiğinde musallâda cenaze namazını nice bin adam kılarken naşı tabutuyla halkın gözü önünde kaybolup tüm hazır olanlar hayretler içinde kalıp şaşırırlar. Sonra üçüncü gün bağlar içinde bir tepe üzerinde bulunup orada defnediler. Hâlâ halkın ziyaretgâhıdır ve yakın zamanda olmuştur. Cenazesine bulunanlar ile tanışıp onların anlattıkları üzere yazıp ziyaret ettik. *Sırrı aziz olsun* (c.9 s.115).

Epizotları:

1. Ali Dede'nin cenaze namazı kılınırken tabutu göz önünden yok olur.
2. Üçüncü günü bir bağda tepe üzerinde bulunur.
3. Ali Dede'yi o tepeye defnediler.

4.3.99. Ahi Evran Sultan

Hacı Bektaş-ı Velî, Molla Hünkâr, Şems-i Tebrizî ve Sadreddin-i Konevî hazretleri ile birlikte bulunmuş ulu sultandır ki nice keşif ve kerametleri görülmüştür. Kerametlerinden biri Kayseri'de debbağlık ederken “Devlete vergi vermez” diye bir gammaz, hâkime şikâyet eder. Kapıcılar varıp Ahi Evran'ı bağlamaya kalkışınca

hemen dükkân içinde bir evran (yılan) çıkıp halk üzerine saldırınca kapıcıların hepsi cansız kaçarak hâkime gelip başlarından geçenleri anlatırlar. Sonra Ahi Evran'a saygı gösterirler. Onun için Ahi Evran, yani evran kardeşi demek olur. Sonra Kayseri'den göçüp bu Denizli şehrinde rahmete kavuşup yatar (c.9 s.215).

Epizotları:

1. Ahi Evran'ı "Vergi vermez" diye şikâyet ederler.
2. Onu tutuklamaya gelen askerlere bir evran(yılan) saldırır.
3. Herkes korkup kaçar.
4. Ahi Evran'a saygı duyarlar.
5. Ahi Evran, Denizli'ye gidip orada vefat eder.

4.3.100. Selim Dede

Biri de (İbretlik ağaçlardan) Kanlı Çam'dır. Yaz kış kanı kızıl kızıl akar. Edhemî tarikatından Selim Dede adlı bir halim selim zatı haramiler bu çam altında yaralayıp soyup giderler. Ölüm anında Edhemî dervişi,

"Ey çam! Benim kanım yere senin sayende düştüğüne sen de kan akıtıp tanıklık eyle" diye dua edip Selim'in ruhu Hakk'a yürüyüp kanı düşüp şehit olduğu çamın dibinde bir set üzerinde gömülüdür. Hâlâ o zamandan beri bu çamdan kan akmaktadır. Onun için kanlı çam derler, yol üzerinde halkın ziyaretgâhıdır (c.9 s.219-220).

Epizotları:

1. Selim Dede'yi haramiler soyup yaralı bırakırlar.
2. Selim Dede'nin kanı çama bulaşır.
3. Selim Dede ağaca kanını sonsuza kadar akıtıp şahit olmasını ister.
4. Selim Dede orda vefat eder.
5. O günden sonra ağaç kan akıtır.
6. İsmi Kanlı Çam kalır.

4.3.101. Hazret-i Seyyid Kemaleddin

Dört köşe duvar içinde üstü açık bir ulu ziyaret yeridir. Nice kerametleri görülmüştür. Bunlardan biri mübarek başları ucunda bir uzun ardıç ağacı vardır, beş adam kucaklar büyük bir ağaçtır. Bir memlekette ardıç ağacının öyle yüksek ve iri olma ihtimali yoktur. Bu ağacın gövdesi yol yol deliktir, içi boştur, on adam sığar. Allah'ın hikmeti, inkârcılardan birkaç kötü niyetli şahıs bu azizi sınamak için ziyarete gelip hediye olarak biraz badem getirip keramet isterler. Aziz hazretleri buyururlar ki:

“Badem getiriciye adam bağcılar! Şeyhlerin keramet göstermesi hayız görmek gibidir. Ama şu bademlerimizden taze badem yiyin” diye mübarek elleri ile bu büyük ardıç ağacının kovuğu içine “Bismillah” deyip 1 badem koyunca Allah'ın emriyle bir anda yeşil dallat verip 7 saatte taze badem verir. Ama Allah'ın hikmeti hâlâ o kadar badem verir ki vilâyet vilâyet hediye götürürler.

Bu badem ağacının kökleri ardıç ağacının gövdesindedir, terde değildir, asla badem kökünden belirti yoktur. Bu bademin ardıç içinde insan gövdesi gibi kalın dalları vardır. Badem ağacı ardıç ağacından yüksek bir süslü ve düzgün ağaçtır ki gözler kamaşır. Kısacası görmeye değer ibretlik bir büyük ağaçtır. Seyyid Kemaleddin Sultan bu keşiften sonra vefat eder. Acayip nazargâhtır (c.9 s.223).

Epizotları:

1. Seyyid Kemaleddin'den kötü niyetli kişiler keramet isterler.
2. Seyyid Kemaleddin, şeyhler için bunun çok kolay bir iş olduğunu söyler.
3. Ardıç ağacının içine onları getirdiği bir bademi sokar.
4. Ağaç anında yeşerir yedi saat sonra badem verir.
5. Seyyid Kemaleddin bu keşiften sonra vefat eder.
6. Ardıç ağacı o günden sonra hep badem verir.

4.3.102. Yakub Baba

Sırrı aziz olsun Süleyman Han ile konuştuğunda “Var Sarı oğlan *Yefrahu'l-mü'minînebi-nasrillâh*” (Kur'ân, Rum, 4-5) âyetini okuyup Rodos'u al” diye keramet

gösterip bu âyet tarih olunmuştur. Fetihten sonra Süleyman Han, Yakub Dede'yi merhum bulmuştur, *sırrı aziz olsun* (c.9 s.253).

Epizotları:

1. Yakub Baba Rodos'un fethini müjdelir.
2. Rodos, Süleyman Han tarafından fethedilir.
3. Fetihten sonra Yakub Baba vefat eder.

4.3.103. Musa Baba

Nice bin kerametleri görülmüştür. Bunlardan biri; tekkesi önü gayet bataklık ve çamurlu yer imiş. Bir nice dervişleri,

“Sultanım, şu tekke önü gayet çamurludur, gelen dostlar ve ziyaretçiler hayli zorluk ve sıkıntı çekerler. Himmetiniz ile bir kaldırım etseniz” diye rica ederler.

“N'ola güllerim” deyip o gece çerağ ve meşaleler yakıp def ve kudümleri dövüp boru ve davullarını çalıp hâlâ tekkesine havale olan taşlı dağa tevhid-i erre ile varıp,

“*Selâmün aleyküm ey Allah'ın dağı*” deyip iki rekât namaz kılıp, hane yaptım, gönüller kâbesi yapmak için, onun kaldırımı yoktur. Büyük dedem Seyyidü'l-kevneyn aşkına ve On İki İmamlar aşkına senden 12 bin taş isterim ki her biri bir at ve katır gövdesi gibi ola. Gelip tarik-ı Muhammedî üzere selâma duralar” diye bir gülbâng çeker. Tüm hazır olan abdallar “Allah” deyip el yüze sürülünce o an bir şimşek ve yıldırım kopar ki bazı dervişlerin ödleri patlayıp bütün çerağlar söner, şiddetli bir rüzgâr zemini sarsıp taşı ve toprağı savurup Musa Baba bütün dervişlerini el ele verip,

“Güzeller, duamız kabul oldu, gelin tarik-ı Muhammed'e girin. Görün nice kaldırım döşenmiştir” der. Sabahleyin tekkeden dışarı çıkıp görseler ki istedikleri yede 3 bin adım boyunda Tanrı hediyesi bir kaldırım var, dikkatle baksan ibret gözü kamaşır, insan işi değildir. Öyle düzgün taşlardır ki her biri usta elinde yontulmuş parlak ve cilâlı taşlardır. Öyle sıralı dizilip süslenmiş ki hattat çizgisidir. Gören seyyahlara gizli değildir. Bunun gibi nice kerametleri tarihlerde ve menkıbe kitaplarında yazılıdır. Himmetleri hazır ola (c.9 s.298-299).

Epizotları

1. Musa Baba'dan tekkenin önüne çamurdan korunmak için kaldırım yapmasını isterler.
2. Musa Baba bunun için zikredip dua eder ve iki rekat namaz kılar.
3. Daha herkes “Âmin” derken bir gürültüyle fırtına kopar.
4. Bütün dervişler el ele verirler.
5. Gözlerini açtıklarında sabahleyin 3 bin adımlık mükemmel bir kaldırım görürler.

4.3.104. Molla Ahmed İbn Mahmud El-Asam

Mollalığı terk edip terk ü tecrid iken doğum yeri olan Lârende içinde “*Kazarededilmez*” deyip kazaya razı olup cennete vasıl oldu. *Sırrı aziz olsun*. Hâlâ bütün halkın ziyaretgâhıdır (c.9 s.339).

Epizotları:

1. Molla Ahmed vefat etmeden önce vefat edeceğini işaret edip vefat eder.

4.3.105. Dermend Baba

Osmanlı devri velilerinden olan Derdimend Dede'nin kabri Kahramanmaraş'ın kuzey doğusunda, çevre yolu üzerinde, Sütçü İmam Lisesi karşısındaki tepededir. Çıkan bir yangın sonucu dergah ve yazılı belgelerin yanması sebebiyle hakkında yeterli bilgi yoktur. Yaptığı ilaçlarla insanların dertlerine deva olmuş ve yöre halk tarafından çok sevilmiştir. Günümüzde de hasta olanlar tarafından kabri ziyaret edilmekte, dua edilip bereketlenilmektedir (Evlilyalar Ansiklopedisi, 1993:16).

Ulu Melami sultanlarındandır. Hatta Uzun Hasan, Fatih Sultan ile savaşırken buyururlar ki,

“Uzun Hasan, Sultan Mehmed oğlan seni kırar ha! Malını cebine koyar ha” diye keşfetmişlerdir. Gerçekten de öyle büyük bir savaş olup Dermend Baba, Fatih tarafında bulunup büyük ferih olup tarihi:

... (c.9 s.374-375).

Epizotları:

1. Dermend Baba; Uzun Hasan'a, Fatih'e yenileceğini söyler.
2. Uzun Hasan, Fatih'e yenilir.

4.3.106. Dölük Baba

Dülükbaba Türbesi şehrin kuzeyinde, Adana asfaltının doğusunda kendi adıyla anılan tepenin üzerindedir. Dülükbaba'yı diğer evliyalardan ayıran özellik, rivayete göre evlenmek isteyen bekar erkeklere yardımcı olmasıdır. Dülükbaba Antep'in Müslümanlar tarafından fethinde şehit düşmüş bir şahıstır. Asıl adı Davud'dur. Sonrasında şu anda yattığı yerin adıyla anılmaya başlanmıştır (www.gaziantepTurizm.gov.tr).

Selim Şah Mısır'a giderken yoluna çıkıp,

“Yolun kolay olsun Selim oğlan, derler. Mısır'ı filân ayda alıp Mekke Medine sahibi olunca bana bir tekke yapar mısın?” diye Mısır'ın fethini müjdeler. Melâmi Bektaşîlerinden bir ulu sultanmış. Gerçekten de söylediği günde Mısır fethedilir. Selim Han fetihten sonra Ayntab'a gelip Dölük Baba'yı vefat etmiş bulunca nurlu kabri üzerine türbe yapar (c.9 s.385).

Epizotları:

1. Dölük Baba, Selim Şah'a Mısır'ın fethini müjdeler.
2. Mısır fethedilir.
3. Selim Han seferden dönüşte Dölük Baba'yı vefat etmiş bulur.
4. Selim Han, Dölük Baba'ya türbe yapar.

4.3.107. Bir Büyük Evliyâ

Bir büyük evliyâ,

“Selim, sana kardeşlerinden fayda yoktur. Yerine halife Süleyman olsa gerektir” diye müjdelemişti.

Gerçekten Selim Şah'ın Süleyman'dan başka bir evladı olmadı (c.10 s.112).

Epizotları:

1. Bu evliyâ Selim Şah'a yerine halife Süleyman olacaktır diye müjdeler.
2. Selim Şah fetihlerle halifeliği alır.
3. Selim Şah'ın tek oğlu Süleyman da onun yerine halife olur.

4.4. EVLİYA ÇELEBİ SEYAHAYNAMESİ'NDEKİ MENKİBELERİN YÖRELERE GÖRE DAĞILIMI

Bu bölümde *Seyahatname*'de geçen menkıbelerin yörelere göre dağılımı yapılacaktır. Bu dağılımda *Seyahatname*'de ismi geçen velilerin buldukları yerler eserden hareketle verilecektir.

4.4.1. Aksaray

Şeyh Kerimeddin-i Kirmânî

4.4.2. Amasya

Şeyh Abdurrahman Bin Hüsameddin

Şeyh Hazret-i Abdurrahman Bin Hüsameddin

Şeyh Hazret-i Pir İlyas-ı Amasyavî

4.4.3. Ankara

Hacı Bayram-ı Velî

Er Sultan

Şeyh Hüsâmeddin

4.4.4. Bolu

Şeyh Hazret-i Akşemseddin

4.4.5. Bursa

Hazret-i Emir

Geyikli Baba Sultan

Şeyh Hazret-i Abdal Murad

Mevlânâ Şemseddin Muhammed Bin Muhammed Bin Hamza Bin Muhammed Fenari

Şeyh Hazret-i Şemseddin Muhammed Bin Ali Yani Hazret-i Seyyid Emir Sultan

Şeyh Uzun Muslihiddin

Şeyh Hazret-i İshak-ı Kâzrunî

Hazret-i Selim Dede Sultan

4.4.6. Çanakkale

Yazıcızâde Mehmed Efendi

4.4.7. Denizli

Selim Dede

Hazret-i Seyyid Kemaleddin

4.4.8. Diyarbakır

Şems Efendi

4.4.9. Edirne

Sefer Şah Sultan

Müezzîn Sultan

Eskici Baba ve Telli Baba

Balaban Baba ve Yatağan Baba

Mumcu Hasan Baba

Eğlence Baba

Hazret-i Tütünsüz Sultan

Kalenderî Sultan

Şeyh İsmail Mes'udî Efendi

Molla Mehmed Bin Yakub

Şeyh Âşık Dede Gülşenî

Şeyh Hazret-i Abdülkerim Gülşenî

4.4.10. Erzincan

Pir Dede Sultan

4.4.11. Erzurum

Koyun Baba

Çağırkanlı Sultan

Kozlu Baba

4.4.12. Eskişehir

Gizlice Baba Sultan

Şolgay Sultan

4.4.13. Gaziantep

Dölük Baba

4.4.14. İstanbul

Evliyâ Çelebi

Yâvedûd Sultan

Şeyh Yahya Efendi

Molla Hazretleri

Molla Hayreddin

Pir Merkez Efendi

Nalıncı Memi Dede

Hatip Zâkiri

Kapani Mehmed Efendi

Armağani Mehmed Efendi

Kapani Deli Sefer Dede

Yetmiş Kuruş Dede

Divane Duhan-Keş Dede

Bülbül Divanesi

Tabak Divanesi

Boynuzlu Divane Ahmed Dede

Durmuş Dede

Sümüklü Dede Divane

Elekçi Divanesi

Meyyitzâde

Şeyh Hz. Abdi Dede

Bir Garip Yiğit

Kılıç Ali

Ulu Rahip

Durmuş Dede

Şeyh İsmail

Âsumânî Dede

Hacı Nâsır

Akşemseddin Oğlu Şeyh Mehmed Nurulhüdâ

Yahşi Baba ve Bahşi Baba

4.4.15. İzmir

Ali Dede

4.4.16. Kahramanmaraş

Dermend Baba

4.4.17. Kars

Ebü'l-Hasan-ı Harakanî

4.4.18. Kayseri

Kırk Nisa

Şeyh Ahmed Tayerânî

4.4.19. Kırşehir

Hacı Bektaş-ı Veli

Ahi Evran Sultan

4.4.20. Kocaeli

Armağanî Mehmed Efendi

4.4.21. Konya

Sadreddin-i Konevi

Şeyh Hazret-i Veled Efendi Bahâeddin İbn Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rumî B.

Hazret-i Sultanu'l-Ulemâ

Muhyiddin-i Arabî

4.4.22. Kütahya

Şeyh Hazret-i Zekeriya Efendi

Oklu Dede

Şeyhi Çelebi

4.4.23. Malatya

Molla Ahmed İbn Mahmud El-Asam

4.4.24. Muğla

Yakub Baba

Musa Baba

4.4.25. Muş

Molla İdris

4.4.26. Sivas

Şeyh Hazret-i Kara Şems Efendi Sultan

Şeyh Çin Osman

4.4.27. Tokat

Şeyh Hazret-i Bardaklı Baba

Şeyh Şamî

Miskinler Tekkesi

4.4.28. Van

Yusuf Dede

Kurban Baba

SONUÇ

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi Menkıbeler (Anadolu Sahası) adlı çalışmamızda Evliya Çelebi'nin eserinde yer alan yüzlerce anlatıdan sadece Anadolu sahasında anlatılan ve Evliya Çelebi'nin eserine aldığı menkıbeleri tespit etmek ve incelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Tarihi-Coğrafi Fin Okulu'nun temel paradigmalarından yola çıkarak bir inceleme yapılmıştır. Ayrıca incelemede Ahmet Yaşar Ocak'ın menkıbe motifleri üzerine yaptığı tasnif temel alınmıştır. Çalışmamızın son kısmında ise bu metinler ve epizotlarıyla birlikte verilip, velilerin yörelere göre dağılımı yapılmıştır.

Kültür tarihimizin önemli türlerinden olan menkıbeler geçmişten günümüze kutsal metinler-anlatılar olarak gelmiş, halk muhayyilesinde kendisine itibarlı bir yer edinmiştir. Bu ekseninde bakıldığında bugüne kadar üzerine neredeyse hiç çalışma yapılmamış menkıbe ve değerlendirme veya ayrıştırma yapılmamış Evliya Çelebi'nin eserinin menkıbeleri öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Zira eser hacminden dolayı halktan kopuk kalmıştır. Biz burada bir nebze de olsa bir tür üzerinden sınırlandırma yaparak menkıbeleri ortaya çıkarmaya çalıştık. Hem türün hem de anlatıların ön plana çıkması bakımından çalışmamız önem taşımaktadır.

Çalışmamızın içerisinde bulunan tespitlerin yapılacak yeni çalışmalara örnek bir giriş niteliğinde olmasını temenni ederiz. Evliya Çelebi'yi elbette tümüyle tanıtmak çalışmamızın sınırları dahilinde imkânsızdır. Evliya Çelebi ve eseri araştırmacıları ve tanıtılmayı beklemektedir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, A. B. (2009). *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.295.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi. (1986). *Keramet maddesi*. İstanbul, c.8, s.202.
- Çelik Şavk, Ü. (2011). *Sorularla Evliya Çelebi*. Hacettepe Üniversitesi Basım Evi, Ankara, s.19-21.
- Çobanoğlu, Ö. (2008). *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.122.
- Ekici, M. (2006). *Araştırma Yöntemleri. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Grafiker Yayınları, Ankara, s.89.
- Evliyalar Ansiklopedisi. (1993). *Derdimend Dede maddesi*. İhlas Matbaacılık, İstanbul, c.5, s.16.
- Evliyalar Ansiklopedisi. (1993). *Tütünsüz Baba maddesi*. İhlas Matbaacılık, İstanbul, c.12, s.27.
- Evliyalar Ansiklopedisi. (1993). *Yazıcızâde Mehmed Efendi maddesi*. İhlas Matbaacılık, İstanbul, c.12, s.221-222.
- Gölpınarlı, A. (1985). *100 Soruda Tasavvuf*. Gerçek Yayınevi, İstanbul, s.106.
- Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu Yoğun Diski. (2007). *Seyahatname maddesi*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (2004). *Türk Milli Kültürü*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul*. 6.Baskı, c.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit*. 3.Baskı, c.2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Konya-Kayseri-Antakya-Şam-Urfa-Maraş-Sivas-Gazze-Sofya-Edirne*. 2.Baskı, c.3, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bağdad-Basra-Bitlis-Diyarbakır-İsfahan-Malatya-Mardin-Musul-Tebriz-Van*. 1.Baskı, c.4, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S. A. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Akkırman-Belgrad-Gelibolu-Manastır-Özü-Saraybosna-Slovenya-Tokat-Üsküp*. 1.Baskı, c.5, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S. A. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Podgoriçe-İştib-Vidin-Peçoy-Budin-Üstürgon(Estergon)-Çiğerdelen-Macaristan-Öziçe-Taşlıca-Dobra-Venedik-Mostar-Kanije*. 1.Baskı, c.6, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S. A. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Eğri-Hatvan-Yanık-Viyana-Çanad-Eflak-Boğdan-Bükreş-Ukrayna-Kırım-Bahçesaray-Çerkezistan-Dağıstan-Ejderhan-Kalmukistan-Saray-Moskova*. 1.Baskı, c.7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S. A. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Gümülcine-Kavala-Selanik-Tırhala-Atina-Mora-Navarin-Girit Adası-Hanya-Kandiye-Elbasan-Ohri-Tekirdağı*. 1.Baskı, c.8, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S. A. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine*. 1.Baskı, c.9, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S. A. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Mısır-Sudan-Habeşistan-Somali-Cibuti-Kenya-Tanzanya*. 1.Baskı, c.10, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kaya, D. (2007). *Keramet, Menakıbnâme, Motif, Veli maddeleri. Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Akçağ Yayınları, Ankara, ss.426-512-532-768.
- Luthi, M. (2006). *Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı. (Çeviren:Sevengül Sönmez)*. Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1. Geleneksel Yayınları, Ankara, s.349.
- Ocak, A. Y. (2010). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnâmeler*. Türk Tarih Kurumu, Ankara, ss.6-9/27/28-30/32-34/71-88/88-92.

- Pala, İ. (1999). *Seyahatname maddesi. Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul, s.554.
- Rehber Ansiklopedisi. (1984). *Akşemseddin maddesi. İhlas Matbaacılık*, İstanbul, c.1, s.158-159.
- Rehber Ansiklopedisi. (1984). *Ebü'l-Hasan-ı Harakanî maddesi. İhlas Matbaacılık*, İstanbul, c.4, s.323.
- Rehber Ansiklopedisi. (1984). *Emir Sultan maddesi. İhlas Matbaacılık*, İstanbul, c.5, s.109.
- Rehber Ansiklopedisi. (1984). *Hacı Bayarm-ı Veli maddesi. İhlas Matbaacılık*, İstanbul, c.7, s.6-8.
- Rehber Ansiklopedisi. (1984). *Hacı Bektaş-ı Veli maddesi. İhlas Matbaacılık*, İstanbul, c.7, s.8.
- Rehber Ansiklopedisi. (1984). *Muhyiddin-i Arabi maddesi. İhlas Matbaacılık*, İstanbul, c.12, s.302-304.
- Rehber Ansiklopedisi. (1984). *Sadreddin-i Konevi maddesi. İhlas Matbaacılık*, İstanbul, c.15, s.19-20.
- Rehber Ansiklopedisi. (1984). *Sultan Veled maddesi. İhlas Matbaacılık*, İstanbul, c.15, s.348.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu. Atatürk Üniversitesi Basım Evi*, Ankara, s.4-6.
- Sakaoğlu, S. (2007). *Masal Araştırmaları. Akçağ Yayınları*, Ankara, s.75.
- Seyidoğlu, B. (1997). *Erzurum Efsaneleri. İstanbul*, s.15-16.
- Türkçe Sözlük. (1998). *Menkıbe maddesi. Türk Dil Kurumu*, Ankara, c.2, s.1553.
- www.gaziantep.gov.tr (24.06.2012).
- www.mevlana.com.tr (24.06.2012).
- www.turbeler.org.tr (24.06.2012).
- www.uslanmam.com.tr (24.06.2012).

ÖZGEÇMİŞ

Muhammet ATASEVER, 1988 Gaziantep’te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gaziantep ve Hatay’da, lise öğrenimini Gaziantep’te tamamladı. 2010 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. Aynı yıl Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Halk Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisansa başladı. Halen öğrenim hayatına devam etmektedir.

VİTAE

Muhammet ATASEVER, was born in 1988, in Gaziantep. He accomplished his primary and secondary education in Gaziantep and in Hatay respectively, and his high school education in Gaziantep. He graduated from the University of Hacettepe, Faculty of Arts, Department of Turkish Language and Literature in the year 2010. In the same year, he set about doing master degree in the University of Gaziantep, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Field of Folk Literature. He still keeps his education going.